

Karlova Univerzita v Praze

Právnická fakulta

Mgr. Eva Alexander

**NÁKLADY CIVILNÍHO PROCESU SE ZAMĚŘENÍM NA ODMĚNU ZA
ZASTUPOVÁNÍ ADVOKÁTEM A ADVOKÁTEM JAKO
OPATROVNÍKEM**

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

Prohlašuji, že veškeré použité zdroje byly řádně citované a že jsem na základě této práce nezískala stejný nebo obdobný titul.

V Praze, dne 30. června 2014

Mgr. Eva Alexander

PODĚKOVÁNÍ

Tímto děkuji vedoucí své rigorózní práce, doc. JUDr. Aleně Mackové, Ph.D., za odborné vedení, ochotu a trpělivost při psaní této práce.

OBSAH

PROHLÁŠENÍ	2
PODĚKOVÁNÍ	3
ABSTRAKT	5
ABSTRACT	6
Úvod	7
A. Obecně o nákladech civilního procesu	9
1. Pojem, charakteristika a funkce nákladů řízení	9
2. Druhy nákladů řízení	11
a) Hotové výdaje účastníků a jejich zástupců	12
b) hotové výdaje advokátů, notářů a patentových zástupců	13
c) Soudní poplatky	13
d) Ušlý výdělek účastníků, jejich zákonných zástupců, zmocněnců, kteří nejsou advokáty, notáři nebo patentovými zástupci, a dalších osob	16
e) Náklady důkazů a tlumočné	16
3. Placení a náhrada nákladů sporného řízení	20
a) Placení nákladů řízení	20
b) Náhrada nákladů řízení - judikatura	24
B. Odměna za zastupování advokátem	48
1. Obecně	48
2. Odměna podle (bývalé) vyhlášky o paušálních náhradách	51
3. Odměna podle advokátního tarifu	67
4. Náhrada hotových výdajů, náhrada za promeškaný čas a daň z přidané hodnoty	91
5. Odměna v tzv. bagatelních věcech	95
C. Srovnání s německou právní úpravou	103
1. Obecně	103
2. Rozhodování o nákladech řízení	105
3. Výše a druhy nákladů řízení	105
4. Srovnání s českou právní úpravou	108
D. Návrhy de lege ferenda	110
Závěr	112
Seznam zkratk	114
Cizojazyčné resumé	115
Seznam použitých zdrojů	117

ABSTRAKT

Název práce: Náklady civilního procesu se zaměřením na odměnu za zastupování advokátem

Autor: Mgr. Eva Alexander

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 30. června 2014

Klíčová slova: náklady řízení, náhrada nákladů, bagatelní spory

Tato práce pojednává o právní úpravě nákladů občanského soudního řízení s důrazem na právní úpravu odměn za zastupování advokátem. V první části uvádí obecný přehled právní úpravy nákladů řízení, jako jsou hotové výdaje účastníků řízení a jejich zástupců, soudních poplatků, ušlé mzdy, nákladů důkazů, tlumočného a odměn notářů a následně se práce zabývá placením a hrazením nákladů řízení. Zásadou je, že neúspěšný účastník musí nahradit úspěšnému účastníkovi jeho náklady ve výši stanovené dle právních předpisů.

Druhá část této práce se zabývá náhradou nákladů právního zastoupení advokátem, která se až do dubna 2013 řídila paušálními sazbami stanovenými vyhláškou. Ústavní soud však vyhlášku zrušil pro její dopady na bagatelní spory. V důsledku uvedeného rozhodnutí se náhrada nákladů řízení určuje dle obecného advokátního tarifu (pravidel pro mimosmluvní odměnu advokáta). Tato práce se zabývá judikaturou relevantní pro právní úpravu před rozhodnutím Ústavního soudu, která bude patrně relevantní pro jakoukoliv novou právní úpravu, a též judikaturu relevantní pro současný právní stav, která je však podstatně omezenější.

ABSTRACT

Title: Cost of civil judicial proceedings with particular focus on attorneys' fees

Author: Mgr. Eva Alexander

Chair: Civil Law

Date (final draft): 30 June 2014

Key words: costs of legal proceedings, reimbursement of legal fees, small claims

The thesis analyzes the Czech legal rules relating to the costs of civil judicial proceedings, in particular the attorneys' fees. In the first part, the costs of civil judicial proceedings are described in general, including out-of-pocket expenses of parties and their representatives and counsel, court fees, lost wages, evidence and interpreting costs and notarial fees. The first part further focuses on payment and reimbursement of costs. Under Czech law, the losing party must reimburse the successful party at the rate determined by the statutory rules.

The second part deals with the reimbursement attorney's fees, which, until April 2013, took place according to flat rates set forth in a decree. However, the Constitutional Court cancelled that decree due to its effects in small claims cases. As a result, the general statutory schedule for attorney's fees is currently used also for determination of reimbursement of counterparty's fees in civil disputes. The thesis describes both the case law relevant before the decision of the Constitutional Court, which may be relevant in respect of any new regulation, and the case law relevant to the current legal status, which is much more limited.

Úvod

Dané téma jsem si zvolila z praktických důvodů, jelikož bych si chtěla formou této rigorózní práce zmapovat a osvojit alespoň tuto část (a nikoli nepodstatnou) civilního procesu. Při mém zaměstnání jsem v nepřetržitém kontaktu i s občanským soudním řádem, proto jsem při výběru téma rigorózní práce uvítala, že její obhajoba (za předpokladu, že se mi ji podaří zpracovat tak, aby k obhajobě vůbec připuštěna byla) je spojena se zkouškou z občanského práva procesního. Svou rigorózní prací jsem se zaměřila zejména na odměnu za zastupování advokátem ve sporném řízení, jelikož jsem se chtěla podrobněji zaobírat touto problematikou, a rigorózní práce by mi rozsahově neumožnila podrobně se zaobírat natolik rozsáhlým tématem, jakým náklady řízení v civilním procesu ve zcela obecném pojetí bezesporu jsou.

Již v samotném úvodu bych si dovolila zmínit stěžejní nález Ústavního soudu, který zdůrazňuje, že rozhodování o nákladech řízení nesmí být pouhým posuzováním výsledků sporu bez komplexního zhodnocení rozhodnutí v meritů věci, ale má být zřejmým a logickým ukončením celého soudního řízení, na což se v praxi často zapomíná.¹ Ústavní soud také ve svých nálezech několikrát zdůraznil, že rozhodování o náhradě nákladů řízení je integrální součástí občanského soudního řízení, a tudíž se i na ně logicky musí vztahovat požadavky plynoucí z práva na spravedlivý proces. Jelikož mne, jakožto asistentku soudce, zajímá rozhodování o nákladech řízení v praxi, věnovala jsem dostatek prostoru při vypracovávání rigorózní práce judikatuře spjaté s touto tematikou. Vzhledem k faktu, že otázka nákladů řízení se i ve sporech s mezinárodním prvkem řídí v zásadě předpisy vnitrostátními, věnovala jsem se zahraniční právní úpravě pouze v kapitole C: *Srovnání s německou právní úpravou*. Spolkovou republiku Německa jsem si vybrala z důvodu toho, že vůči České republice je blízká nejen geograficky, ale taktéž je podobná právním řádem. Cílem práce je tedy stručně vytvořit přehled náhrad nákladů řízení v civilním procesu a podrobně analyzovat aktuální právní stav týkající se odměny za zastupování advokátem. Část práce je též věnována v poslední době hojně diskutované problematice, tj. *odměně v tzv. bagatelních věcech*, o nichž pojednává závěrečná, pátá, část kapitoly B. Kapitola D. nazvaná *Návrhy de lege ferenda* si klade za cíl vyvodit určité závěry pro zlepšení právní úpravy v této oblasti do budoucna.

¹ *Srov.* nález Ústavního soudu ze dne 13.1.2005, sp.zn. IV. ÚS 1/04.

Závěrem úvodu dodávám, že novela občanského soudního řádu (dále jen "**Novela o.s.ř.**")² a nový zákon o zvláštních řízeních soudních (dále jen "**Zákon o z.ř.s.**"),³ které byly přijaty v průběhu léta 2013 v souvislosti s rekodifikací hmotného civilního práva a nabyly účinnost k 1.1.2014, nemají zásadnější dopad na stěžejní část mé práce. V rozsahu, v němž se dotýká částí právní úpravy, o nichž pojednávám, na tyto změny upozorňuji.

² Zákon č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

³ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

A. Obecně o nákladech civilního procesu

1. Pojem, charakteristika a funkce nákladů řízení

Za náklady řízení považujeme zejména náklady, které jsou spojeny s tím, aby řízení mohlo proběhnout podle požadavků práva na spravedlivý proces. S tímto je tedy spojené, že aby zde bylo funkční soudnictví, musí tyto náklady vynaložit stát. Tyto náklady v širším slova smyslu, jež v sobě zahrnují taktéž náklady na činnost soudů obecně (platy soudců a ostatního soudního personálu, soudní budovy, výpočetní a jiná technika), je nutno odlišovat od těch nákladů, které mají souvislost s konkrétním soudním řízením. Náklady řízení nevznikají pouze v souvislosti s tím, že soudní orgány realizují proces nalézání práva, nutno si uvědomit, že náklady vznikají taktéž účastníkům a dalším osobám zúčastněným na řízení (znalci, svědci, notáři jako soudní komisaři, správci dědictví, tlumočníci). Ustanovení § 137 o.s.ř.⁴ občanského soudního řádu definuje, co je z hlediska občanského soudního řádu považováno za náklady řízení. Lze tedy říct, že na rozdíl od obecných nákladů, které jsou nezbytné pro činnost soudní soustavy a které nese stát ze svého státního rozpočtu, jsou náklady řízení v režii účastníků řízení a tyto náklady zásadně stát nenese. Náklady řízení vznikají přímo nejen samostatným účastníkům řízení, ale taktéž osobám zúčastněným na řízení a státu. Právě na náklady řízení (hrazené státem) v užším slova smyslu dopadají ustanovení občanského soudního řádu o nákladech řízení.⁵ Do nákladů řízení, ať uvedených v § 137 o.s.ř. nebo zde nevyjmenovaných, patří pouze ty náklady, jejichž vynaložení je spojeno s řízením, nelze proto do nich zahrnovat náklady, které byly vynaloženy se zasláním stejnopisu žaloby žalovanému nebo návrhu na zahájení řízení ostatním účastníkům řízení podle § 79 odst. 3 o.s.ř., náklady vzniklé při pokusu o mimosoudní vyřešení sporu, včetně mimosoudního smírčího nebo mediačního jednání, náklady spojené s předžalobními upomínkami apod. Naopak k nákladům řízení patří náklady předběžného opatření, zajištění důkazů a zajištění předmětu důkazního prostředku ve věcech týkajících se práv duševního vlastnictví.⁶

⁴ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění.

⁵ Srov. Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009 (dále jen "**Drápal, komentář**"), str. 942

⁶ Srov. Drápal Komentář, str. 944.

Výdaje, které byly jedním účastníkem vynaloženy, mohou být podle výsledku řízení nebo v jiných odůvodněných případech tomuto účastníkovi nahrazeny. Zde je tedy nutné rozlišovat placení (vynaložení) a hrazení nákladů. Tyto pojmy jsou odlišného právního obsahu. Platit náklady znamená fakticky nést náklady se soudním řízením související (zaplatit soudní poplatek, výdaje za cestovné, odměna advokáta). Povinnost platit náklady řízení má každý účastník řízení občanského soudního řízení ohledně nákladů, které mu vznikly, a plní ji průběžně, tak jak mu náklady v průběhu soudního řízení vznikají. V tomto smyslu můžeme tuto povinnost označit jako primární. Do povinností platit náklady se promítá zásada zájmová, z níž vyplývá, že povinnost platit náklady řízení má ten, kdo procesní úkon činí nebo v jehož zájmu se činí. S tímto je spojeno i rozhodování soudu o povinnosti složit zálohu na náklady důkazů, které byly účastníkem navrženy nebo které byly navrženy soudem o skutečnostech jím uvedených nebo v jeho zájmu (§ 141 odst.1 o.s.ř.). Kdo má tuto povinnost platit náklady řízení, je uvedeno v §§ 140 a 141 o.s.ř.. Povinnost nahradit náklady řízení znamená povinnost jiné osoby nahradit již vzniklé a zaplacené náklady řízení tomu, kdo náklady již vynaložil, tzn. měl povinnost je platit. Povinnost hradit náklady řízení je oproti placení nákladů povinností sekundární a je až na některé výjimky založena na principu odpovědnosti za výsledek, tedy že náklady řízení hradí neúspěšný účastník.

S uvedenou problematikou souvisí i osvobození od soudního poplatku.⁷ Zde soud vychází z osobních a majetkových poměrů účastníka. Osvobození je možné přiznat zcela nebo zčásti, vždy však pouze na návrh a s podmínkou - „*odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva*“. Přiznané osvobození předseda senátu může kdykoli za řízení odejmout, a to i se zpětnou účinností a pokud se prokáže, že poměry účastníka pro osvobození nejsou důvodné, či nebyly důvodné. O soudních poplatcích a osvobození od nich pojednává zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, v platném znění (dále jen "**zákon o soudních poplatcích**"), a § 138 o.s.ř.

Co se týče účelu, plní náklady řízení dvě funkce. Jedná se o funkci preventivní a funkci sankční. Preventivní funkce spočívá v ochraně před zneužitím soudního řízení, tzn., že pokud by soudní řízení bylo obecně osvobozeno nákladů řízení, došlo by k rapidnímu nárůstu zcela zbytečného či svévolného souzení. Jako příklad zde můžeme uvést žaloby proti státu o přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu, kde je řízení osvobozeno od soudních

⁷ Srov. Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 6. vydání. Praha : Linde, 2011 (dále jen "**Winterová a kol.**"), str. 310.

poplatků. Obvodní soud pro Prahu 2, v jehož obvodu je sídlo Ministerstva spravedlnosti, které zejména vystupuje jako organizační složka státu, je těmito spory značně zatížen.

Funkce sankční má spojitost s ochranou soukromoprávních práv. Promítá se zde povaha sporného řízení, typického soudního řízení, která právě k této ochraně slouží. Pokud účastník řízení svým protiprávním jednáním zapříčinil, že druhý účastník, strana sporu, musela bránit svá práva v soudním řízení, ponese sankci v podobě povinnosti nahradit náklady řízení, které takto vznikly.

Efektivnost soudní ochrany znamená také i její dostupnost pro každého, jehož práva jsou ohrožena či porušena. S tímto je také spojen čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen "**Listina**") a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen "**Úmluva**"). Právě u případů, kdy by nutnost vynaložit náklady řízení, zejména ve vztahu k soudnímu poplatku, představovala bariéru, pro kterou není možno hájit svá práva, je zde východiskem institut osvobození od soudního poplatku, který jsem zmínila výše a který dále rozvinu v další podkapitole.⁸

2. Druhy nákladů řízení

Náklady řízení příkladem uvádí § 137 o.s.ř. a lze je podle jejich druhů rozčlenit na:

- Hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatků
- Ušlý výdělek účastníků, jejich zákonných zástupců, zmocněnců, kteří nejsou advokáty, notáři nebo patentovými zástupci, a dalších osob
- Náklady důkazu
- Odměnu za zastupování, je-li zástupcem advokát, notář vykonávající zástupčí činnost nebo patentový zástupce ve věcech týkajících se průmyslového vlastnictví
- Náhrada za daň z přidané hodnoty, je-li zástupcem advokát, notář vykonávající zástupčí činnost nebo patentový zástupce ve věcech týkajících se průmyslového vlastnictví, který je plátcem daně z přidané hodnoty, nebo

⁸ *Srov. Winterová a kol., str. 301.*

advokát, který je společníkem právnické osoby zřízené za účelem výkonu advokacie dle zvláštního předpisu nebo je zaměstnancem jiného advokáta nebo právnické osoby zřízené za účelem výkonu advokacie podle zvláštního předpisu, a plátcem daně z přidané hodnoty je tato právnická osoba nebo tento zaměstnavatel advokáta nebo patentový zástupce v rozsahu svého oprávnění, který je společníkem, akcionářem, zaměstnancem nebo členem statutárního nebo dozorčího orgánu společnosti patentových zástupců, a plátcem daně z přidané hodnoty je tato právnická osoba

- Tlumočné

Následující podkapitoly poskytují stručný přehled relevantní právní úpravy jednotlivých druhů nákladů řízení.

a) Hotové výdaje účastníků a jejich zástupců

K těmto výdajům účastníků a jejich zástupců patří vedle výdajů spojených s doručením jejich podání soudu (poštovného), zejména jízdné, místní přepravné, nocležné, stravné, popřípadě též nutná vydání průvodce a jeho ušlý výdělek.⁹ Podrobnosti o těchto nákladech upravuje vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "**jednací řád**") v §§ 29 – 33.

Jízdné a místní přepravné zahrnuje veškeré jízdné a místní přepravné, které účastníci vynaložili na přepravu do místa, kde se koná řízení (tj. do místa, kde se koná jednání, výslech před dožádaným soudem, ohledání na místě samém atd.) Rozsah tohoto nároku je vymezen tak, že se hradí skutečné, účelné a hospodárné cestovní výdaje hromadným dopravním prostředkem.¹⁰ V případě, že účastník (vedlejší účastník) či jeho zástupce vykonal s předchozím souhlasem soudu cestu vlastním motorovým vozidlem, stanoví se náhrada dle předpisů o cestovních náhradách.¹¹ Pokud jde o hotové výdaje spojené s dopravou

⁹ Nutná vydání průvodce a jeho ušlý výdělek patří k hotovým výdajům účastníka, jen tehdy, potřebuje-li účastník stížený těžkou tělesnou chorobou nebo vadou nebo v jiných závažných případech průvodce (§ 29 odst.4 jednacího řádu). To, zda se jedná o případ, kdy účastník potřebuje průvodce, posoudí podle konkrétních okolností soud v souvislosti s rozhodováním o náhradě nákladů řízení.

¹⁰ *Srov.* Winterová a kol., str. 302.

¹¹ *Srov.* §§ 156 – 189 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, v platném znění (dále jen "**zákoník práce**").

k procesnímu soudu, soudní praxe je sjednocená v tom směru, že použije-li advokát svůj osobní automobil ze sídla své kanceláře do místa procesního soudu k jednání, jenž bylo nařízeno, nebo do místa, kde má být proveden příslušný procesní úkon, jedná se o účelně vynaložené cestovní výdaje.¹²

Stravné a nocležné. Ohledně stravného a nocležného, které náleží účastníkovi, se postupuje dle zvláštního předpisu o cestovních náhradách.¹³

b) hotové výdaje advokátů, notářů a patentových zástupců

Občanský soudní řád rozlišuje zastoupení účastníka zákonným zástupcem, zastoupení na základě plné moci a na základě rozhodnutí soudu, tj. ustanoveným advokátem či opatrovníkem. Rozsah náhrady hotových výdajů zástupců účastníků se řídí totožnými pravidly jako rozsah náhrady hotových výdajů účastníků s výjimkou, kterou představuje advokát nebo notář, kterému byla udělena účastníkem plná moc (§§ 25 – 25a o.s.ř.). Advokátovi náleží kromě náhrady hotových výdajů a náhrady za promeškaný čas též odměna za zastupování. Stejně tak notáři, kterého si účastník zvolil jako svého zástupce na základě plné moci, náleží analogické náhrady jako advokátovi. Více o dané problematice pojednává má práce v kapitole III.

c) Soudní poplatky

Hrazení soudních poplatků je upraveno zákonem o soudních poplatcích. Jak je již výše zmíněno, soudní poplatek představuje nejen finanční přínos do státního rozpočtu na činnost soudů, ale má též funkci preventivní, to znamená, že se snaží předejít, resp. chránit před zneužitím soudního řízení, tzn., že pokud by soudní řízení bylo obecně osvobozeno nákladů řízení, došlo by k rapidnímu nárůstu zcela zbytečného či svévolného souzení.

Soudní poplatky jsou povinni platit navrhovatelé (žalobci), žalovaní uplatňující svá práva vzájemnou žalobou a další poplatníci, kteří jsou uvedeni v § 2 zákona o soudních poplatcích, a to z úkonů, které jsou uvedeny v Sazebníku soudních poplatků, který tvoří přílohu tohoto zákona. Uvedené neplatí, pokud by se jednalo o řízení, z něhož se soudní poplatky nevybírají (osvobození věcné), nebo pokud se jedná o subjekt, který nemá v dané

¹² Srov. Vrcha, P. Civilní sporný proces. Náklady řízení. ASPI. Id. č. LIT 27347.

¹³ Srov. §§ 156 – 189 zákoníku práce.

věci povinnost soudní poplatky platit (osvobození osobní). Jako příklad uveďme navrhovatele v řízení o náhradu škody na zdraví vzniklé v souvislosti s ublížením na zdraví, nebo osoby, které jsou od placení soudních poplatků osvobozeny, a to na základě posouzení a rozhodnutí soudu (individuální osvobození). Samotná výše soudních poplatků je stanovena v Sazebníku soudních poplatků. Správu placení poplatků vykonává příslušný soud nebo správa soudu. Poplatek za návrh na zahájení řízení soud nevybírání, jestliže návrh na zahájení řízení před prvním jednáním odmítne.¹⁴ *Základem procentního poplatku je cena předmětu řízení vyjádřená peněžní částkou, není-li dále stanoveno jinak.*¹⁵ *Cena příslušenství předmětu řízení tvoří základ poplatku jen v případech, je-li příslušenství samostatným předmětem řízení.*¹⁶

Teorie někdy řadí soudní poplatek mezi procesní podmínky. Toto tvrzení se opírá o fakt, že nezaplacení soudního poplatku brání soudu v pokračování řízení, to znamená brání rozhodnutí soudu v meritum věci, a vede k tomu, že soud řízení zastaví. To však neplatí vždy. Ustanovení § 9 zákona o soudních poplatcích uvádí případy, kdy soud řízení nezastaví, přestože nebyl zaplacen soudní poplatek.¹⁷ Jedná se o situace, kdy soud již začal jednat ve věci samé, nebo pokud vznikla povinnost zaplatit poplatek poplatníku, kterému soud v řízení ustanovil opatrovníka jako účastníku, jehož pobyt není znám (nebo se mu nepodařilo doručit písemnost na adresu známou v cizině). Dále soud řízení nezastaví, když není zaplacen soudní poplatek, pokud je nebezpečí prodlení a v jehož důsledku by poplatníku mohla vzniknout újma, a konečně pokud došlo k rozšíření návrhu na zahájení řízení v téže věci nebo rozšíří-li poplatník své odvolání nebo dovolání poté, co soud již začal jednat o věci samé.

Soudní poplatek však nesmí představovat překážku, pro kterou není možno hájit svá práva, tedy překážku v přístupu k soudu. To je spjata s efektivností soudní ochrany, která spočívá v její dostupnosti pro každého, jehož práva jsou ohrožena či porušena. Rozlišujeme tři typy osvobození od soudních poplatků a to: věcné, osobní a individuální, které je též nazýváno jako soudní. Věcné a osobní osvobození od soudních poplatků vychází přímo ze

¹⁴ Srov. § 6a odst. 4 zákona o soudních poplatcích.

¹⁵ Srov. § 6 odst. 1 zákona o soudních poplatcích.

¹⁶ Srov. § 6 odst. 2 zákona o soudních poplatcích.

¹⁷ Srov. Winterová a kol., str.302, 303.

zákona. O individuálním/soudním osvobození pak logicky rozhoduje soud. Osvobození věcné a osobní nalezneme v samotném zákoně o soudních poplatcích, a to v § 11.

Ustanovení § 11 odst. 1 zákona o soudních poplatcích uvádí výčet věcí, které se od poplatku osvobozují. Patří mezi ně však zejména řízení nesporná, např.: opatrovnické řízení, osvojení, věci, ve kterých je předmětem věci vzájemná vyživovací povinnost rodičů a dětí, dědické řízení v prvním stupni, ale též sporná řízení o náhradu škody nebo jiné újmy způsobené při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím, rozhodnutím o vazbě, trestu nebo ochranném opatření nebo nesprávným úředním postupem aj. Toto věcné osvobození platí bez ohledu na povahu subjektů či jejich majetkové poměry.¹⁸

V § 11 odst. 2 zákona o soudních poplatcích pak nalezneme taxativní výčet subjektů, které nemají v uvedených věcech povinnost platit soudní poplatek. Někdy je však nutno přihlédnout k procesnímu postavení subjektu, které je rozhodující. Zákon mezi takovéto subjekty řadí: Českou republiku a státní fondy, územní samosprávné celky a to v případech, kdy se spor týká výkonu státní správy (který je na ně přenesen), navrhovatel v řízení o určení výživného včetně jeho zvýšení, a to pokud se nejedná o vzájemnou vyživovací povinnost rodičů a dětí (to by v tomto opačném případě znamenalo věcné a nikoli osobní osvobození od soudního poplatku), navrhovatel v řízení o náhradu škody na zdraví vzniklé v souvislosti s ublížením na zdraví, cizí státy včetně jejich orgánů a to v případě je - li zaručena vzájemnost, dlužník a insolventní správce v insolventním řízení atd.

Právní úprava tzv. individuálního osvobození od soudního poplatku je obsažena v § 138 o.s.ř. Ze zákonné úpravy je zřejmé, že individuální (soudní) osvobození od soudního poplatku je možné pouze na návrh a předseda senátu je může přiznat zcela nebo zčásti a to tehdy, *odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva.*“ Účastník (žadatel) je povinen své poměry prokázat soudu. Zaplacení soudního poplatku nesmí znemožnit žadateli bránit či uplatnit jeho právo. Pokud nerozhodne předseda senátu jinak, vztahuje se osvobození na celé řízení, a to i se zpětnou účinností. V § 138 odst. 3 je uvedeno, že účastník osvobozený od soudního poplatku neplatí ani hotové výdaje a ani odměnu za zastupování. Přiznané osvobození může předseda senátu kdykoli za řízení odejmout, eventuálně i se zpětnou účinností (§ 138 odst. 2).

¹⁸ Srov. Winterová a kol., str. 303.

d) Ušlý výdělek účastníků, jejich zákonných zástupců, zmocněnců, kteří nejsou advokáty, notáři nebo patentovými zástupci, a dalších osob

Pokud nemůže účastník, jeho zákonný zástupce, zmocněnec nebo opatrovník, který není advokátem nebo advokátem, který vykonává zástupčí činnost, nebo pokud se jedná o patentového zástupce ve věcech, které se týkají průmyslového vlastnictví, a stejně tak i průvodce účastníka pro účast na soudním řízení, konat práci, poskytne mu jeho zaměstnatel pracovní volno bez náhrady mzdy, není-li dohodnuto, nebo vnitřním předpisem stanoveno jinak.

Ušlý výdělek je stanoven průměrnou výší výdělku, který se vypočte dle §§ 351 – 362 zákoníku práce. Výši ušlého výdělku je nutno prokázat potvrzením zaměstnavatele, u něhož pracuje ten, jemuž výdělek ušel. Pokud se jedná o účastníka, který není výdělečně činný v pracovním poměru či v poměru obdobném pracovnímu poměru, stanoví se výše ušlého výdělku dle § 29 odst. 3 jednacního řádu.¹⁹

e) Náklady důkazů a tlumočné

Do nákladů důkazů spadají všechny náklady, které vznikají v souvislosti s prováděním dokazování během řízení na straně soudu. K takovým důkazním prostředkům patří znalecké posudky, svědecké výslechy, ohledání, listinné důkazy, potvrzení nebo odborné vyjádření, o jejichž správnosti nemá soud pochybnosti aj., které jsou uvedeny v o.s.ř.. Svědci a fyzické osoby, které mají vypovídat o okolnostech, týkajících se právnické osoby a nastalých v době, kdy byla jejím statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu, mají právo na náhradu hotových výdajů a ušlého výdělku (svědečné). Svědek však musí svůj nárok uplatnit u soudu ve lhůtě tří dnů od svého výslechu, nebo do tří dnů ode dne, kdy mu bylo ze strany soudu oznámeno, že vyslechnut nebude. O tomto musí soud svědka a fyzické osoby, které jsou uvedeny v § 126a o.s.ř. poučit (§ 139 odst. 1 o.s.ř.). To znamená, že svědci mají právo na náhradu výdajů a ušlého výdělku, pokud toto své právo uplatní ve stanovené lhůtě. Je třeba připomenout, že § 126 o.s.ř. ukládá každé fyzické osobě povinnost dostavit se na předvolání k soudu a vypovídat jako svědek pod sankcí. Splnění této povinnosti klade na svědka vysoké nároky a může mu způsobit značná omezení ve výkonu jeho povolání i v soukromém životě. Pokud fyzická osoba své povinnosti svědka řádně splní, je nejen splnění zákonných

¹⁹Srov. Drápal Komentář, str. 946.

povinností, ale i dobrých mravů poskytnout mu náležité plnění ve formě svědečného a rozhodnutí o svědečném náležitě odůvodnit.²⁰

Pokud lze očekávat náklady důkazů, které byly účastníkem navrženy nebo nařízeny soudem na základě skutečností, které uvedl účastník nebo jsou v jeho zájmu, uloží předseda senátu tonuto účastníkovi, aby složil zálohu na náklady důkazů, a to do předpokládané výše nákladů. V tomto případě se však nesmí jednat o účastníka, který byl osvobozen od soudních poplatků (§ 141 odst. 1 o.s.ř.).

Podání znaleckého posudku a provedení tlumočnického úkonu zapříčiní vznik práva na náhradu hotových výdajů, kterými i v jejich případě jsou zejména cestovní výdaje, věcné výdaje, náklady spojené s přibráním konzultanta²¹ (pokud s ním souhlasil soud) a odměna, neboli znalečné a tlumočné. Nárok na náhradu mzdy (platu) musí znalec i tlumočnick uplatnit za stejných podmínek jako svědek.²² O těchto právech rozhoduje předseda senátu (§ 139 odst. 4 o.s.ř.). Znalečné, tlumočné, svědečné a i nároky dle ustanovení § 127 odst. 3 o.s.ř. jsou nároky, o kterých je rozhodováno samosoudcem (předsedou senátu) usnesením. Samosoudce může pověřit k takovému rozhodnutí vyššího soudního úředníka nebo asistenta soudce. Tlumočné je totožně upraveno jako znalečné ve vyhlášce č. 37/1967 Sb., liší se však odlišnou povahou úkonů. U každého krajského soudu se vede seznam znalců a tlumočnicků. Vedle ústředního seznamu znalců a tlumočnicků vede ministerstvo spravedlnosti seznam ústavů, od nichž lze žádat posudky. *Státní orgán vyžaduje posudek (tlumočnický úkon) především od ústavu specializovaného na znaleckou (tlumočnickou) činnost (§ 21 odst. 1 zákona), a není-li ho v příslušném oboru nebo není-li to z důvodu hospodárnosti možné, od znalce (tlumočnicka) zapsaného v seznamu krajského soudu, v jehož obvodu má státní orgán sídlo. Pokud v seznamu krajského soudu není zapsán znalec z příslušného oboru (tlumočnick příslušného jazyka), nebo pro to svědčí vážné důvody, přibere státní orgán znalce (tlumočnicka), který je zapsán v seznamu jiného krajského soudu (§ 11 odst. 1 vyhlášky č. 37/1967 Sb.).*

²⁰ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 9.10.2007, sp. zn. I.ÚS 586/05, nález č. 154, sv. č. 47 sb. n.ú., str. 19.

²¹ Přibrání konzultanta ustanoveným znalcem k posuzování dílčích otázek posudku znamená společné projednání těchto otázek znalcem s další osobou, která má přibližně stejnou odbornou úroveň jako ustanovený znalec

²² Znalci, který je výdělečně činný jinak než v pracovním poměru, přísluší kromě odměny za podaný znalecký posudek i náhrada za ztrátu na výdělku za dobu strávenou při podání znaleckého posudku před státním orgánem.

Výše znalečného a tlumočeného se stanoví dle III. a IV. části vyhlášky č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících.²³ Odměna za znalecký posudek se stanoví podle jeho náročnosti a podle míry odborných znalostí, které bylo nutné k jeho podání vynaložit. Odměna za znalecký posudek může být zvýšena až o 20%, a to tehdy je-li znalecký posudek vzhledem k okolnostem případu mimořádně obtížný (§ 20 odst. 1 vyhlášky č. 37/1967 Sb.) Znalec (tlumočník) může požadovat, aby mu soud poskytl zálohu na úhradu hotových výdajů. Záloha se znalci (tlumočnickovi) poskytne v takové výši, aby nedocházelo k přeplatkům. Soud je oprávněn stanovit odměnu v rámci sazby snížené až na polovinu, jestliže znalec (tlumočník) provedl úkon opožděně nebo nekvalitně. Jde-li o zvlášť závažný případ nekvalitního provedení úkonu, může soud odměnu zcela odepřít.²⁴

Pokud se jedná o tlumočníka, kterého je zapotřebí v řízení v rámci zajištění rovnosti účastníků a s právem jednat před soudem ve své mateřštině ve smyslu § 18 odst. 2 o.s.ř., platí v tomto případě takovýto náklad řízení (tlumočné) stát.²⁵ Analogické náhrady jako znalci náleží též tlumočnickovi.²⁶

Rozhodování o znalečném ve smyslu ustanovení § 139 o.s.ř. je nemeritorní povahy, nejedná se o rozhodnutí ve věci samé, jímž se rozhoduje o právech a povinnostech konkrétních účastníků řízení.²⁷ Jelikož se jedná o rozhodování o zákonném právu znalce a toto rozhodování je svěřeno soudu, musí mít znalec možnost svůj nárok na znalečné hájit, vyjádřit se k němu, neboť jde, řečeno Listiny základních práv a svobod o “jeho věc,“ tedy o záležitost, která se ho bezprostředně dotýká, přičemž o této věci rozhoduje soud, který může do práva na znalečné i citelně zasáhnout, což se pak může negativně projevit na samotné realizaci nároku. Je tudíž namístě přiznat též znalci právo na odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně o znalečném, jinak by se jednalo o porušení čl. 36 odst. 2 Listiny. Disponuje-li pak znalec právem na podání odvolání proti takovému rozhodnutí, musí být vybaven stejnými

²³ Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, v platném znění.

²⁴ Srov. Drápal Komentář, str. 961.

²⁵ Srov. § 141 odst. 2 o.s.ř.

²⁶ Srov. Winterová a kol., str. 306.

²⁷ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 24.11.2005, sp. zn. III.ÚS 725/04, dostupné na <http://nalus.usoud.cz> (naposledy navštíveno 22.9.2013).

procesními právy, jako zákon přiznává účastníkům, aby nebyl v odvolacím řízení oproti účastníkům znevýhodněn.²⁸ Usnesení, kterým soud zcela vyhověl požadavku znalce (tlumočníka) na přiznání znalečného (tlumočného), nemusí obsahovat odůvodnění, jestliže žádný z účastníků s ním nevyjádřil nesouhlas. Odvolání může vedle účastníků (vedlejších účastníků), podat pochopitelně i znalec nebo tlumočník. Proti usnesení odvolacího soudu, kterým bylo rozhodnuto o odvolání proti těmto usnesením soudu prvního stupně, není dovolání přípustné. Pokud není o svědečném, znalečném, tlumočném či o nárocích osob, kterým soud uložil při dokazování nějakou povinnost, pravomocně rozhodnuto, nelze tyto náhrady oprávněným osobám vyplatit, a to ani tehdy, vyplácí-li jim náhradu mzdy (platu) jejich zaměstnavatel.²⁹

V § 127 odst. 4 o.s.ř. je uvedeno, že *místo posudku znalce lze použít potvrzení nebo odborné vyjádření, o jejichž správnosti nemá soud pochybnosti. Za vydání potvrzení nebo odborného vyjádření náleží finanční úhrada, stanoví-li tak zvláštní předpis.* Tímto odborným vyjádřením myslíme zejména vyjádření psychologa, lékaře, vyjádření realitní kanceláře apod. V současné soudní praxi není zcela přesně stanoveno, jaká náhrada bude za toto vyjádření poskytována. Nicméně ve většině případů se přiměřená náhrada poskytuje, a to pokud daný odborník odměnu požaduje a vyúčtuje. Soud pak vychází z vyúčtování, které mu odborník předložil, a porovná je s odpovídajícím příslušným ceníkem (např. lékařských úkonů). Uvedené ustanovení je nutné odlišit od ustanovení § 128 odst. 1 o.s.ř., podle něhož je každý povinen bezplatně na dotaz sdělit soudu skutečnosti mající význam pro řízení a rozhodnutí, přičemž dále stanoví, že ustanovení § 139 odst. 3 o.s.ř. tímto není dotčeno. Odmítnout soudu sdělit takové skutečnosti může jen ten, kdo by tak mohl učinit jako svědek podle § 126 odst. 1 o.s.ř.. Soudy se setkávají s případy, kdy si za podání určité informace dožádaný subjekt nárokuje kromě hotových výdajů i odměnu. V tomto případě je rozhodnutí ponecháno na uvážení samosoudce (předsedy senátu), který posoudí, zda se jedná o nárok podle ustanovení § 127 odst. 4 o.s.ř., kdy podané vyjádření nebo potvrzení vyžaduje odborné znalosti, schopnosti dotázaného a v důsledku toho ocenění jeho práce, nebo zda se jedná o bezplatné

²⁸ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 10.1.2013, sp. zn. II. ÚS 3367/12, dostupné na <http://nalus.usoud.cz> (naposledy navštíveno 22.9.2013).

²⁹ Srov. Komentář Drápal, str. 962.

podání informací dle ustanovení § 128 odst. 1 o.s.ř., kde je poskytnuta již existující informace (např. kopie listin).³⁰

3. Placení a náhrada nákladů sporného řízení

a) Placení nákladů řízení

Náklady, které vznikají osobně účastníkovi a náklady jeho zástupce platí každý účastník. Společné náklady platí účastníci podle poměru účastenství na věci a na řízení a nelze-li poměr účastenství určit, platí rovným dílem. Nerozlučný společníci platí společné náklady společně a nerozdílně.

Pokud však je účastníku v řízení ustanoven zástupcem nebo opatrovníkem advokát, platí jeho hotové výdaje a odměnu za zastupování, příp. náhradu za daň z přidané hodnoty stát, který při tom postupuje podle advokátního tarifu. V odůvodněných případech může stát advokátovi poskytnout přiměřenou zálohu. Ustanovení § 140 odst. 2 o.s.ř. zakotvuje povinnost státu platit hotové výdaje a odměnu za zastupování advokátem, a to namísto účastníka řízení, neboť ten není způsobilý advokáta ze svých prostředků zaplatit; právě proto je mu ustanoven dle § 30 odst. 1 a 2 o.s.ř. zástupce, jestliže jsou u účastníka předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků.

Krajský soud v Ostravě přiznal ustanovenému zástupci společnosti Solné jeskyně, s.r.o. odměnu za zastupování, paušální náhradu hotových výdajů a náhradu za 19% DPH za dva úkony právní služby (první poradou s klientem včetně převzetí a přípravy zastoupení a za další poradou s klientem přesahující jednu hodinu). Nepřiznal mu odměnu za úkon spočívající ve studiu spisu a cestovní výdaje v souvislosti s cestou advokáta do Prahy za účelem další porady s klientem, neboť nešlo o účelně vynaložené náklady. K odvolání ustanoveného zástupce (advokáta) Vrchní soud v Olomouci prvostupňové rozhodnutí změnil tak, že ustanovený zástupce nemá právo na odměnu za zastupování a náhradu hotových výdajů v řízení před soudem I. stupně s argumentací, že z jazykového výkladu ust. § 140 odst. 2 plyne, že tento předpis normuje jen náklady řízení a společnost nezažádala řízení, v němž by

³⁰ *Srov. Fialová, L. Náklady řízení v civilním řízení sporném. Rigorózní práce. PF MU 2008. Dostupné na http://is.muni.cz/th/12969/pravf_r/rigorozni prace.txt (naposledy navštíveno 22.9.2013), str. 13.*

mohlo dojít k placení hotových výdajů, potažmo k náhradě těchto výdajů, jakož i odměny vzniklé ustanoveného zástupci; žaloba totiž podána nebyla. K ústavní stížnosti ustanoveného advokáta Ústavní soud dovedil, že:

pokud je omezena sféra autonomie vůle jednotlivce v zájmu jednotlivce jiného či v zájmu veřejném (v zájmu společnosti), je rozumné a spravedlivé, aby takové omezení bylo jednotlivci vykompenzováno tím subjektem, v jehož prospěch je k danému omezení přistoupeno, tj. jednotlivcem či společností (prostřednictvím státu). Nelze totiž rozumně, spravedlivě požadovat, aby „náklady“ jednoho jednotlivce či společnosti nesl jen jednatlivec druhý, jehož sféra je takto omezována.(poznámka: tyto náklady nemůže nést ani subjekt zastoupený, jemuž byl advokát soudem ustanoven). Opačný názor Vrchní soudu je projevem přepjatého formalismu, nepřehlížejícího ke smyslu a účelu práva ve společnosti, kterým je spravedlivě regulovat společenské vztahy. Právo není samoučelné, neexistuje jen pro formu. Formalismus je taková aplikace práva, která nesleduje účel práva, ale účel shledává jen v právu samotném (v jeho formě, tj. v textu). To si však Vrchní soud patrně v napadeném rozhodnutí adekvátně neuvědomil; to ostatně plyne i ze skutečnosti, že argumentoval pouze v podstatě výkladem jazykovým (text „náklady řízení“).³¹

V jiném případě okresní soud v Příbrami rozsudkem uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobci peněžité plnění, poté usnesením ustanovil žalovanému opatrovníkem pro řízení z důvodu neznámého pobytu advokáta (stěžovatele). Ten následně do spisu založil procesní plnou moc, kterou zmocnil advokátku, aby jej ve všech právní věcech zastupovala. Soud I. stupně pak usnesením stěžovateli přiznal náklady řízení sestávající z odměny za jeden úkon právní služby a z paušální náhrady v celkové výši 600,- Kč. K odvolání stěžovatele Krajský soud v Praze usnesením změnil usnesení soudu I. stupně tak, že stěžovateli přiznal na náhradě nákladů ustanoveného opatrovníka částku 714,- Kč, přičemž k nákladům vyčísleným soudem I. stupně připočetl náhradu za daň z přidané hodnoty. Za nedůvodné považoval námitky stěžovatele týkající se náhrady nákladů za zastoupení stěžovatele dalším zástupcem s tím, že advokát je oprávněn dát se zastupovat jiným advokátem, avšak náklady s tím spojené jsou zahrnuty v odměně stěžovatele. Samo udělení substituční plné moci jinému advokátu nelze považovat za účelně vynaložený náklad řízení. V ústavní stížnosti stěžovatel namítal, že nepřiznání hotových výloh spočívající v nákladech na zvoleného právního zástupce byl zásahem do jeho ústavně garantovaných práv a svobod, činnost opatrovníka je zcela jiné povahy než činnost právního zástupce, poskytování právních služeb není v opatrovnictví zahrnuto, a to na rozdíl od právního zastoupení. Ústavní soud poukázal na nález sp.zn. II. ÚS 629/04, v němž zcela jednoznačně konstatoval, že funkce opatrovníka byla vytvořena proto,

³¹ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 12.8.2010, sp. zn. I. ÚS 1595/10.

aby byly do důsledku hájeny zájmy nepřítomného účastníka řízení tak, jak by takovou povinnost plnil smluvní zástupce. De lege lata lze toto pravidlo dovodit z § 31 o.s.ř., podle něhož má ustanovený zástupce (tím je i opatrovník) stejné postavení jako zástupce na základě procesní plné moci. I ustanovení § 1 odst. 2 zákona o advokacii nepřipouští jiný výklad než ten, že pokud advokát vykonává činnost opatrovníka pro řízení, poskytuje tím právní služby. Pokud by obecné soudy vyšly z argumentace stěžovatele, že poskytování právních služeb do činnosti opatrovníka - advokáta nepatří, nemohly by mu ani odměnu za zastupování přiznat. Za alarmující považoval skutečnost, že stěžovatel napadl rozhodnutí civilních soudů v situaci, kdy jediné, co v řízení vykonal, bylo udělení procení plné moci advokátce, a ani jím zmocněná advokátka v řízení žádný další úkon ve prospěch zastoupeného neučinila. Účelem udělení plné moci advokátce zjevně nebyla ochrana práv a oprávněných zájmů účastníka a za této situace argumentaci stěžovatele označil jako troulafou a cynickou. Stěžovatel se velmi urputně snaží hájit svá práva (pokud jde o jeho náklady), aniž cokoliv vykonal v zájmu ochrany účastníka řízení, jemuž byl jako opatrovník ustanoven. Z procesního spisu je přitom zřejmé, že práva účastníka byla v řízení velmi výrazně porušena:

Funkci opatrovníka účastníku neznámého pobytu upravuje § 29 odst. 3 o.s.ř. proto, aby byla zajištěna efektivní ochrana práv účastníka, který je z důvodu své nepřítomnosti nemůže hájit sám. Soud I. stupně měl proto opatrovníka ustanovit ihned poté, co zrušil podle § 173 odst. 2 o.s.ř. platební rozkaz z toho důvodu, že se mu nepodařilo doručit jej žalovanému do vlastních rukou. Ustanovil-li opatrovníka teprve poté, co proběhlo celé řízení na prvním stupni bez přítomnosti (a vědomosti) žalovaného, a to pouze za účelem doručení rozsudku, jde o hrubé pochybení, které velmi intenzívně porušuje ústavně garantovaná práva žalovaného.³²

Rozhodování o odměně advokáta coby ustanoveného zástupce či opatrovníka podle § 140 odst. 2 o.s.ř. je, co do podstaty, odlišné od rozhodování o náhradě nákladů řízení účastníků řízení podle § 142 a násl. o.s.ř.. Je-li účastníku řízení ustanoven zástupcem advokát, platí jeho hotové výdaje a odměnu za zastupování stát. Stát se v takovém případě de facto ocitá v roli advokátova klienta, a tudíž i jejich vzájemný vztah je nutno posuzovat podle příslušných ustanovení advokátního tarifu.³³

Soud může uložit účastníku, u něhož nejsou podmínky pro osvobození od soudních poplatků, aby složil zálohu na náklady důkazu, který navrhl nebo který nařídil soud o skutečnostech jím uvedených a nebo v jeho zájmu. Zálohu stanoví podle předpokládané výše nákladů důkazu. Při uložení takové povinnosti soud musí z vlastní iniciativy zkoumat, zda

³² Srov. nález Ústavního soudu ze dne 6.10.2008, sp.zn. I. ÚS 1408/08.

³³ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 21.4.2011, sp.zn. II. ÚS 2388/10.

jsou u účastníka splněny podmínky pro osvobození od soudních poplatků podle kritérií stanovených v ustanovení § 138 o.s.ř., zvláštní rozhodnutí o tom nevydává a celý postup končí tím, že soud buď povinnost složit zálohu uloží nebo neuloží. Usnesení, kterým soud účastníku řízení uloží povinnost složit zálohu na náklady důkazů, je podkladem pro soudní výkon rozhodnutí. Zálohu lze vymáhat do vydání rozhodnutí, jímž se řízení končí. Uvedená povinnost může být uložena i účastníku, který je v řízení osobně osvobozen. Osvobození od soudních poplatků, které přiznává zákon o soudních poplatcích, platí pro všechna řízení tam vyjmenovaná a pro všechny osoby v nich uvedené bez ohledu na poměry účastníků, ale tato skutečnost sama o sobě nevyklučuje samostatnou aplikaci § 138 o.s.ř. (to platí i v případě, je-li účastníkem řízení Česká republika). Usnesení, kterým soud uložil účastníku zaplatit zálohu na náklady důkazů (stejně jako povinnost zaplatit soudní poplatek) soud doručí jen zástupci, kterému účastník udělil plnou moc, neboť se nejedná o úkon, který by mohl vykonat účastník řízení jen osobně.

Nezaplatil-li účastník zálohu na náklady důkazů, k jejímuž složení byl usnesením soudu vyzván, není to samo o sobě důvodem k tomu, aby soud neprovedl důkaz, který je potřebný ke zjištění skutkového stavu věci. Ust. § 141 o.s.ř. soudu neumožňuje, aby jen z důvodu nezaplacení zálohy na náklady důkazu upustil od provedení důkazu, který nařídil a který je potřebný ke zjištění skutkového stavu věci. Navrhne-li účastník soudu, aby provedl určitý důkaz, může tento svůj procesní úkon odvolat jen za podmínek uvedených v ust. § 141 odst.3 o.s.ř.; dojde-li odvolání úkonu soudu nejpozději současně s návrhem na provedení důkazu, postupuje soud stejně, jako kdyby účastník takový návrh nikdy neučinil.³⁴

I když je žalobce v řízení procesně pasivní (nemá další důkazní návrhy) a je-li zjevné, že rozhodnutí soudu bude záviset na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí, je v takovém případě povinností soudu vyžádat si zpracování znaleckého posudku postupem dle § 127 o.s.ř.; samotná úvaha soudu, že náklady znaleckého posudku mohou případně přesáhnout částku, která je předmětem sporu, nemůže redukovat důkazní řízení (a neprovádět další důkazy), zejména když soud má možnost (i povinnost) uložit účastníku, aby složil zálohu na náklady důkazů, který navrhl nebo který nařídil soud o skutečnostech jím uvedených nebo v jeho zájmu.³⁵

O tom, že v případě, že účastník nesloží vyměřenou zálohu, nebude důkaz jím navrhaný proveden, musí soud účastníka poučit. Lhůta ke složení zálohy na náklady dokazování je soudcovskou lhůtou, takže se jejím marným uplynutím se právo nebo povinnost nepromlčuje ani nezaniká, soud však rozhoduje podle zjištěného skutkového stavu,

³⁴ Srov. rozsudek NS ČR ze dne 26.11.2002, sp.zn. 21 Cdo 426/2002.

³⁵ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze sp.zn. 9 Co 164/2000.

proto musí být záloha zaplacená nejpozději do vydání rozsudku soudu I. stupně, má-li být navržený důkaz v tomto řízení proveden.

Nebyl-li v řízení před soudem I. stupně proveden důkaz, který účastník navrhl nebo který soud nařídil o skutečnostech jím uvedených nebo v jeho zájmu, protože nebyla složena záloha na náklady dokazování (§ 141 odst. 1 o.s.ř.), nelze již tento důkaz provést v odvolacím řízení, a to ani jestliže ke složení uvedené zálohy došlo po vydání rozsudku soudu I. stupně. Jen z tohoto důvodu nelze ani rozhodnutí soudu I. stupně zrušit a věc tomuto soudu vrátit k dalšímu řízení.³⁶

Náklady důkazů, které nejsou kryty zálohou, hotové výdaje ustanoveného zástupce, který není advokátem, a náklady spojené s tím, že účastník jedná ve své mateřtině nebo se dorozumívá některým z komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob, platí stát.

b) Náhrada nákladů řízení - judikatura

Integrální součástí rozhodnutí soudu, kterým se řízení končí (ať meritorním či procesním způsobem) je i rozhodnutí o náhradě nákladů řízení. O té se rozhoduje podle výsledku sporu, resp. úspěchu toho kterého účastníka v řízení. Má-li účastník ve věci plný úspěch, přiznává mu soud náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl. Právo na přiznání přiměřené a právním předpisem stanovené náhrady nákladů, které úspěšné straně v řízení vzniknou, je součástí práva na spravedlivý proces a souvisí také, pokud jde o náklady právního zastoupení, s právem na právní pomoc ve smyslu článku 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Rozhodnutí o náhradě může zasáhnout do sféry práva na efektivní soudní ochranu ve smyslu článku 36 odst. 1 Listiny, popř. do práva vlastnit majetek dle článku 11 Listiny. Při poměřování úspěchu a neúspěchu ve věci soud nemůže uvažovat jen o tom, jak bylo o konkrétním žalobním požadavku rozhodnuto, ale musí jej posuzovat v širších souvislostech. Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení má být zřejmým a logickým ukončením celého soudního řízení. Nákladový výrok musí být relevantně odůvodněn. Ústavní soud ve svých nálezech coby dosavadní sjednocovatel judikatury obecných soudů ve věcech vyloučených z dovolacího přezkumu (podle o.s.ř. ve znění do 31.12.2012) vytýkal obecným soudům, zejména odvolacím, že výrok o nákladech řízení odůvodňovaly pouhým odkazem na ust. § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o.s.ř., aniž by se zabývaly, zda se jednalo o náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva.

³⁶ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 19.5.2011, sp.zn. 4 Cmo 60/2011.

Za účelně vynaložené náklady ve smyslu § 142 odst. 1 o.s.ř. lze považovat toliko takové náklady, které musela procesní strana nezbytně vynaložit, aby mohla řádně hájit své porušené nebo ohrožené subjektivní právo u soudu. Náklady spojené se zastoupením advokátem tomuto vymezení zpravidla budou odpovídat. Tomuto pravidlu však nelze přisuzovat absolutní, bezvýjimečnou povahu; mohou se vyskytovat i situace, za nichž náklady spojené se zastoupením advokátem nebude možno považovat za nezbytné k řádnému uplatňování nebo bránění práva u soudu. O takový případ tu jde zejména v případě zneužití práva na zastoupení advokátem.³⁷

Jedná se o i veřejnosti známé rozhodnutí Ústavního soudu týkající se náhrady nákladů řízení a odměny advokáta u tzv. formulářových žalob, v nichž Ústavní soud konstatoval, že:

za situace, kdy se účastník nenechá zastoupit v řízení proto, aby mu byla poskytována kvalifikována právní pomoc osobou práva znalou, ale jedině za účelem dosažení bezdůvodného zisku, neodpovídá opětovné zastupování účastníka advokátem účelu, který procesní právo v tomto institutu sleduje, a účastník se jen snaží získat výhodu, kterou procesní právo nepředpokládá. Takové počínání lze podřadit pod kategorii zneužití procesního práva. Vzhledem k tomu, že účastník usiluje o dosažení bezdůvodného zisku prostřednictvím náhrady nákladů spojených se zastoupením advokátem, je možno takové jednání charakterizovat do konce jako šikanózní, neboť je vedeno přímým úmyslem způsobit žalovanému újmu v podobě částky, kterou by musel zaplatit na náhradě nákladů spojených se zastoupením advokátem.³⁸

Bliže bude tato problematika osvětlena v další části této práce.

Fakultní nemocnice Olomouc se na žalovaném domáhala zaplacení částky 1.020,- Kč s úroky z prodlení z titulu nezaplaceného regulačního poplatku za poskytnutí zdravotní péče v podobě hospitalizace. Žalovaný namítal, že je osobou, která je od placení regulačních poplatků osvobozena, neboť pobírá dávky v hmotné nouzi, což doložil potvrzením Městského úřadu Prostějov, o této skutečnosti informoval i personál nemocnice. Okresní soud v Prostějově žalobě vyhověl a uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobkyni na nákladech řízení částku 10.068,- Kč. K ústavní stížnosti žalovaného Ústavní soud rozsudek Okresního soudu v Prostějově zrušil s následujícím závěrem:

Žalobce neměl důvod, aby výkon svých práv a povinností přenášel na soukromý subjekt. Princip vyjádřený v nález sp.zn. I. ÚS 2929/07 lze plně aplikovat i na tento případ, ve kterém okresní soud postupoval mimořádně necitlivě, pokud žalobci přiznal plnou náhradu nákladů řízení. Argumentace žalobce o tom, že jeho právní oddělení je nedostatečně vybaveno pro řešení soudních sporů, je v tomto případě poněkud úsměvná. Jednak toto oddělení mohlo vhodnou komunikací se stěžovatelem odstranit

³⁷ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 25.7.2012, sp.zn. I. ÚS 988/12.

³⁸ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 25.7.2012, sp.zn. I. ÚS 988/12, dostupný na <http://nalus.usoud.cz>.

oboustranné nedorozumění účastníků sporu o existenci či neexistenci stěžovateli hmotné nouze v době jeho hospitalizace, jednak se jednalo o spor o bagatelní částku, tedy nijak složitý ani skutkově ani právně. V takto jednoduché právní věci byl žalobce schopen zajistit si vyřešení tohoto případu vlastními prostředky. Pokud si však žalobce zvolil možnost být v tomto sporu zastoupen advokátem, což je jeho právo, nelze za této na stěžovateli spravedlivě žádat, aby mu plně hradil náklady řízení takto vzniklé. Právě ve světle shora uvedených konkrétních okolností tohoto případu nelze tyto náklady považovat za „náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva“, ve smyslu § 142 odst. 1 o.s.ř. Navíc žalobce je svým právním postavením subjekt hospodařící s majetkem státu podle zák.č. 219/2000 Sb., je tedy státem řízen a na státní rozpočet v určitém rozsahu navázán. Ústavní soud dal ve svých nálezech najevo, že podobný postup ze strany obecných soudů nebude tolerovat. Pokud takto soudy postupují, na jedné straně tak umožňují plýtvání veřejnými prostředky, které se prostřednictvím právních (či různých tzv. poradenských) služeb přesouvají do rukou soukromých subjektů a na straně druhé se tak umožňuje vyloženě parazitovat (neúměrným navyšování o náklady řízení) na drobných pohledávkách po občanech. Tento postup už nemá s principy spravedlnosti nic společného.³⁹

Obdobně by soudy neměly považovat za účelně vynaložené náklady, pokud se obce nechají zastupovat advokátem ve sporech, které tvoří jejich relativně běžnou agendu, k jejímuž obstarávání a vyřizování jsou dostatečně vybaveny. "U statutárních měst a jejich městských částí lze presumovat existenci dostatečného materiálního a personálního vybavení a zabezpečení k tomu, aby byla schopna kvalifikovaně hájit svá rozhodnutí, práva a zájmy, aniž by musela využívat právní pomoci advokátů. Nebude-li jimi v příslušném řízení prokázán opak, nejsou náklady na zastoupení advokátem nákladem účelně vynaloženým" (nález Ústavního soudu ze dne 13.8.2012, sp.zn. II. ÚS 2396/09). Uvedený závěr lze aplikovat i na náklady řízení spočívající v odměně advokáta, je-li zastoupenou Česká republika jednající příslušnou organizační složkou.

Při aplikaci stanoviska, že tam, kde k hájení svým zájmů je stát vybaven příslušnými organizačními složkami finančně i personálně zajištěnými ze státního rozpočtu, není důvod, aby výkon svých práv a povinností v této oblasti přenášel na soukromý subjekt, jímž byl advokát, a pokud tak stát přesto učiní, pak není důvod pro uznání takto mu vzniklých nákladů jako účelně vynaložených, je třeba vždy přihlídnout ke konkrétním okolnostem případu, neboť si lze představit, že předmětem sporu (jehož účastníkem je Česká republika) může být i právní problematika, která přímo nesouvisí s oblastí spravovanou ústředním orgánem státní správy, případně se jedná o právní problematiku velmi specializovanou, obtížnou, dosud neřešenou, problematiku s mezinárodním prvkem, vyžadující znalosti cizího práva, event. jazykové znalosti apod. V takových případech lze shledat postup orgánů státní správy, které zvolí pro své zastupování advokáta, který se na danou problematiku např. specializuje, za

³⁹ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 15.12.2001, sp.zn. I. ÚS 195/11.

adekvátní. Nicméně i v těchto případech je třeba při rozhodování o povinnosti k úhradě nákladů specifické okolnosti případu řádně odůvodnit.⁴⁰

Oproti výše uvedenému nelze jako neúčelně vynaložený náklad posoudit odměnu advokáta za úkon právní služby, který byl soudem vyžádán (např. vyjádření k odvolání).

*Jeden z neopominutelných prvků práva na spravedlivý proces představuje zásada *audiatur et altera pars* (budiž vyslechnuta i druhá strana), jenž je Ústavním soudem chápána jako povinnost soudu vytvořit prostor zaručující účastníku řízení možnost účinně uplatňovat námitky a argumenty, které jsou způsobilé ovlivnit rozhodování soudu a s nimiž se soud musí v rozhodnutí náležitě vypořádat; vytvoření prostoru pro účinné vnesení námitek (v kontradiktorním schématu řízení) nejlépe zajišťuje ochranu základních práv; ta je z hlediska fair procesu prvotním účelem soudního řízení. Institucionální garantovaná možnost dotčených osob návrhy a námitkami účinně participovat na soudním procesu patří mezi elementární pravidla soudního řešení sporu. Nejvyšší soud porušuje ústavní zaručené právo stěžovatelů na spravedlivý proces dle článku 36 odst. 1 Listiny tím, že právo účastníka řízení vyjádřit se k návrhu protistrany nepřikládá náležitý význam z hlediska *kauteolofair* procesu, v důsledku čehož náklady stěžovatelů spojené s podáním vyjádření k dovolání žalovaného považoval za neúčelně vynaložené. Neopodstatněným nepřiznáním práva na náhradu nákladů řízení zasáhl též do vlastnického práva stěžovatelů zaručeného článkem 11 Listiny.⁴¹*

Měl-li účastník ve věci plný úspěch, přizná mu soud proti účastníku, který ve věci úspěch neměl, plnou náhradu nákladů. V případě souběhu dvou nároků za situace, že v jednom měl žalobce plný nebo částečný úspěch a ve druhém neměl úspěch ani co do základu, je třeba postupovat podle ustanovení § 142 odst. 3 a § 142 odst. 1 o.s.ř. v návaznosti ustanovení § 112 odst. 1 o.s.ř. Musí se proto stanovit náklady u každé z věcí zvlášť podle toho, zda záleželo na úspěchu ve věci, či zda záleželo rozhodnutí o výši plnění na zvážení soudu. Náklady, které žalobce současně vynaložil na více projednávaných sporů, je třeba rozdělit podle výše jednotlivých nároků, podle toho, jak se která ze společně projednávaných věcí podílela na vzniku těchto nákladů. Měl-li účastník ve věci úspěch jen částečně, soud náhradu nákladů poměrně rozdělí, popř. vysloví, že žádný z účastníků nemá na náhradu nákladů právo. Přitom je nutno od úspěchu vždy odečíst neúspěch. Například předmětem řízení bylo zaplacení částky 100.000,- Kč, rozsudkem byla žalobci přiznána částka 80.000,- Kč a co do zaplacení částky 20.000,- Kč byla žaloba zamítnuta; žalobce měl úspěch ze 4/5 a z 1/5 neúspěch, odečte-li od úspěchu neúspěch, přizná soud žalobci vůči žalovanému 3/5

⁴⁰ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 9.12.2010, sp.zn. II. ÚS 1215/10.

⁴¹ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 3.4.2012, sp.zn. IV. ÚS 2119/11, obdobně nález Ústavního soudu ze dne 17.1.2013, sp.zn. I. ÚS 3607/12

náhrady nákladů, které mu v řízení vznikly (tedy nejen 3/5 odměny advokáta, ale i např. 3/5 zaplaceného soudního poplatku ze žaloby). Bude-li mu rozsudkem přiznána částka 50.000,- Kč a co do zaplacení dalších 50.000,- Kč žaloba bude zamítnuta, soud při odečtení polovičního neúspěchu od polovičního úspěchu vysloví, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Při rozhodování o náhradě nákladů podle míry úspěchu ve věci je nutno zvážit míru úspěchu v celém sporu, tj. nejen ohledně pohledávky, ale též ohledně jejího příslušenství.⁴²

I když měl účastník ve věci úspěch jen částečný, může mu soud přiznat plnou náhradu nákladů řízení, měl-li neúspěch v poměrně nepatrné části, nebo záviselo-li rozhodnutí o výši plnění na znaleckém posudku nebo na úvaze soudu (§ 142 odst. 3). Typickým případem pro aplikaci tohoto ustanovení jsou spory o zvýšení odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění. I když má žalobce úspěch částečný, soud mu přizná plnou náhradu nákladů řízení. Toto ustanovení je nutno vztáhnout i na situace, kdy výše plnění vyplývá nejen z rozhodnutí soudu, ale i ze smíru (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 25. 2. 2009, sp. zn. I. ÚS 92/08, náleží č. 36, sv. č. 52 sb. n. ú., str. 367). Podle tohoto zákonného ustanovení se postupuje i při rozhodování o výši přiměřeného zadostiučinění podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Podle ustálené judikatury se jedná o situaci, kdy rozhodnutí o výši plnění závisí na úvaze soudu ve smyslu § 136 o.s.ř.

Přizná-li soud žalobci nižší přiměřené zadostiučinění, než jakého se domáhal, uplatní se při rozhodování o náhradě nákladů řízení § 142 odst. 3 o.s.ř., jenž umožňuje i v takovém případě částečně úspěšnému žalobci přiznat náhradu nákladů řízení v plném rozsahu. To platí i pro rozhodování o náhradě nákladů v případě zastavení řízení pro zpětvzetí žaloby z toho důvodu, že žalovaný po podání žaloby zčásti dobrovolně plnil.⁴³

V praxi pak soudy rozhodují tak, že je-li z uvedeného titulu např. žalována částka 2,000.000,- Kč, soud žalobě vyhoví co do zaplacení 200.000,- Kč a co do částky 1,800.000,- Kč žalobu zamítne, přizná žalobci právo na náhradu nákladů řízení spočívající v odměně advokáta v sazbě stanovené z předmětu řízení 200.000,- Kč.

⁴² Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 30.8.2010, sp.zn. I. ÚS 2717/08.

⁴³ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 15.5.2012, sp. zn. II. ÚS 3388/11, ze dne 4.4.2011 sp. zn. II. ÚS 2412/10.

V řízení zahájeném na návrh Nejvyššího státního zástupce nebo státního zastupitelství podle zvláštních předpisů (např. v případě návrhu na popření otcovství podle §§ 62 a 62a zák. o rodině) přizná soud žalovanému náhradu těchto nákladů proti státu. Uvedené platí obdobně, bylo-li řízení zahájeno na návrh Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových. O procesní situaci upravenou tímto ustanovením se nejedná v případě, že státní zastupitelství vstoupí do řízení podle § 35 odst. 1 o.s.ř., neboť v takovém případě není v postavení účastníka řízení na některé straně, ale prosazuje v něm pouze veřejný zájem na zákonném rozhodnutí; nelze mu uložit povinnost k náhradě nákladů řízení.⁴⁴

Občanský soudní řád uznává, že zásadu úspěchu ve věci nelze aplikovat bezvýjimečně, a proto z ní výslovně stanovuje výjimky, které buď reagují na určitou procesní situaci (např. spor, v němž neúspěšný žalovaný nezavdal příčinu k podání žaloby; § 143 o.s.ř.), nebo jsou vymezeny vzhledem k předmětu řízení (např. rozvod manželství; § 144 o.s.ř.). Pro případ, kdy by aplikace těchto pravidel vedla s ohledem na okolnosti případu, resp. důvody hodné zvláštního zřetele k nepřijatelnému výsledku, může soud uplatnit moderační právo a náhradu nákladů řízení podle § 150 o.s.ř. nepřiznat. Výjimky z pravidla je nutno vykládat spíše restriktivně než extenzivně.

Podle § 143 o.s.ř. žalovaný, který neměl úspěch ve věci, má právo na náhradu nákladů řízení proti žalobci, jestliže svým chováním nezavdal příčinu k podání návrhu na zahájení řízení. Typickým případem chování odůvodňujícího, aby žalobce přes svůj úspěch v řízení nahradil žalovanému náklady řízení, je spor o přivolení k výpovědi z nájmu bytu pro potřeby pronajímatele podle § 711 odst. 1 písm. a) obč. zák., v němž žalovaný od samého počátku řízení výpovědní důvod uznává, je srozuměn s přestěhováním se do přiměřené bytové náhrady, která mu však nebyla pronajímatelem zajištěna. Postup podle § 143 si lze představit i při rozhodování o náhradě nákladů řízení o vypořádání společného jmění manželů. I když v těchto sporech je základním pravidlem zásada úspěchu ve věci, lze jej v konkrétním případě korigovat aplikací tohoto ustanovení, event. použitím § 150 o.s.ř. Pro rozhodování soudu o náhradě nákladů v tomto řízení má význam okolnost, že soud není vázán návrhem na vypořádání, může tedy věci, které procesní strany učinily předmětem řízení, vypořádat i jinak. V tomto řízení mají obě procesní strany postavení žalobců a žalovaných (*iudicium duplex*), obdobně jako v řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví. Takový typ řízení

⁴⁴ Srov. usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 21.6.2012, č.j. 13 Co 493/2011 - 4.

se neprojevuje ve vyloučení možnosti aplikace § 142 o.s.ř., ale ve způsobu, jak jím stanovit úspěch ve věci. V soudní praxi převažují rozhodnutí, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, vychází se ze stejného úspěchu ve věci (§ 142 odst. 2 o.s.ř.).

V dalším případě rozhodovaném Ústavním soudem se žalobce na žalovaném domáhal vyklizení bytu z důvodu absolutní neplatnosti nájemní smlouvy, která podle jeho tvrzení měla být způsobena neúplným označením předmětného bytu. Žalovaný se vzájemným návrhem domáhal na žalobci zaplacení částky 7,040.000,- Kč v případě, že by soud žalobě na vyklizení předmětného bytu vyhověl. Soud I. stupně oba návrhy zamítl a vyslovil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. K odvolání žalobce proti zamítavému výroku odvolací soud napadený rozsudek v napadeném výroku a ve výroku o nákladech řízení potvrdil. Ve shodě se soudem I. stupně dovodil, že oba účastníci měli ve věci pouze částečný úspěch. K ústavní stížnosti žalovaného Ústavní soud rozsudky obecných soudů ve výrocích o nákladech řízení zrušil. Dovodil, že v daném případě se jednalo o relevantní obranu žalovaného a jeho přirozený postup. Pokud by žalobce žalobu nepodal, ani žalovaný by neměl důvod reagovat podáním vzájemného návrhu. Jestliže bylo v řízení nakonec prokázáno, že nájemní smlouva je platná a dále, že žalobce obdržel od žalovaného uvedenou částku, lze konstatovat, že jeho obrana byla ospravedlnitelná i z morálního hlediska. V tomto případě to byl naopak žalobce, kdo svou žalobou a postupem v řízení, který se ukázal jako nesprávný, zapříčinil podání vzájemného návrhu ze strany žalovaného. Pokud by bylo žalobě na vyklizení bytu vyhověno, musely by soudy zároveň vyhovět i vzájemnému návrhu žalovaného a podle zásad aplikovaných soudy obou stupňů by mu náhradu nákladů paradoxně přiznaly. Stejně tak, pokud by stěžovatel vůbec nepodal vzájemný návrh, ale teprve následně se domáhal vydání zaplacené částky v novém řízení, bylo by mu za stávajícího skutkového stavu vyhověno. Navíc v případě žalovaného hrozilo, že pokud by neuplatnil svůj vzájemný návrh jako obranu proti žalobě, mohlo by se jeho právo na vydání bezdůvodného obohacení promlčet. Jeho procesní postup byl správný, vynucený toliko žalobou na vyklizení bytu. Z uvedených důvodů není možné na žalovaného přesouvat břemeno spočívající v hrazení nákladů za svou oprávněnou obranu. *"Poměřovat úspěch či neúspěch ve věci nelze ovšem jen tím, jak bylo o konkrétním návrhu rozhodnuto, ale je třeba jej posuzovat v širších souvislostech. Stěžovatelova obrana v podobě vzájemného návrhu a následné rozhodnutí o*

nákladech řízení mělo být posouzeno podle ust. § 143 o.s.ř., protože stěžovatel svým chováním nezavdal příčinu k podání žaloby na vyklizení".⁴⁵

Podle § 144 o.s.ř. účastníci nemají právo na náhradu nákladů řízení o rozvod nebo neplatnost manželství anebo určení, zda tu manželství je či není, anebo o zrušení, neplatnost nebo neexistenci partnerství. Soud však může přiznat i náhradu těchto nákladů nebo částí, odůvodňují-li to okolnosti případu nebo poměry účastníků. Soud při svém rozhodování posuzuje okolnosti případu, zejména pak zjištěné příčiny rozvratu manželství a poměry účastníků (majetkové a výdělkové poměry, sociální situace jejich a nezletilých dětí atd.).

Přiznaná náhrada nákladů řízení zahrnuje i náhradu nákladů předběžného opatření a zajištění důkazů, zajištění důkazů a zajištění předmětu důkazního prostředku ve věcech týkajících se práv z duševního vlastnictví (§ 145 o.s.ř.).

Výsledek řízení není rozhodující tam, kde řízení mohlo být zahájeno i bez návrhu (to však neplatí, odůvodňují-li okolnosti případu přiznání náhrady nákladů řízení), nebo skončilo smírem, pokud v něm nebylo o náhradě nákladů ujednáno něco jiného, nebo bylo zastaveno (§ 146 odst. 1 písm. a), b), c) o.s.ř.).⁴⁶ Za použití tohoto zákonného ustanovení soudy vyslovují, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Jedná se zejména o řízení ve věcech opatrovnických nebo tam, kde soud usnesením schvaluje smír účastníky uzavřený, pokud se v něm o náhradě nákladů řízení nedohodnou jinak, nebo kde řízení zastavuje (např. řízení, které bylo přerušeno podle § 110 o.s.ř. a poté do jednoho roku nebyl podán návrh na pokračování v řízení).

Při zastavení řízení se ve většině případů postupuje podle § 146 odst. 2 o.s.ř., podle něhož jestliže některý z účastníků zavinil, že řízení muselo být zastaveno, je povinen hradit jeho náklady. Byl-li však pro chování žalovaného vzat zpět návrh, který byl podán důvodně, je povinen hradit náklady řízení žalovaný. Při zastavení řízení je tedy pro vyřešení otázky náhrady nákladů řízení rozhodující zjištění, zda a který z účastníků z procesního hlediska zastavení řízení zastavil. Kritérium procesního zavinění je nutno posuzovat z objektivního hlediska, a to ve vztahu mezi tím, čeho se žalobce v řízení domáhal, a skutečností, pro kterou

⁴⁵ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 9.12.2004, sp.zn. II. ÚS 228/04.

⁴⁶ Zde dochází v rámci Novely o.s.ř. ke změně, když se ustanovení § 146 odst. 1 písm. a) o.s.ř. přesouvá do § 23 Návrhu zákona o z.ř.s. bez věcné změny.

poté vzal žalobu zpět. Pokud není osvědčeno, že zpětvzetí žaloby bylo odůvodněno pozdějším chováním žalovaného, který se v relevantním rozsahu zachoval podle žalobního požadavku, není možno dovozovat souvislost a tedy ani procesní zavinění mezi jeho chováním ve vztahu k petitu. Postup podle tohoto zákonného ustanovení na soudy klade zvýšenou pozornost, neboť při ověřování, který z účastníků z procesního hlediska zavinil zastavení řízení, musí mnohdy zkoumat hmotněprávní souvislosti z hlediska vztahu mezi jednáním účastníků a petitem. Typickým příkladem je situace, kdy žalovaný svoji povinnost vůči žalobci splní až po podání žaloby, v takovém případě žalovaného bude stíhat povinnost nahradit žalobci náklady řízení.

Teze - dle níž to, zda byla zpětvzatá žaloba podána důvodně (tedy zda zastavení řízení procesně zavinil žalovaný), lze zjistit jen z porovnání petitu žaloby a následného chování žalovaného - může být přepjatým formalismem a v extrémním rozporu s principy spravedlnosti. V konkrétním případě může být nutné přihlížet i k odůvodnění žalobního petitu, a to za účelem eliminace stavu, který by byl v extrémním rozporu s principy spravedlnosti. Princip procesního výsledku nelze chápat formálně, neboť nejen petit, ale i žalobní tvrzení, tedy důvody žaloby vyjadřují, proč se žalobce žalovaného plnění domáhá.⁴⁷

Žalobce se u Krajského soudu v Ostravě domáhal na žalovaném peněžitého plnění z titulu neuhrazených faktur za provedená plnění. Po podání žaloby se pokoušel se žalovaným jednat o úhradě dluhu, přičemž výsledkem dohody bylo sepsání přímo vykonatelného exekutorského zápisu, v němž se žalovaný zavázal dluh uhradit, a to včetně již vzniklých nákladů právního zastoupení. Poté vzal žalobu zpět a navrhl zastavení řízení. Soud I. stupně řízení zastavil, žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení a žalobci vrátil zaplacený soudní poplatek. K odvolání žalovaného Vrchní soud v Olomouci napadené usnesení Krajského soudu změnil tak, že žalobci stanovil povinnost zaplatit žalovanému náklady soudního řízení, a to včetně nákladů odvolacího řízení. K ústavní stížnosti žalobce Ústavní soud usnesení Vrchního soudu v Olomouci zrušil s tímto závěrem:

Vzhledem k tomu, že byl exekutorský zápis opatřen doložkou o přímé vykonatelnosti, získal žalobce v důsledku jednání žalovaného vykonatelný právní titul a účel vedeného soudního řízení tak odpadl. Dle názoru Ústavního soudu by pokračování v zahájeném soudním řízení bylo sice de iure možné, ale samotné vedení soudního sporu by bylo v rozporu se zásadou účelnosti, hospodárnosti a efektivnosti soudního řízení. Procesní postup žalobce tak byl zcela v souladu se smyslem a účelem soudního řízení, neboť i v případě, že by soud jeho návrhu ve věci samé nevyhověl, nacházel by se žalobce ve stejném procesním postavení jako v okamžiku zpětvzetí žaloby, tzn. že by disponoval

⁴⁷ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 8.3.2011, sp.zn. I ÚS 2899/10.

*vykonatelným právním titulem. Zavázání stěžovatele k úhradě nákladů řízení v takovém případě by v podstatě znamenalo vybízení dalších účastníků řízení v obdobných procesních situacích k tomu, aby setrvali stůj co stůj na svých návrzích a pokračovali v soudním řízení i za situace, kdy toto již fakticky ztratilo na účelu.*⁴⁸

Důvodnost podání návrhu je třeba uvažovat procesně (z hlediska vztahu výsledku chování žalovaného k požadavkům žalobce). Jen v takovém případě má žalobce právo, aby mu žalovaný nahradil náklady, které účelně vynaložil na bránění svého práva. Například pokud se žalobce domáhá vyklizení nebytových prostor žalovaným s odůvodněním, že uplynula doba, na kterou byla smlouva o nájmu nebytových prostor mezi účastníky sjednána, a po zahájení řízení se účastníci dohodnou o pokračování nájemní vztahu, a žalobce z toho důvodu vezme žalobu zpět, není namístě závěr, že žaloba byla podána důvodně, protože ke zpětvzetí žaloby nedošlo proto, že by žalovaný po zahájení řízení uspokojil nárok žalobce (vyklidil předmětné nebytové prostory). V takové situaci žalobce procesně zavinil, že došlo ke zpětvzetí žaloby, a právo na náhradu nákladů řízení by svědčilo žalovanému.

Odmítne-li soud žalobu nebo jiný návrh na zahájení řízení, je žalobce (navrhovatel) povinen nahradit ostatním účastníkům jejich náklady (§ 146 odst. 3 o.s.ř.). Jedná se zejména o případy, kdy žalobce ani přes výzvu soudu neopraví či nedoplní žalobu tak, aby byla projednatelná, a žalovanému v řízení vzniknou náklady.

Obdobně pokud odpadne předmět sporu v důsledku uplynutí času, nemohou se nepříznivé majetkové důsledky vyvolané tímto sporem dotknout toho účastníka řízení, který svým procesním úkonem spor nevyvolal.

Podle § 147 odst. 1 o.s.ř. účastníku nebo jeho zástupci může soud uložit, aby hradili náklady řízení, které by jinak nebyly vznikly, jestliže je způsobili svým zaviněním, nebo jestliže tyto náklady vznikly náhodou, která se jim přihodila.

Jako příklad lze uvést, je-li návrh na zahájení řízení podepsán pouze zástupcem žalobce na základě plné moci, který ani přes výzvu soudu své zastoupení nedoloží, soud z tohoto důvodu řízení zastaví a tomuto zástupci účastníka pak uloží povinnost k náhradě nákladů řízení protistraně. *"Jestliže dovolací soud zastaví dovolací řízení z důvodu, že dovolání je podepsáno pouze zástupcem odvolatele na základě plné moci, který ani přes opatření soudu podle ust. § 104 odst. 2 věty první o.s.ř. vůči němu učiněné toto zastoupení*

⁴⁸ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 29.10.2008, sp.zn. IV. ÚS 288/05.

nedoložil, je osobou, která z procesního hlediska zavinila zastavení dovolacího řízení, zástupce odvolatele, jemuž lze ve smyslu ust. § 147 odst. 1 o.s.ř. uložit, aby nahradil náklady dovolacího řízení, jež bez jeho zavinění nevznikly".⁴⁹

Při rozhodování o náhradě nákladů řízení je třeba tyto náklady oddělit od ostatních nákladů řízení, proto jde o tzv. separaci nákladů. Aplikaci tohoto ustanovení si lze dále představit v případě, že žalobce podá žalobu o peněžité plnění, žalovaný mu poté žalovanou částku zaplatí, ve věci soud následně vydá platební rozkaz, žalovaný proti němu podá odpor, poté žalobce vezme žalobu zpět. Soud řízení zastaví a výrok o nákladech řízení zčásti opře o § 146 odst. 2 větu druhou o.s.ř. (žaloba byla sice důvodná a byla vzata zpět pro chování žalovaného), proto soud přizná žalobci náklady řízení spojené s podáním žaloby, a zčásti rozhodne podle § 147 odst. 1 o.s.ř. a přizná žalovanému náhradu nákladů vzniklých mu opatřením si právního zástupce a podáním odporu.

To, že účastník před soudem I. stupně navrhne, aby soud vyzval třetí osobu ke vstupu do řízení jako vedlejšího účastníka, není samo o sobě důvodem k odročení nařízeného jednání. Jestliže se soud na základě takového návrhu rozhodne jednání odročit, nelze dovodit, že k tomu došlo zaviněním účastníka. Proto tomuto účastníku nelze ukládat hradit náklady řízení ve smyslu § 147 odst. 1 o.s.ř.⁵⁰

V rámci rozhodování sporů vzešlých či řešených na základě restitučního zákonodárství je zapotřebí při posuzování otázky náhrady nákladů řízení obzvlášť zvažovat okolnosti, pro které ke sporu došlo. Byla-li žalované (coby osobě povinné) a jejím právním předchůdcům „přičítána k dobru“ jimi provedená faktická okupace cizích pozemků a jednání státu spočívající mimo jiné v nedbale vedené evidenci právních vztahů k nemovitostem, přičemž na základě těchto okolností byla ve sporu úspěšná, musí se ve výroku obecných soudů stran náhrady nákladů řízení odrazit i to, že tato jednání umožnila existenci zdání žalobkyně, že má v souladu se zásadou vigilanti bus iura scripta sunt bránit svá práva. Těží-li strana žalovaná jako přímý majetkoprávní nástupce státu (v rozsahu konkrétně určeného majetku) ze skutečností shora uvedených, je nutné ji vpředu zmíněné přičítat jako jednání, jehož se zaviněně dopustila, přičemž bez něj by náklady řízení nebyly vznikly (ust. § 147 odst. 1 o.s.ř.).⁵¹

Výsledek řízení ovlivňuje i rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, které platil stát. Tato povinnost stíhá účastníka, který v řízení neměl úspěch, pokud u něho nejsou předpoklady pro

⁴⁹ Srov. usnesení NS ČR ze dne 30.8.2011, sp.zn. 21 Cdo 171/2011.

⁵⁰ Srov. usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 16.11.2004, sp.zn. 22 Co 2062/2004.

⁵¹ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 28.7.2009, sp.zn. IV. ÚS 881/07.

osvobození od soudních poplatků (§ 148 odst. 1 o.s.ř.). Jedná se především o náklady na znalečné, tlumočné, svědečné apod. Musí se jednat o náklady, které stát skutečně platil.

V dalším případě rozhodovaném Ústavním soudem šlo o řízení vedené u Krajského soudu v Praze, v němž se žalující společnost domáhala po žalovaném zaplacení částky 1,395.309,- Kč s příslušenstvím. Soud I. stupně žalobě zčásti vyhověl, zčásti žalobu zamítl, žádnému z účastníků řízení nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení, a protože žalovanému byl pro neznámý pobyt ustanoven opatrovník, přiznal tomuto náhradu nákladů řízení ve výši 3.392,- Kč a uložil ji zaplatit České republice. K odvolání žalobkyně Vrchní soud v Praze rozsudek soudu I. stupně v zamítavém výroku o věci samé potvrdil, ve výroku o nákladech řízení jej změnil tak, že zastoupení žalovaného opatrovníkem žalobkyni zavázal k zaplacení částky 53.981,- Kč České republice - Krajskému soudu v Praze, na nákladech odvolacího řízení žalobkyni uložil povinnost zaplatit témuž subjektu 73.137,40 Kč. Změnu výroku o nákladech řízení zdůvodnil tím, že žalovaný v řízení uspěl z 68% a v tomto rozsahu by měl právo na náhradu nákladů řízení. Protože ale náklady daného řízení neplatil on, ale zaplatil je stát jako odměnu pro ustanoveného opatrovníka, bylo třeba uložit žalobkyni poměrnou část těchto nákladů státu nahradit. K ústavní stížnosti žalobkyně Ústavní soud výrokovou část II. a III. rozsudku Vrchního soudu v Praze zrušil. Byl si vědom toho, že o.s.ř. v ust. § 148 odst. 1 používá minulého času - „platil“, což by mohlo navodit úvahu o vyloučení jeho aplikace na dané případy. Výkladem nicméně nelze než dovodit, že tato formulace použití ustanovení nebrání. U státu lze s pravděpodobností blízkou se jistotě očekávat solventnost, a je-li tedy k úhradě nákladů opatrovníku soudem zavázán, pro účely rozhodování o náhradě této úhrady lze mít zato, že již platil. Ostatně obdobná úvaha byla základem pro vypořádání povinnosti platit soudní poplatek v rozhodnutích, jimiž soud přiznával nárok na jeho náhradu účastníku - poplatníkovi, který jej sám nedopatřením či z jiného důvodu do okamžiku rozhodnutí nezaplatil. *"Právo státu žádat náhradu nákladů řízení je výslovně a jednoznačně limitováno tím, co skutečně platil. Pokud v posuzované věci vydaná rozhodnutí zavázala stát, aby za opatrovnictví v obou stupních řízení uhradil advokátu vedlejšího účastníka 4.820,- Kč, pak nelze po stěžovatelce žádat, aby státu zaplatila náhradu ve výši 127.118,40 Kč, neboť takovou bez jakýchkoli pochybností neplatil. Opačný závěr, který učinil Vrchní soud v napadeném rozsudku, je v rozporu s ust. § 148 odst. 1 o.s.ř."*⁵²

⁵² Srov. nález Ústavního soudu ze dne 19.10.2010, sp.zn. II. ÚS 622/10.

V obdobné situaci rozhodl Krajský soud v Českých Budějovicích: *"Pokud jednatel obchodní společnosti se sídlem v České republice, jež je účastnicí řízení a která byla založena podle českých právních předpisů, neovládá český jazyk, nenese Česká republika podle § 18, § 141 odst. 2 o.s.ř. náklady řízení spojené se zajištěním tlumočnicka."* Jednalo se o případ, kdy okresní soud žalovanému zajišťoval, protože si jej nezajistil sám, tlumočnicka. Odvolací soud dovodil, že to ovšem neznamená, že takto vzniklé náklady by žalovaný neměl České republice platit, neboť v daném případě nejde o situaci předpokládanou §18 o.s.ř. (srov. rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30.8.2005, sp.zn. 22 Co 1241/2005).

Soud může uložit svědkům, fyzickým osobám uvedeným v § 126a o.s.ř., znalcům, tlumočnickům nebo těm, kteří při dokazování měli nějakou povinnost, aby nahradili státu náklady řízení, které by jinak nebyly vznikly, jestliže je zavinili (§ 148 odst. 2 o.s.ř.). U pohledávek státu vzniklých z důvodu práva na náhradu nákladů řízení vůči osobám uvedeným v odstavci 1 a 2 ve výši státem placených nákladů řízení se úrok z prodlení nevyměřuje. Pro vymáhání takových pohledávek se uplatní postup stanovený daňovým řádem (§ 148 odst. 3, 4 o.s.ř.).

Je-li účastníku přisouzeno náhrada nákladů řízení, v němž byl zastoupen advokátem, je ten, jemuž byla uložena náhrada těchto nákladů, povinen ji zaplatit advokátu (§ 149 odst. 1 o.s.ř.). I toto zákonné ustanovení nezakládá právo advokáta na náhradu nákladů řízení; advokát je zde pouze platebním místem a je povinen náhradu nákladů řízení, která mu byla vyplacena, vyúčtovat jím zastoupenému účastníku. Advokát nemůže tento nárok vlastním jménem exekučně ani jinak vymáhat a ani jej nelze při uplatňování takové pohledávky v konkurzu považovat za věřitele. V soudní praxi je nákladový výrok převážně formulován tak, že „žalovaný je povinen nahradit žalobci náklady řízení ve výši k rukám (řídčeji na účet) jeho advokáta do 3 dnů od právní moci rozsudku“.

Formulace nákladového výroku, že náhradu nákladů řízení je třeba zaplatit „na (v rozhodnutí blíže neurčené) účet advokáta“ účastníka, jemuž byla tato náhrada přisouzena, nezakládá povinnost dotčenému účastníkovi zaplatit tuto náhradu výhradně platbou na bankovní účet advokáta protistrany; k zaplacení náhrady tak může dojít hotovostně, nebo poukázáním peněžité částky prostřednictvím pošty a nebo formou bezhotovostního převodu prostřednictvím peněžního ústavu. Dikci ust. § 149 odst. 1 o.s.ř. odpovídá např. taková formulace nákladového výroku, že „žalovaný (žalobce) je povinen nahradit žalobci (žalovanému) na nákladech řízení částku Kč do 3 dnů od právní moci rozhodnutí, a to jejím zaplacením advokátu žalobce (žalovaného)“.⁵³

⁵³ Srov. usnesení Krajského v Ústí nad Labem ze dne 27.9.2004, sp.zn. 10 Co 742/2004.

V další věci rozhodované Nejvyšším soudem obvodní soud zamítl návrh povinného na zastavení exekuce odůvodněný tvrzením, že povinnost zaplatit oprávněné náklady nalézacího řízení ve výši 11.424,- Kč k rukám jejího zástupce uloženou mu exekučním titulem splnil tím, že exekuční částku složil do úschovy soudu, jelikož marně čekal na to, až si ji oprávněná, resp. její zástupce vyzvedne. Odvolací soud napadené usnesení potvrdil, přičemž se ztotožnil s názorem soudu I.stupně, že povinný se nemůže dovolávat splnění dluhu složením vymáhané částky do úschovy soudu, neboť nebyly splněny podmínky dané ustanovením § 568 obč. zák., tj. nemožnost splnění pro nepřítomnost věřitele nebo jeho prodlení či důvodné pochybnosti o tom, kdo je věřitelem, nebo že věřitele nezná. Povinnému bylo totiž známo, že jeho věřitelkou je Správa služeb hl.m. Prahy, příspěvková organizace, a že exekučním titulem mu bylo uloženo zaplatit dlužnou částku z titulu náhrady nákladů nalézacího řízení k rukám jejího zástupce, advokáta. Nebylo povinností oprávněné si plnění u povinného vyzvednout, nýbrž bylo povinností povinného plnit v souladu s výrokem exekučního titulu, což neučinil. Uzavřel, že k zániku práva přiznaného exekučním titulem nedošlo, že exekuce byla navržena důvodně a že důvod k jejímu zastavení podle § 268 odst.1 písm. g) o.s.ř. dán není. Dovolání povinného s argumentací, že ust. § 149 odst. 1 o.s.ř. stanoví pouze povinnost komu se má platit (hovoří pouze o osobě), a nikoliv kde se má platit, tedy že neřeší místo plnění polohově (princip odnosnosti a donosnosti plnění) dovolací jako nepřípustné odmítl. Poukázal na usnesení Velkého senátu občanskoprávní a obchodního kolegia ze dne 15.6.2011, sp.zn. 31 Cdo 488/2009, podle něhož nárok na náhradu nákladů řízení má základ v procesním právu a vzniká teprve na základě pravomocného rozhodnutí soudu, které má v tomto směru konstitutivní povahu. Rozhodnutí o nákladech řízení (nárok na náhradu nákladů řízení) je totiž jako procesní nárok zpravidla závislé na rozhodnutí ve věci samé; v takovém případě pak platí, že nenabude-li rozhodnutí ve věci samé právní moci, nelze hovořit ani o vzniku práva na náhradu nákladů řízení. Proto pohledávka z titulu práva na náhradu nákladů řízení před soudem zpravidla vzniká po právní moci rozhodnutí ve věci samé. Nejvyšší soud vyslovil, že:

...není správný názor, že platební místo k zaplacení pohledávky z titulu práva na náhradu již pravomocně přiznaných nákladů řízení před soudem a vymáhaných v exekučním řízení výslovně řeší § 567 obč. zák.; toto ustanovení nazvané jako místo plnění se totiž týká tzv. splniště při plnění závazku v době splatnosti pohledávky, a nedopadá tedy na povinnost žalovaného (povinného) zaplatit náhradu nákladů řízení již přisouzenou pravomocným rozhodnutím soudu, neboť jde-li o nárok, jež má základ v procesním právu, nelze jej v otázce místa plnění posuzovat podle práva hmotného. Aplikace § 567 obč. zák. na již pravomocně přiznané právo na náhradu nákladů nalézacího řízení je tudíž vyloučena. Složení peněz do soudní úschovy v smyslu ust. § 185a a násl. o.s.ř. má součnní účinky, tj. účinky splnění dluhu (závazku) složitelem; za

okamžik splnění (uspokojení) práva (nároku) se považuje den, v němž byl předmět úschovy složen u soudu. Uvedené následky nastávají jen tehdy, jestliže dlužník (jiný povinný účastník) složil předmět úschovy u soudu v souladu s hmotným právem.⁵⁴

Pokud účastníku byla přisouzena náhrada nákladů řízení, ve kterém jej zastupoval ustanovený advokát, je ten, jemuž byla uložena náhrada těchto nákladů, povinen zaplatit náhradu hotových výdajů advokáta a jeho odměnu za zastupování státu.

I když měl účastník v řízení úplný či částečný úspěch, a nemusí mu soud výjimečně přiznat náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti, jsou-li tu důvody hodné zvláštního zřetele (§ 150 o.s.ř.). Soudy by neměly mechanicky rozhodovat o náhradě nákladů řízení podle výsledku sporu, ale měly vážit, zda tu neexistují další rozhodující okolnosti mající podstatný vliv na přiznání či nepřiznání náhrady účelně vynaložených výdajů či jejich části. Uvedené zákonné ustanovení proto zakotvuje tzv. moderační právo soudu. Slouží k odstranění nepřiměřené tvrdosti, nebo-li k dosažení spravedlnosti pro účastníky řízení. Ústavní soud ve svých četných nálezech obecným soudům vytýká porušení základního práva na soudní ochranu spočívající v tom, že svá rozhodnutí o nákladech řízení, v nichž aplikují § 150 o.s.ř. řádně a přesvědčivě neodůvodňují. Soud musí pečlivě posoudit všechna rozhodná hlediska, kterými jsou majetkové, sociální a osobní poměry v řízení neúspěšného účastníka, jejich poměření s poměry úspěšného účastníka a okolnosti případů, které identifikují uplatněný nárok, zejména z pohledu jeho skutkové i právní složitosti, procesní chování stran, důvody neúspěchu strany povinné k náhradě nákladů řízení a případně další konkrétní okolnosti.

Ust. § 150 o.s.ř. neslouží ke zmírňování majetkových rozdílů mezi procesními stranami, ale k řešení situace, v níž je nespravedlivé, aby ten, kdo důvodně hájil svá porušená nebo ohrožená práva nebo právem chráněné zájmy, obdržel náhradu nákladů, které při této činnosti účelně vynaložil. Rozhodnutí, v souladu s nímž si ten, kdo v řízení uspěl, také ponese sám své náklady, se proto bude spravedlivým jevit především s ohledem na existenci okolností souvisejících s předprocesním stádiem sporu, s chováním účastníků v tomto stádiu, s okolnostmi uplatněný nároku apod.⁵⁵

Soud při úvaze o aplikaci § 150 o.s.ř. musí posoudit výši nákladů řízení, poměry účastníků řízení a dopad přiznání či nepřiznání náhrady nákladů řízení u toho kterého účastníka. O své úvaze o použití tohoto zákonného ustanovení musí sporné strany seznámit, a dát jim tak procesní prostor k tomu, aby se k eventuálnímu uplatnění moderačního práva

⁵⁴ Srov. usnesení NS ČR ze dne 25.9.2012, sp.zn. 20 Cdo 2506/2012.

⁵⁵ Srov. rozhodnutí Ústavní soudu ze dne 5.11.2008, sp.zn. I. ÚS 2862/07.

soudu mohly vyjádřit (vznášet případná tvrzení či důkazní návrhy, které by mohly aplikaci tohoto ustanovení ovlivnit). "Tato povinnost je naléhavější v rámci odvolacího řízení, kdy po přijetí rozhodnutí již účastník řízení nemá procesní nástroj, jak své námitky uplatnit, na rozdíl od rozhodnutí nalézacího soudu, kdy lze námitky vznést alespoň *ex post* v odvolání. Dostát tomuto požadavku je pak o to důležitější v situaci, kdy účastník s ohledem na dosavadní průběh řízení očekává určitý výsledek ve věci samé, od něhož se odvíjí rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, a kdy nemohl předpokládat, že soud moderačního práva využije".⁵⁶

*Tím, že soud I. stupně nedoručil žalovanému odvolání žalobkyně týkající se výroku o nákladech řízení, přičemž v odvolání byla uplatněna argumentace vedoucí k aplikaci § 150 o.s.ř., která v předchozím řízení nebyla vůbec řešena a na níž bylo následně rozhodnutí odvolacího soudu postaveno, odňal mu možnost seznámit se s obsahem podaného odvolání, a neumožnil mu tak se k němu vyjádřit, případně realizovat jeho další procesní práva. Pokud toto pochybení nenapravit ani soud II.stupně, který o odvolání směřujícím do výroku o nákladech řízení rozhodl v neveřejném zasedání, tedy toliko na základě podaného odvolání, a navíc rozhodl jinak, než soud I.stupně, zkrátil stěžovatele (žalovaného) na jeho procesních právech a porušil tak ústavně chráněné právo stěžovatele na soudní ochranu ve smyslu článku 36 odst. 1 Listiny a ústavně chráněný princip ... účastníků řízení ve smyslu článku 37 odst. 3 Listiny.*⁵⁷

*Z práva na spravedlivý proces vyplývá povinnost soudu vytvořit pro účastníky řízení procesní prostor k tomu, aby se vyjádřili k event. uplatnění moderačního práva podle § 150 o.s.ř., pokud obecný soud takový postup zvažuje, a vznášel-li případná tvrzení či důkazní návrhy, které by mohly aplikaci tohoto ustanovení ovlivnit. K takovému postupu obecný soud výslovně zavazuje i ust. § 118a odst. 2 o.s.ř., podle kterého má soud v případě jiného právního názoru, než je názor účastníka řízení, jej poučit a vyzvat k vyličení rozhodných skutečností, které jsou relevantní pro úvahy soudu. Tato povinnost je přitom naléhavější v rámci odvolacího řízení, kdy po přijetí rozhodnutí již účastník řízení nemá procesní nástroje, jak své námitky uplatnit, na rozdíl od rozhodnutí nalézací soudu, kde lze námitky vznést alespoň *ex post* v odvolání.*⁵⁸

Jako důvod zvláštního zřetele hodný nemůže být kvalifikováno, že šlo o zřejmě bezúspěšné uplatňování či bránění práva. Jde například o situaci, kdy soud ve věci provádí obsáhlé dokazování a účastník řízení, resp. jeho advokát může legitimně očekávat, že bude za již vykonané úkony právní služby adekvátně odměněn. Za této situace je procesním postupem soudu vytvářen prostor pro vznik odměny za zastupování. Není přijatelné, aby soud přesunul

⁵⁶ Srov. rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 6.2.2007, sp.zn. II. ÚS 828/06.

⁵⁷ Srov. náleze Ústavního soudu ze dne 20.5.2010, sp.zn. II. ÚS 580/10.

⁵⁸ Srov. náleze Ústavního soudu ze dne 23.11.2010, sp.zn. IV. 2738/10.

odpovědnost na advokáta krácením jeho odměny co by ustanoveného zástupce. Ústavní soud konstatoval:

Jestliže měl obvodní soud za to, že s ohledem na výše soudního poplatku a zjištěné osobní a majetkové poměry žalované byly dány „důvody k osvobození od soudních poplatků, neboť nejde ani o svévolné či zřejmě bezúspěšné uplatňování práva“, nelze bez toho, aniž by se postup obecných soudů stal logicky rozporným, odůvodňovat krácení soudních poplatků stěžovatele (advokáta) tím, že ze strany žalované „šlo o zřejmě bezúspěšné bránění práva, a proto soud krátil odměnu ustanoveného zástupce na jeden účtovaných nákladů řízení“. Za zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva nemůže být považováno chování žalované, které by vyšlo najevo až v průběhu řízení, resp. dokonce až v jeho výsledku, jak se domníval městský soud, nýbrž to musí být prima facie zřejmé již ze samotného návrhu na zahájení soudního řízení, resp. z repliky na tento návrh. Odpovědnost jednotlivců tak odpovídá odpovědnost orgánů veřejné moci, konkrétně soudů za náležité vedení celého soudního řízení.⁵⁹

V jiném případě žádala oprávněná exekuční soud, aby pověřil soudního exekutora provedením exekuce s cílem vymoci plnění ve výši 28.706,- Kč s příslušenstvím. Soudní exekutor bez dalšího přistoupil k přípravě provedení exekuce prodejem movitých věcí. Dne 31.5.2005 se dostavil do bydliště stěžovatelů (pozdějších žalobců) totožné adresy jako místa trvalého pobytu povinného a tam provedl soupis věcí, které by mohly být prodány. Na místě samém zjistil, že rodinný domek je ve vlastnictví sestry povinného (stěžovatelky) a že se povinný na této adrese naposledy objevil asi před pěti měsíci. Na místě přítomný starosta obce výslovně soudního exekutora upozorňoval, že zde povinný nebydlí a že se vede řízení o zrušení jeho trvalého pobytu na uvedené adrese. Stěžovatelé vznesli 15.6.2005 proti soupisu věcí námitky s tím, že nejde o věci povinného, listiny prokazující jejich vlastnictví k sepsaným věcem doručily soudnímu exekutorovi 10.8.2005. Po vyčerpání snahy vyřešit věc smírně stěžovatelé podali žalobu o vyloučení věci z výkonu rozhodnutí. Žalovaná (oprávněná) žádala zamítnutí žaloby, jestliže by soud nevzal vlastnické právo k věcem za prokázané, a navrhla, aby stran nákladů řízení bylo užito ust. § 143 nebo § 150 o.s.ř.. Rozsudkem soudu I.stupně bylo rozhodnuto zcela ve prospěch žalobců a žádnému účastníkovi nepřiznal náhradu nákladů řízení. Proti rozsudku žalobci podali odvolání směřující do výroku o nákladech řízení. Odvolací soud se ztotožnil s odůvodněním soudu I.stupně, který přiznání náhrady nákladů řízení považoval za nesmírně tvrdé vůči žalované (v řízení exekučním oprávněné) zejména za těch okolností, kdy žalovaná nenavrhovala konkrétní způsob provedení exekuce (prodej movitých věcí povinného) a soudní exekutor postupoval nezávisle. Dále uvedl, že

⁵⁹ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 30.11.2010, sp.zn. I. ÚS 2778/10.

náklady řízení úspěšným žalobcům by bylo možné přiznat pouze v případě, pokud by oprávněný v exekuci navrhl prodej konkrétně určených movitých věcí a ukázalo se, že tyto věci nejsou ve vlastnictví povinného. Ústavní soud ústavní stížnost stěžovatelů jako nedůvodnou zamítl s těmito závěry:

Řízení o vylučovací (tzv. excindační) žalobě není běžným sporem, nýbrž specifickým, dílčím řízením, které může být vyvoláno v důsledku postupu vykonavatele (soudního exekutora), jenž byl pověřen výkonem pravomocného rozhodnutí. Obecně je nutné považovat za nespravedlivé, aby oprávněný (věřitel), který v předchozích řízeních osvědčil, že důvodně hájí svá porušená nebo ohrožená práva nebo právem chráněné zájmy, a nyní žádá výkon příslušného rozhodnutí, byl povinován k zaplacení náhrady nákladů řízení vůči osobě, která proti němu ve sporu o tzv. excindační žalobě byla úspěšná; soud však smí aplikovat ust. § 150 o.s.ř. v řízení o tzv. excindační žalobě jen tam, kde věřitel (oprávněný) vznik nákladů úspěšné straně nezavinil (např. tehdy, jestliže osoba, jež tvrdí, že má právo k majetku nepřipouštějící výkon rozhodnutí, brání svá práva nikoli z příčiny ležící na straně oprávněného, nýbrž v důsledku jednání soudního exekutora). Užití ust. § 150 o.s.ř. ve prospěch strany oprávněné (věřitele) je vyloučeno v tom případě, jestliže žalobce (osoba, jež tvrdí, že má právo k majetku nepřipouštějící výkon rozhodnutí) požádal stranu oprávněnou, aby přikázala vykonavateli (soudnímu exekutorovi) věc ze soupisu vyloučit, a svá tvrzení ohledně tohoto práva podepřel důkazy, s nimiž stranu oprávněnou v dostatečně lhůtě před podáním vylučovací žaloby seznámil, avšak ta jeho požadavek odmítla, přičemž soud mu pak na základě týchž důkazů v řízení o tzv. excindační žalobě vyhověl. Vstoupí-li soudní exekutor za účelem provedení soupisu movitých věcí vhodných k prodeji do obydlí jiného jen proto, že se adresa shoduje s adresou povinného vedenou v informačním systému evidence obyvatel, musí při jejich soupisu postupovat obzvláště obezřetně, pečlivě a se zvýšenou pozorností. Postupuje-li soudní exekutor v tomto směru ledabyly nebo svévolně, případně bezdůvodně odmítá k úkonu strany oprávněné (§ 326 odst. 4 o.s.ř.) byť i dodatečně věci ze soupisu vyloučit, a později se ukáže, že věci nepatřili povinnému, mohou být dány předpoklady k vzniku jeho odpovědnosti za škodu ve smyslu ust. § 32 odst. 1 ex. řádu.⁶⁰

O povinnosti k náhradě nákladů řízení rozhodne soud bez návrhu v rozhodnutí, jimž se řízení u něho končí; u náhrady nákladů řízení podle § 147 a § 148 odst. 2 o.s.ř. tak může učinit již v průběhu řízení, a to zpravidla tehdy, jakmile tyto náklady vzniknou (§ 151 odst. 1 o.s.ř.). Znamená to, že účastník řízení nemusí svůj nárok na náhradu nákladů řízení uplatnit, soud je však povinen o nákladech řízení rozhodnout z úřední povinnosti.

Okresní soud v Liberci rozsudkem zamítl žalobu a žalobci uložil povinnost zaplatit žalované společnosti nahradit náklady řízení. K odvolání žalobce Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci rozsudkem potvrdil rozsudek soudu I. stupně a o nákladech odvolacího řízení rozhodl tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů

⁶⁰ Srov. rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 9.6.2009, sp.zn. III. ÚS 292/07.

odvolacího řízení. Své rozhodnutí odůvodnil „neuplatněním nároku“, když konstatoval, že „v odvolacím řízení měla úspěch žalovaná, nárok na náhradu nákladů tohoto řízení však neuplatnila. Na základě ústavní stížnosti žalované byl výrok o nákladech řízení odvolacího soudu zrušen s následujícím závěrem: *"Rozhodnutí je v rozporu s výsledkem řízení, resp. se zásadou o rozhodování o náhradě nákladů řízení dle výsledku řízení, i v rozporu s platnou právní úpravou, jež stanoví, že soud o náhradě nákladů řízení rozhoduje bez návrhu (§ 142 odst. 1, § 151 odst. 1 o.s.ř.), odvolací soud svým postupem nerespektoval ústavní zákaz libovůle (č.l. článek 2 odst. 2 Listiny) a porušil tím právo stěžovatelky na spravedlivý proces dle č.l. 36 odst. 1 Listiny"*.⁶¹

Při rozhodování o náhradě nákladů řízení soud určí výši odměnu za zastupování advokátem nebo notářem a nebo patentovým zástupcem podle sazeb stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni zvláštním právním předpisem (kterým byla před nálezem Ústavního soudu z dubna 2013⁶² vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanovily paušální sazby výše odměny za zastupování účastníků advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení, dále jen "**vyhláška o paušálních náhradách**"); jde-li však o přiznání náhrady nákladů řízení podle § 147 (při separaci nákladů), § 149 odst. 2 o.s.ř. (odměna ustanoveného advokáta) nebo odůvodňují-li to okolnosti případu, postupuje se podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně (tj. vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb, v platném znění, dále jen "**advokátní tarif**"). Na náhradu za daň z přidané hodnoty soud určí z odměny za zastupování, z náhrad a z hotových výdajů advokáta nebo notáře podle sazby daně z přidané hodnoty stanovené zvláštním právním předpisem (zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů). Náhradu mzdy (platu) a náhradu hotových výdajů soud stanoví podle zvláštních právních předpisů. Náhradu za odměnu znalce, který podal posudek podle § 127a o.s.ř., soud určí podle sazby odměny stanovené zvláštním právním předpisem. Jinak soud vychází z nákladů, které účastníku prokazatelně vznikly (§ 151 odst. 2 o.s.ř.).

⁶¹ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 8.10.2010, sp. I. ÚS 1283/10.

⁶² Srov. nález Ústavního soudu ze dne 17. dubna 2013 sp. zn. Pl. ÚS 25/12, vyhlášený pod č. 116/2013 Sb.

Stěžejní je v tomto zákonném ustanovení věta první za středníkem, resp. posouzení, zda okolnosti případu odůvodňují stanovení odměny podle advokátního tarifu, tj. nižší částkou.

Soudní praxe byla dosud nejednotná v určování odměny za zastupování advokátem v tzv. jednoduchých sporech. Vyhláška stanoví paušální sazby pro řízení v jednom stupni a advokátní tarif o mimosmluvní odměně se liší v tom, že za tím co vyhláška vychází z toho, že advokátovi nebo notáři přísluší za zastupování v jednom stupni řízení pevně stanovená paušální částka (odměna) bez ohledu na to, kolik úkonů právní služby skutečně učinil, advokátní tarif vychází z toho, že advokátovi náleží odměna přesně podle počtu úkonů právní služby, které pro zastoupeného v řízení učinil. Ze znění § 151 odst. 2 věty první o.s.ř. vyplývá, že zákonodárce dává zásadně přednost tomu, aby výše odměny za zastupování advokátem byla určena podle vyhlášky, a podle advokátního tarifu lze postupovat jedině v případech uvedených ve větě za středníkem. Nejednotnou soudní praxi sjednotil Nejvyšší soud ČR s následující právní větou:

Při určování odměny za zastupování advokátem nebo notářem nejsou důvodem pro postup podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně okolnosti, že advokát činil v řízení úkony formou automatizovaných výstupů a podání, že spor je veden o nízkou částku, že projednávaná věc není právně složitá nebo náročná, že řízení bylo krátké, že se jedná o obdobné žaloby nebo že nároky mohly být uplatněny jednou žalobou a nebo jiné typové charakteristiky věci, nýbrž jen konkrétní (individuální) okolnosti případu. Okolností, jenž je důvodem pro postup podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně, může být např. to, že v řízení bylo bez zavinění toho, komu náhrada nákladů řízení přísluší, učiněno neobvykle mnoho úkonů právní služby nebo, že náklady vznikly náhodou, která se účastníkům přihodila.⁶³

Z odůvodnění tohoto stanoviska je zřejmé, že Nejvyšší soud kladl důraz na princip legality.

Je všeobecně známo, že v poslední době jsou soudy zahlcovány žalobami o zaplacení bagatelních částek, kde cílem žalobce není získat právo na zaplacení žalované částky, ale především právo na paušální náhradu nákladů zdaleka nedosahující jím skutečně vynaložené náklady. Ústavní soud ve svém nálezu konstatoval, že v případech typových návrhů, které jsou natolik zvláštní a vymykající se běžnému návrhu na zahájení řízení, že jsou způsobilé ovlivnit přístup soudu v rozhodování o právu na náhradu nákladů řízení již v jeho počátku a

⁶³ Srov. stanovisko NS ČR ze dne 15.10.2008, sp. zn. Cpjn 201/2008.

není tak potřeba zkoumat jen konkrétní okolnosti souzeného případu, jež jsou z povahy věci abstrahované od celkového kontextu jednání žalobce, již stanovisko NS ČR shora označené neobstojí.⁶⁴ Obsáhle se vyjádřil k náhradě nákladů řízení a odměně advokáta u tzv. formulářových žalob. Jednalo se o případy, kdy Dopravní podnik města Brna, a.s. postoupil společnosti ANDRA AGENCY s.r.o. pohledávky za vedlejšími účastníky, sestávající z přírážky k jízdnému 1.000,- Kč a základního jednorázového jízdného 22,- Kč, tato společnost následně pohledávky vůči vedlejšímu účastníku postoupila společnosti Solidní Finance, uzavřený investiční fond, a.s.. Obecné soudy vyhověly žalobám stěžovatelky a uložily žalovaným zaplatit jí částku 1.022,- Kč s příslušenstvím a nahradit jí náklady řízení v částce 3.720,- Kč. Výrok o náhradě nákladů řízení odůvodnily tak, že byly dány takové okolnosti případu, které si vyžadovaly postupovat podle ustanovení § 151 odst. 2 o.s.ř. a odměnu advokáta stanovit podle advokátního tarifu, neboť s ohledem na okolnosti případu by stanovení odměny advokáta paušální částkou podle vyhlášky neodpovídalo povaze a délce řízení, náročnosti a rozsahu poskytovaných služeb v rámci skutečného průběhu projednávané věci. K ústavní stížnosti stěžovatelky Ústavní soud uzavřel, že specifikum spočívá v tom, že jde o řízení o tzv. bagatelní věci, že jednotlivé žaloby se v zásadě liší jen údaji o žalovaných a žalované částce (jde o tzv. formulářovou žalobu) a že její sepsání představuje spíše administrativní úkon, než provedení úkonu právní služby, že jde o pohledávky ze smluv, kde jednou ze stran byl spotřebitel, že jde o podmínky jiného právního důvodu k plnění, při nichž spotřebitel fakticky vyloučen z možnosti sjednat si je s jiným obsahem (typicky půjde zejména o smlouvy o přepravě, dodávce tepla nebo energií, spotřebitelském úvěru, běžném účtu, o poskytování služeb informační společnosti, o poskytování služeb elektronických komunikací, o pojistné smlouvy, o regulační poplatky podle zákona o veřejném zdravotním pojištění). Pravidelným (nikoli nutným) rysem je, že právo na peněžní plnění vymáhá jiný než původní (originální) věřitel a žalobce s žalovanými pohledávkami obchoduje, přičemž očekává, že výše náhrady nákladů řízení bude soudem přiznána právě podle vyhlášky; symptomatické je dále, že zisk takového podnikatele není dán kupř. rozdíly cen při vlastním obchodování s pohledávkami, ale má být generován paušálně stanovenými náhradami nákladů soudního řízení, které v těchto případech významněji převyšují skutečně vynaložené náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva (bod 27). Dále se vyjádřil i k výši přiznané náhrady nákladů řízení. Ta má obecně kompenzovat účelně vynaložené náklady zvítězivšího účastníka řízení při uplatňování nebo bránění svého práva. V řízeních uvedených

⁶⁴ *Srov.* nálezy Ústavního soudu ze dne 29.3.2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11.

v bodě 27 je typické, že tyto náklady jsou vzhledem ke všem okolnostem nižší, než jak jejich náhradu paušálně stanoví právní předpisy pod zákonné právní síly (vyhláška nebo advokátní tarif); ty totiž po hříchu takovou situaci nepředvídají. Obecné soudy proto měly přistoupit k překlenutí mezery v platném právním řádu. Za základ svých úvah měly vzít předpoklad, že určení výše odměny za zastupování advokátem musí vycházet z faktu, že úkony právní služby jsou poskytnuty v zásadě jen při podání první formulářové žaloby, a v dalších řízení pak jen dle event. vývoje toho kterého řízení. Zároveň však měly zvážit, že úspěšnému žalobci zastoupenému advokátem, jenž podal návrh splňující kritéria dle bodu 27, vznikají náklady vždy, a to i přesto, že by podané návrhy bylo lze kvalifikovat jen jako administrativní úkony a nikoli úkony právní služby. Obecné soudy mohly uzavřít, že se jim, a to s ohledem na nutnost dodržení principu proporcionality mezi výší vymáhané částky a náhrady nákladů řízení, jako spravedlivé jevílo určit výši odměny za zastupování advokátem jako ekvivalent jednonásobku vymáhané jistiny. Takové úvahy by z pohledu požadavku vyvěrajících z práva na spravedlivý proces a práva na právní pomoc nebylo co vytknout (bod 31). S důrazem na princip spravedlnosti a právní jistoty ústavní stížnost stěžovatelky jako nedůvodnou zamítl.

Formalizovaná povaha rozkazního řízení neumožňuje zohlednit specifika, která by mohl vůči zákonným pravidlům pro náhradu nákladů řízení uplatňovat žalovaný; k jeho ochraně slouží odvolání směřující výlučně vůči výroku o nákladech řízení. Soudy I.stupně po vydání shora zásadního nálezu Ústavního soudu elektronickými platebními rozkazy vyhovují žalobě a ukládají žalovanému povinnost zaplatit žalobci náklady řízení, přičemž odměnu advokáta žalobce určují podle sazeb stanovených paušálně v souladu s § 3 odst. 1 vyhlášky o paušálních náhradách s odůvodněním, že jde o bagatelní věc, a proto dochází k redukci odměny ve smyslu uvedeného nálezu. Odvolací soudy k posuzování odvolání žalovaných proti takovým výrokům o nákladech řízení přistupují někdy formálně a napadené elektronické platební rozkazy v nákladových výrocích jako věcně správné potvrzují, jindy je v těchto výrocích mění a o nákladech řízení rozhodují podle § 151 odst. 2 věty za středníkem o.s.ř. a odměnu určují podle advokátního tarifu. Nepovažují zákonným ustanovením nepodložený způsob výpočtu výše nákladů řízení provedený Ústavním soudem za právní názor a necítí se jim být vázány, neboť atributy právního názoru nemá věta o tom, že s ohledem na nutnost dodržení principu proporcionality mezi výší vymáhané částky a náhrady nákladů řízení, je spravedlivé, aby výše odměny za zastupování žalobce advokátem byla určena tak, že zpravidla nepřesáhne jednonásobek vymáhané jistiny. Z odůvodnění ústavního nálezu není zřejmý přesvědčivý základ úvahy Ústavního soudu o tom, proč by výše odměny neměla

přesáhnout právě jednonásobek, kromě obecného odkazu na proporcionalitu. Z užití slovních spojení „obecné soudy mohly uzavřít“, „takové úvaze by nebylo co vytknout“, „zpravidla nepřesáhne jednonásobek“ je zřejmé, že Ústavní soud nezavázal obecné soudy k takto pojatému rozhodování. Trvají na tom, že jsou vázány zákonem, k jemuž jsou vyhlášky s odměnami advokátů v pozici sice podzákonného, avšak současně prováděcího předpisu, jsou tak jednoznačně právní normou, kterou jako zákonnou je soud vázán a nemůže ji vykládat v rozporu s jejím zněním; pokud by Ústavní soud nabyl přesvědčení o kolizi vyhlášek upravujících odměny advokátů se zákonem či ústavou, jistě by výslovně konstatoval jejich protiústavnost, což se však nestalo. Význam uvedeného nálezu vnímají pouze ve vztahu ke stanovisku NS ČR sp. zn. Cpjn 201/2008, a to jako jeho revizi v tom smyslu, že obecné soudy mají zohledňovat nejen konkrétní a individuální okolnosti případu, ale že při určování výše odměny jsou důvodem pro postup podle ustanovení advokátního tarifu i okolnosti, že advokát činil v řízení úkony formou automatizovaných výstupů a podání, že spor je veden o nízkou částku atd.. Takový závěr činí z právní věty předmětného nálezu, podle které soudy i v řízení o peněžitém plnění do 10.000,- Kč stran náhrady nákladů řízení musí ctít zásadu úspěchu ve věci (§ 142 odst. 1 o.s.ř.). Jestliže by byl žalobce ve sporu zcela úspěšný, má zpravidla právo na náhradu nákladů řízení; to však neznamená, že soud o jejich náhradě rozhodne mechanicky, naopak musí zvažovat, zda tu neexistují další rozhodující okolnosti mající podstatný vliv na přiznání či nepřiznání náhrady účelně vynaložených nákladů, resp. jakého z možných způsobů jejího určení využije (viz ustanovení § 151 odst. 2 část věty před středníkem a z něj výjimka uvedená v části věty za středníkem). To v praxi znamená potvrzení správnosti již dřívějšího postupu při rozhodování o nákladech řízení podle § 151 odst. 2, věta druhá za středníkem, o.s.ř.⁶⁵

Pravomocné rozhodnutí soud o nákladech řízení má konstitutivní povahu, takže nárok na náhradu nákladů řízení vzniká až na základě takového pravomocného rozhodnutí. Dokud rozhodnutí ve věci samé nenabude právní moci, nevzniká právo na náhradu nákladů řízení. I když je soud povinen o povinnosti k náhradě nákladů řízení rozhodnout v rozhodnutí, kterým se řízení u něho končí, mohou nastat situace, kdy při vydání takového rozhodnutí není známá výše nákladů řízení vzniklých účastníkům státu či jiným subjektům, nebo kdy by určení odměny advokáta zcela zbytečně prodlužovalo vyhlášení rozhodnutí, v takových případech si soud může vyhradit určení výše nákladů do písemného vyhotovení rozhodnutí (§ 151 odst. 4).

⁶⁵ Srov. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25.9.2012, č.j. 18 Co 377/2012-41.

Ust. § 151 odst. 3 o.s.ř. (nyní odst. 4) odpovídají takové formulace výroků, z nichž je zřejmé, kdo, vůči komu, v jakém poměru a rozsahu je povinen nahradit náklady řízení (např., že „žalovaný je povinen nahradit žalobci náklady řízení v plné výši) (v rozsahu 50%, jedné třetiny), jak budou určeny v písemném vyhotovení rozsudku, do tří dnů od právní moci tohoto rozhodnutí). Naopak cit. ustanovení neodpovídá takové znění výroku, v němž soud např. rozhodne, že : „žalovaná je povinna na nákladech řízení nahradit žalobci částku, jejíž výše a splatnost bude stanovena soudem dodatečně samostatným usnesení.⁶⁶

V soudní praxi převažují i formulace „žalovaný je povinen nahradit žalobci náklady řízení do tří dnů od právní moci rozhodnutí k rukám advokáta žalobce ve výši, která bude uvedena v písemném vyhotovení rozhodnutí.“ Taková formulace nevzbuzuje pochybnosti, že žalovaného stíhá povinnost nahradit náklady v později určené výši v plném rozsahu.

O náhradě nákladů řízení lze také rozhodnout samostatným usnesením a v takém lhůtě případě lhůta k plnění běží až od právní moci rozhodnutí, jímž byla náhrada nákladů řízení přiznána (§ 151 odst. 5 o.s.ř.).

⁶⁶ Srov. usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 17.2.2004, sp.zn. 10 Co 858/2004.

B.

Odměna za zastupování advokátem

1. Obecně

Odměna advokáta může být smluvní nebo mimosmluvní. Předně se řídí smlouvou uzavřenou mezi advokátem a klientem a jde o ujednání o částce, za níž bude právní služba poskytnuta. Postačuje přitom, je-li ujednán způsob, jakým má být tato částka určena. I když advokátní tarif nestanoví požadavek písemné formy dohody, v praxi je taková forma nanejvýš žádoucí. Ujednání o smluvní odměně může být součástí mandátní smlouvy (smlouvy o poskytnutí právní služby), nebo může být sjednána samostatně jako nepojmenovaná smlouva ve smyslu ust. § 51 obč. zák. nebo § 269 odst. 2 obch. zák. Smluvní odměna nemá spodní ani horní hranici, avšak musí být přiměřená. Podle článku X. etického kodexu pro advokáty se při posuzování přiměřenosti smluvní odměny přihlédne zejména k poměru vyjednávacích schopností a možností advokáta a klienta, k rozsahu informací klienta o poměrech na trhu právních služeb, ke speciálním znalostem, zkušenostem, pověsti a schopnostem advokáta, k povaze a době trvání vztahu mezi advokátem a klientem při poskytování právních služeb, k časovým požadavkům klienta na vyřízení věci, k obtížnosti a novosti skutkových i právních problémů spojených s věcí a k pravděpodobnosti, že v důsledku převzetí věci klienta bude advokát muset odmítnout převzetí jiných věcí.⁶⁷

Při posouzení přiměřenosti odměny lze rozlišit objektivní skutečnosti a skutečnosti subjektivní. Objektivními skutečnostmi je hodnota a složitost věci, při základu hodnoty věci lze vycházet z § 8 advokátního tarifu; složitost věci se odráží v předpokládaném rozsahu úkonu advokáta ve věci. Za subjektivní skutečnosti mající vliv na přiměřenost smluvní odměny se považují poměr vyjednávacích schopností a možností advokáta a klienta, rozsah informací klienta o poměrech na trhu právních služeb, speciální znalosti, zkušenosti, pověst a schopnosti advokáta, povaha a doba trvání vztahu mezi advokátem a klientem při poskytování právních služeb, časové požadavky klienta na vyřízení věci, obtížnost a novost skutkových i právních problémů spojených s věcí a pravděpodobnost, že v důsledku převzetí věci klienta bude advokát muset odmítnout převzetí jiných věcí. Má se na mysli převaha, kterou v konkrétní věci může mít advokát vůči klientovi v důsledku svých větších znalostí a

⁶⁷ Srov. usnesení představenstva České advokátní komory č.1/1997 Věstníku ze dne 31.října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex).

zkušeností, dále, aby advokát nezneužil nemožnost klienta orientovat se dostatečně na trhu služeb. Má-li advokát oproti jinému větší zkušenosti a lepší pověst a schopnosti, je legitimní jeho požadavek na vyšší palmáre než v místě a čase za obdobnou právní službu obvyklé. Tentýž požadavek je namístě, pokud v důsledku časových požadavků klienta advokát bude muset pozdržet práci na jiných věcech nebo odmítnout převzetí nových věcí. Stejně tak půjde o případ mimořádně složitý, který bude vyžadovat značné množství času na studium spisu, právních předpisů a další literatury.

Výše smluvní odměny není žádným způsobem omezena, v poměru k mimosmluvní odměně ji lze částečně omezit ve směru nahoru, ve směru dolů existuje plná smluvní volnost. Mezi smluvní odměnou a odměnou, která by za tutéž právní službu náležela podle advokátního tarifu, bude vždy rozdíl, přičemž smluvní odměna může být vyšší i nižší než odměna mimosmluvní. Smluvní odměna může být dohodnuta jako celková částka za vyřízení věci, jako hodinová sazba nebo jako podíl z úspěšně vysouzené hodnoty. Smluvní odměnu lze sjednat pro případy trestní i civilní. Pokud se účastník s advokátem dohodne na smluvní odměně, která bude vyšší než podle advokátního tarifu, nemůže se u soudu domáhat částky sjednané, ale pouze částky specifikované na základě tarifu. Pokud sjednaná odměna bude nižší než odměna tarifní, případně rozdíl advokátovi.

V minulosti byla velmi často diskutována otázka, zda smí být odměna stanovena podílem na hodnotě věci (tedy např. 10 % z ceny nemovitosti, o kterou se vede spor), nebo podílem na výsledku věci (tedy např. 10 % z ceny nemovitosti, o kterou se vede spor, je-li advokát ve sporu úspěšným či 10 % z přisouzené částky). Pokud jde o první druh smluvní odměny, tedy formu podílu na hodnotě věci, taková forma odměny je zcela v souladu se stavovskými předpisy (srov. čl. X odst. 5 etického kodexu). V takovém případě klient uzavře s advokátem dohodu, že advokátovi uhradí odměnu ve výši např. 10 % z jistiny, a to bez ohledu na výsledek sporu. Pokud jde o druhou formu smluvní odměny, totiž v podobě podílu na výsledku sporu, v USA je naprosto běžná. Evropa však zastává jinou praxi, odůvodňovanou především zájmem na svědomitém, čestném a v souladu se zákonem prováděném hájení zájmu klientů. Taková praxe je dle mého názoru zcela správná, jelikož praxe Spojených států vypovídá o nemalých problémech s touto formou odměňování. Problémy souvisejí se zatěžováním soudů zbytečnými spory o často zjevně nasazené palmáre

a dále i s tím, že advokáti mnohdy tvrdě prosazují i neoprávněné zájmy svých klientů.⁶⁸ Advokát může s klientem dohodnout též tzv. časovou odměnu. V takovém případě náleží advokátovi sazba za každou časovou jednotku v dohodnuté výši, přičemž advokát si vyúčtuje každou třeba i jen započatou časovou jednotku (strany se však mohou dohodnout odchylně). Advokát je povinen vést o jednotlivých časových jednotkách záznam, který má povinnost klientovi na požádání předložit. Poslední významnou povinností advokáta související se smluvní odměnou je klienta, v případě, že advokát provedl pro svého klienta odhad celkové ceny za právní zastoupení, a tento odhad by měl být překročen, informovat o zvýšení předpokládané kalkulace. V opačném případě advokát nemá nárok na rozdíl mezi nově stanovenou cenou za právní služby a cenou původně kalkulovanou. Nevykoná-li ale naopak advokát službu ve sjednaném rozsahu, pak se jeho odměna poměrně krátí. Takové zkrácení přitom bude předmětem dohody mezi advokátem a klientem. Mělo by být spravedlivé vůči oběma stranám. Spravedlivá odměna by pak mohla vypadat tak, že každému provedenému úkonu bude podle jeho složitosti přiřazen pomyslný počet bodů, přičemž součet všech bodů bude tvořit 100 % odměny advokáta. Odměnu za provedené úkony pak vypočteme podle následujícího vzorečku: součet bodů za provedené právní úkony / celkový počet bodů x smluvní odměna ve stanovené výši. Druhou variantou je vydělit sjednanou odměnu počtem právních úkonů ve smyslu § 11 advokátního tarifu, jež měly být podle dohody provedeny a takto získanou výslednou hodnotou vynásobit počet provedených právních úkonů. Jako vhodnější forma pro výpočet zkrácené smluvní odměny advokáta se mi jeví postup podle vzorce prvního. Jedná se sice o postup složitější, nicméně uvedeným postupem lze dosáhnout daleko přesnějšího a spravedlivějšího výpočtu této zkrácené odměny vzhledem ke složitosti a časové náročnosti jednotlivých právních úkonů, které byly skutečně provedeny. Pro úplnost dodávám, že přiměřené nezkrácení smluvní odměny advokáta podle § 5 advokátního tarifu zakládá kárnou odpovědnost advokáta.⁶⁹

⁶⁸ V bližším k otázce podílové odměny advokáta na výsledku sporu odkazují na článek JUDr. Ondřeje Dostála, *Pactum de quota litis* jako způsob určení odměny českého advokáta uveřejněný v Bulletinu advokacie, č. 4/2005 str. 24.

⁶⁹ *Srov.* Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 21.3.1997, sp. zn. K 151/96, ASPI č. KP 635, lit. 27209 CZ.

2. Odměna podle (bývalé) vyhlášky o paušálních náhradách

Odměna za zastupování patří k nákladům řízení, jen je-li zástupcem advokát, nebo notář a nebo patentový zástupce v rozsahu oprávnění stanoveného zvláštními právními předpisy (§ 137 odst. 2 o.s.ř.). Při rozhodování o náhradě nákladů řízení (§ 151 o.s.ř.) soud zásadně určí výši odměny za zastupování účastníka v občanském soudním řízení podle sazeb a za podmínek uvedených ve vyhlášce o paušálních náhradách, která byla vydána na základě zmocnění podle § 374a o.s.ř. a Ústavním soudem v dubnu 2013 zrušena.⁷⁰ Vzhledem k tomu, že lze předpokládat, že část principů, z nichž soudy při rozhodování o náhradě nákladů řízení dle vyhlášky o paušálních náhradách vycházely, bude použitelná i pro budoucí právní úpravu, která se připravuje, dovoluji si zde shrnout základní zásady aplikace této vyhlášky.

Paušální sazba odměny byla stanovena pro řízení v jednom stupni z peněžité částky nebo z ceny jiného penězi ocenitelného plnění, které jsou předmětem řízení, a nebo podle druhu projednávané věci. Nezáleží tak na počtu úkonech právní služby provedených advokátem nebo notářem s výjimkou odměny za úkony, která patří k nákladům řízení, o jejichž náhradě soud rozhoduje podle § 147 o.s.ř. Jde o náklady řízení způsobené zaviněním, o nichž bude zmínka později.

Rozsudkem ze dne 7.3.2007, č. j. 29 Co 515/2006 - 102 Krajský soud v Praze jako soud odvolací rozhodl o nákladech odvolacího řízení tak, že žalované uložil povinnost zaplatit žalobci na náhradu nákladů odvolacího řízení částku 557,- Kč do tří dnů od právní moci rozhodnutí k rukám právního zástupce žalobce. Nepřiznal žalobci právo na odměnu za zastupování, neboť Mgr. D. T., který byl zmocněn právním zástupcem žalobcem pro odvolací řízení, nebyl advokátem nebo advokátním koncipientem, nýbrž zaměstnancem, a proto mu odměna za zastupování podle vyhlášky 484/2000 Sb. a 177/1996 Sb. nenáleží. Vzhledem k tomu, že se právní zástupce nechal zastoupit zaměstnancem, přiznal odvolací soud žalobci pouze náhradu cestovného. Ústavní soud ústavní stížnost žalobce jako zjevně neopodstatněnou odmítl a jako obiter dictum konstatoval, že v postupu odvolacího soudu nelze spatřovat porušení procesních předpisů, které by zakládalo porušení ústavně zaručeného práva rovnosti účastníků. Nikde není řečeno, že by existoval nárok na odměnu za zastupování zaměstnancem advokáta (advokátního koncipienta nelze přitom ztotožňovat se zaměstnancem). Ostatně účelem zastupování advokátem je především poskytnutí kvalifikovaných právních služeb, což lze očekávat v případě, že se právní zástupce nechá zastoupit dalším advokátem, příp. i advokátním koncipientem, avšak v případě zaměstnance

⁷⁰ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 17. dubna 2013 sp. zn. Pl. ÚS 25/12, vyhlášený pod č. 116/2013 Sb.

nelze splnění tohoto požadavku tvrdit absolutně, byť zrovna v daném případě by zaměstnanec - právník tento požadavek zřejmě splňoval.⁷¹

Sazby odměn v řízení prováděném podle části třetí o.s.ř. jsou stanoveny v Hlavě II. § 3 až 8. Ve věcech, v nichž je předmětem řízení zaplacení peněžité částky nebo jiné penězi ocenitelné plnění, činí sazba odměny od 1.000,- Kč do 235.800,- Kč (plus 0,15 % z částky přesahující 10,000.000,- Kč). Pokud je předmětem řízení opětující se plnění, považuje se za předmět řízení součet těchto plnění a u plnění na dobu neurčitou nebo na dobu delší než 5 let činí předmět řízení jen pětinasobek ročního plnění.

Okresní soud v Hradci Králové svým rozsudkem ze dne 16.11.2005, č.j. 8 C 175/2005 - 58 k žalobě na zvýšení výživného z částky 1.600,- Kč na částku 4.000,- Kč, resp. 3.500,- Kč uložil žalovanému povinnost přispívat na výživu žalobkyně částkou 2.900,- Kč měsíčně předem a zaplatit jí náklady řízení ve výši 12.900,- Kč. Za předmět sporu považoval částku 54.000,- Kč jakožto šedesátinásobek částky 900,- Kč představující rozdíl mezi částkou 2.000,- Kč, kterou stěžovatel jako výživné uznal, a výživným, které nakonec soud žalovanému stanovil. K odvolání žalobce Krajský soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 25.5.2006, č.j. 21 Co 85/200 - 79 rozsudek soudu I. stupně ve výroku o nákladech řízení potvrdil a uložil žalovanému povinnost nahradit žalobkyni náklady odvolacího řízení v částce 30.750,-Kč, přičemž vycházel z toho, že předmětem odvolacího řízení je opětující se plnění ve výši 2.900,- Kč, předmětem řízení pro potřeby stanovení sazby odměny advokáta je pak z něj vypočtená částka 174.000,- Kč. K ústavní stížnosti žalovaného Ústavní soud rozsudek odvolacího soudu ve výroku o nákladech řízení zrušil. Napadenému rozhodnutí vytkl vnitřní rozpor, když na jedné straně shledal, že soud I. stupně rozhodl o náhradě nákladů řízení správně, na druhé straně měl za to, že hodnota předmětu odvolacího řízení činí 174.000,- Kč, kdy za základ svého výpočtu vzal částku 2.900,- Kč. Z jakého důvodu vycházel právě z této částky přitom není z odůvodnění jeho rozhodnutí patrné, což se děje v situaci, kdy současný postup soudu I. stupně, který ovšem pro stanovení „výchozí“ částky použil zcela jiný mechanismus (navíc se zásadně rozdílným výsledkem), shledal jako správný. Není zřejmé, jak se odvolací soud vypořádal se skutečností, že stěžovatel ve svém odvolání proti rozsudku soudu I. stupně navrhl, aby mu byla uložena povinnost platit žalobkyni výživné v částce 2.000,- Kč měsíčně, a tedy že jednoznačně vymezil, v jakém rozsahu rozsudek soudu I. stupně napadá a o jakou částku bude spor v odvolacím řízení veden, resp. jak v této souvislosti uvedený soud zohlednil ustálenou soudní praxi vycházející z nauky o tzv. rozštěpení práva (mající za následek kvantitativní omezení rozsahu přezkumné činnosti odvolacího soudu) v případě, že je odvoláním napadeno rozhodnutí o dělitelném plnění pouze zčásti. Vyslovil závěr, že přítomnost prvku libovůle v soudním rozhodování, mající za následek porušení práva na spravedlivý proces, lze spatřovat také v tom, že odvolací soud v odůvodnění svého rozhodnutí ponechá nevyřešený rozpor mezi názorem svým a názorem soudu I. stupně, jde-li o určení hodnoty předmětu řízení ve smyslu ust. § 3 odst. 1 a odst. 2 vyhlášky, a

⁷¹ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 6.9.2007, sp. zn. II. ÚS 1202/07.

*nezohlední ustálenou soudní praxi, pokud jde o interpretaci a aplikaci výše uvedených ustanovení.*⁷²

Pokud příslušenství pohledávky nebo práva není uplatněno jako samostatný předmět řízení, při určení sazby se k němu nepřihlíží. V této souvislosti je účelné poukázat na rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení podle míry úspěchu ve věci. Je přitom nutné vycházet z předmětu řízení a je-li zažalováno i příslušenství pohledávky, je i k němu nutno přihlédnout při zvažování úspěchu ve věci.

Předmět sporného řízení ovládaného zásadou projednací (tj. předmět sporu) je vymezen dvěma prvky: předmětem, představovaným požadovanými účinky soudního rozhodnutí vyjádřenými v žalobním petitu, a základem, jímž jsou skutečnosti, které žalobce přednesl k odůvodnění žalobního petitu. Stěžovatel učinil předmětem sporu nejen smluvní pokutu a jistinu, nýbrž i jejich příslušenství v podobě úroků z prodlení. Bylo tedy povinností soudu rozhodnout rovněž o tomto příslušenství; jinak řečeno, pokud by soud rozhodl toliko o smluvní pokutě a jistině a otázku jejich příslušenství by pominul, nepochybně by tím nevyčerpal celý předmět řízení. Právě učiněný závěr platí nejen v případech, kdy se žalobce domáhá pouze úroků z prodlení bez jistiny (úroky z prodlení jsou tedy samostatným předmětem řízení), ale též v situacích, v nichž žalobce navrhuje přisouzení úroků z prodlení spolu se žalovanou pohledávkou. Proto odvíjí-li se posouzení náhrady nákladů řízení dle § 142 o.s.ř. od úspěchu ve věci a rozumí-li se věcí předmět řízení (sporu), potom je jedině důsledné, vezme-li se v úvahu úspěch ohledně celého předmětu sporu, tj. též stran příslušenství pohledávky. *"Je-li předmětem civilního řízení vedle pohledávky též její příslušenství (např. úroky z prodlení), je nutno při rozhodování o náhradě nákladů dle míry úspěchu ve věci (§ 142 o.s.ř.) zvážit míru úspěchu v celém sporu, tj. nejen ohledně pohledávky, ale též stran jejího příslušenství".*⁷³

V soudní praxi se advokáti nezdůvodně domáhají aplikace ust. § 3 odst. 1 na místo ust. § 5 vyhlášky (ve věcech určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není).

Tak např. soud I. stupně rozsudkem zamítl pro nedostatek naléhavého právního zájmu žalobu na určení, že zůstavitel dlužil ke dni své smrti žalobkyni částku 15,000.000,- Kč a žalobkyni uložil povinnost zaplatit žalobci a) náklady řízení ve výši 292.383,- Kč a žalovanému b) 246.300,- Kč. K tomu odvolací soud konstatoval, že soud I. stupně

⁷² Srov. náleze Ústavního soudu ze dne 19.2.2009, sp. zn. III. ÚS 674/06.

⁷³ Srov. náleze Ústavního soudu ČR ze dne 30.8.2010, sp.zn. I. ÚS 2717/08.

rozhodoval o náhradě nákladů řízení správně podle § 142 odst. 1 o.s.ř., avšak ne zcela přesně odkázal na § 3 advokátního tarifu (vyhlášky), neboť aplikace tohoto zákonného ustanovení není přípádná. S ohledem na předmět sporu je třeba užít § 5 písm. d) vyhlášky; předmětem řízení byla totiž žaloba o určení existence pohledávky po zůstaviteli, ale tuto právní věc lze podřadit pod tzv. ostatní případy, na které pamatuje právě § 5 písm. d) advokátního tarifu (vyhlášky). Ústavní stížnost žalovaných Ústavní soud jako zjevně neopodstatněnou odmítl se závěrem, že předmětem řízení v souzené věci nebylo zaplacení peněžité částky nebo jiného penězi ocenitelného plnění (tedy dání, konání, strpění nebo zdržení se něčeho), ale určení existence pohledávky zůstavitele; žalobkyně se tedy nedomáhala plnění, ale žalovala na určení existence práva. Krom toho je dále nutno podotknout, že sám § 3 vyhlášky navíc zdůrazňuje, že jej lze použít pouze tehdy, „není-li stanoveno jinak“. I z tohoto pohledu (tj. i kdyby byl velmi extenzivně vyložen pojem plnění v § 3) by měl přednost § 5 citované vyhlášky, jenž se výslovně vztahuje na případy určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, a to bezpochyby bez ohledu na to, zda právo, které má být určeno je nebo není penězi ocenitelné.⁷⁴

I jiný stěžovatel v ústavní stížnosti namítl, že náhrada nákladů právní zastoupení, která mu byla napadenými rozhodnutími přiznána, neodpovídá náročnosti a odpovědnosti poskytnuté služby. Předmětem sporu byl objekt zámek Hluboká nad Vltavou, jehož hodnota se pohybuje v řádu miliard až desítek miliard korun českých a 581.824 m² pozemků v jedné z nejlukrativnějších oblastí naší republiky. Podle jeho názoru soudy nesprávně vyložily ust. § 5 písm. b) vyhlášky, podle něhož ve věcech určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, činí sazba odměny, jde-li o právní vztah nebo právo k nemovitosti, 20.000,- Kč. Stěžovatel tvrdil, že spor se týkal 26 nemovitostí, přičemž tato skutečnost nebyla soudy při rozhodování o nákladech řízení nijak zohledněna. Odvolací soud stěžovateli přisvědčil, že není stanovena sazba pro případy řízení o žalobách na určení vlastnického práva k více nemovitostem, ale za správný označil názor soudu I. stupně, že za jednu nemovitost je nutno považovat i více nemovitostí, které jsou zapsány na jednom listu vlastnictví. Podle názoru Ústavního soudu výklad, že nemovitosti zapsané na jednom listu vlastnictví tvoří celek, a jde tedy ve smyslu vyhlášky o paušální náhradu nákladů řízení o nemovitost a nikoliv o nemovitosti, má svoji logiku danou právě tím, že jsou takto zapsány. Již tím tvoří určitý celek a ten se jako takový stal předmětem soudního sporu.⁷⁵

Soudní praxe řešila případ, kdy se advokát v řízení o spor týkající se směnky domáhal stanovení své odměny podle § 3 odst. 5 vyhlášky. V posuzované věci bylo předmětem řízení určení neplatnosti smlouvy, ve které byly dohodnuty podmínky zajištění pohledávky směnkou. Jednalo se tedy nikoliv o určení neexistence právního vztahu ze směnky (žalobce se nedomáhal neplatnosti směnky), nýbrž o určení neexistence právního vztahu ze smlouvy, která byla uzavřena v souvislosti s vystavením směnky (svou povahou se jedná o tzv. směnečnou dohodu, což je nepojmenovaná smlouva, ve které je mezi účastníky směnečného

⁷⁴ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 28.4.2009, sp.zn. I. ÚS 976/09.

⁷⁵ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 10.9.2008, sp.zn. IV. ÚS 364/08.

vztahu dohodnut důvod vystavení nebo přijetí směnky). Poukaz advokáta na věcnou příslušnost krajských soudů podle § 9 odst. 3 písm. p) o.s.ř. jako podpůrný argument pro aplikaci § 3 odst. 5 vyhlášky, není případný. Nepochybně tento určovací spor souvisí se směnkou (jedná se o spor „týkající se směnky,“ tudíž je dána věcná příslušnost krajského soudu podle uvedeného ustanovení o.s.ř.), avšak vyhláška v § 3 odst. 5 vyžaduje užší souvislost směnky s předmětem řízení - tímto předmětem musí být přímo směnka jako taková (viz odlišná textace zmíněných ustanovení). Z tohoto důvodu odvolací soud vyslovil právní větu, že *"pro účely určení výše odměny za právní zastoupení a výše soudního poplatku není předmětem řízení směnka, je-li žalováno o určení neplatnosti směnečné dohody (smlouvy, ve které je dohodnut důvod směnky). V tomto případě se sazba stanoví podle § 5 písm. c) (nyní d)) vyhlášky"*.⁷⁶

Není-li možné stanovit sazbu odměny podle § 3 až 6, činí ve věcech upravených zákonem o rodině 5.000,- Kč a ve věcech obchodních společností, družstev a jiných právnických osob 20.000,- Kč (§ 7 vyhlášky). Praxe nezaznamenává s aplikací tohoto zákonného ustanovení větší problémy. Pro ilustraci lze poukázat na následující rozhodnutí.

*V řízení o zrušení vyživovací povinnosti vůči zletilé osobě nelze při rozhodování o odměně advokáta vycházet ze sazby odměny ve smyslu ust. § 3 odst. 2 advokátního tarifu, která činí pětinásobek ročního plnění, nýbrž je třeba v takovém případě aplikovat ust. § 7 písm. b) (nyní ust. § 7 písm. a)) téže vyhlášky, podle kterého není-li možné stanovit sazbu odměny podle § 3 až 6, činí ve věcech upravených zákonem o rodině 1.000,- Kč (nyní 5.000,- Kč).*⁷⁷

Ústavní soud se zabýval otázkou náhrady nákladů v řízení o soudním prodeji zástavy, přičemž dospěl k závěru, že účelem daného řízení je, aby zástavní věřitel získal exekuční titul pro realizaci zástavního práva, resp. že jeho předmětem je nárok realizovat zástavní právo; současně výslovně odmítl, že by tímto předmětem bylo přiznání peněžité částky, která zástavnímu věřiteli náleží z titulu smlouvy o úvěru mezi zástavním věřitelem a obligačním dlužníkem, a konstatoval, že předmět řízení nutno v takovém případě ve smyslu zákona o soudních poplatcích chápat jako „penězi neocenitelný“. I když byl uvedený právní názor

⁷⁶ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16.4.2004, sp.zn. 9 Cmo 591/2003.

⁷⁷ Srov. rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 24.4.2006, sp.zn. 10 Co 976/2005.

vysloven v souvislosti se zákonem o soudních poplatcích, bylo třeba jej uplatnit taktéž při interpretaci a aplikaci vyhlášky o paušálních náhradách.⁷⁸

Ve věcech výživného manžela se vyskytly nejednotné postupy obecných soudů, ovšem tato situace zpravidla nepřináší zásah do základního práva. Jako ústavně akceptovatelná byla shledána rozhodnutí, v nichž při výpočtu nákladů řízení postupovaly soudy jak podle § 3 odst. 1 a 2 vyhlášky,⁷⁹ tak podle § 7 písm.b) vyhlášky [nyní písm.a)].⁸⁰ Přístup vyložený v těchto usneseních lze shrnout do požadavku, aby výrok o náhradě nákladů řízení tvořil „integrální součást“ daného rozhodnutí, tj. aby zkoumané soudní rozhodnutí nepůsobilo „extrémně heterogenně“, kdy je výrok o náhradě nákladů řízení ve zjevném rozporu s rozhodnutím ve věci samé.⁸¹

Ve věcech, které nejsou uvedeny v § 3 až 7, činila sazba odměny 10.000,- Kč (§ 8 vyhlášky o paušálních náhradách). Příkladem je možno uvést řízení o popření pravosti vykonatelné pohledávky podle zákona o konkursu a vyrovnání,⁸² řízení o určení (vyslovení) neplatnosti veřejné nedobrovolné dražby podle zákona o veřejných dražbách,⁸³ o nepeněžitě plnění z titulu ochrany proti nekalosoutěžnímu jednání,⁸⁴ incidenční žaloba o určení pravosti

⁷⁸ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 31.3.2005, sp.zn. II.ÚS 557/04 (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 36, náleží č. 68) a též náleží Ústavního soudu ze dne 12.3.2009, sp.zn. III. ÚS 584/07.

⁷⁹ Srov. usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3207/09 ze dne 28.1.2010; usnesení Ústavního soudu sp.zn. IV. ÚS 639/06 ze dne 31.1.2007; usnesení Ústavního soudu sp.zn. IV. ÚS 543/06 ze dne 18.9.2006.

⁸⁰ Srov. usnesení Ústavního soudu sp.zn. II. ÚS 2049/10 ze dne 30.9.2010.

⁸¹ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 15.3.2012, sp.zn. III.ÚS 640/12.

⁸² Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, který byl zrušen a nahrazen zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Srov. usnesení NS ČR ze dne 1.2.2007, sp.zn. 29 Odo 1721/2006.

⁸³ Dle § 48 odst. 3 až 5 zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách. Srov. rozsudek NS ČR ze dne 24.1.2006, sp.zn. 21 Cdo 569/2005.

⁸⁴ Srov. usnesení NS ČR z 31.7.2002, sp.zn. 29 Odo 358/2002.

pohledávky,⁸⁵ žaloba na ochranu dobré pověsti právnické osoby,⁸⁶ řízení o soudním prodeji zástavy (§ 200y až 200za o.s.ř.),⁸⁷ ve sporu o odstranění stavby na cizím pozemku.⁸⁸

Vyhláška o paušálních náhradách ve svém dílu II. dále stanoví sazby odměn v řízení prováděném podle části druhé, čtvrté, páté a šesté o.s.ř. Jedná se o řízení o předběžných opatřeních, o opravných prostředcích ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem a v řízení o výkon rozhodnutí:

- ve věcech předběžných opatření činí sazba odměny 2.000,- Kč (§ 9);
- ve věcech obnovy řízení činí sazba odměny 7.000,- Kč, ve věcech žalob pro zmatečnost 8.000,- Kč a ve věcech odvolání a dovolání se sazba odměny posuzuje podle sazeb, jakými se řídí odměna pro řízení před soudem I. stupně, není-li stanoveno jinak (§ 10 odst. 1, 2, 3);
- ve věcech žalob podle části páté o.s.ř. činí sazby odměny 5.000,- Kč (§ 11).

Se stanovením výše uvedených sazeb soudní praxe neměla aplikační problémy a tudíž lze očekávat, že i v budoucí právní úpravě budou uvedené sazby neproblematické.

Ve věcech výkonu rozhodnutí nebo exekuce činí sazba odměny, za a) jde-li o vymožení peněžité částky 50 % sazby odměny podle § 3 odst. 1, nejméně 500,- Kč, b) jde-li o splnění jiné povinnosti 5.000,- Kč. Při provádění nebo zastavení výkonu rozhodnutí činí sazba odměny 5.000,- Kč. Ustanovení § 3 odst. 2, 3 a 4 zde platí obdobně (§ 12 odst. 1, 2, 3).

V praxi se vyskytovaly různé názory na stanovení sazby odměny advokáta ve věci výkonu rozhodnutí, jde-li o vymožení peněžité částky tam, kde předmětem vymáhaného plnění je výživné pro nezletilé dítě. V převážné většině dosud soudy postupovaly podle ust. § 12 odst. 1 písm. a) bod 1, sazbu tedy stanovovaly ve výši poloviny sazby odměny podle § 3 odst. 1. Naproti tomu například Krajský soud v Praze žalobkyni přiznal náhradu nákladů

⁸⁵ Srov. usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 3.11.2009, sp.zn. I. ÚS 2489/09.

⁸⁶ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10.3.2010, č.j. 1 Cmo 44/2009- 155.

⁸⁷ Srov. usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 25.3.2011, č.j. 24 Co 55/2011 – 77.

⁸⁸ Srov. rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 26.1.2011, č.j. 19 Co 51/2010 – 174.

řízení ve výši 3.720,- Kč, a to jako odměnu advokáta ve výši 2.500,- Kč, dvou režijních paušálů po 300,- Kč a 20 % DPH podle § 12 odst. 1 písm. a) bodu 3 vyhlášky a § 13 odst. 3 advokátního tarifu.⁸⁹ Ústavní stížnost oprávněné nezletilé Ústavní sou jako zjevně opodstatněnou odmítl se závěrem, že ve věci stěžovatelky sice bylo předmětem řízení vymožení peněžité částky, ale jedná se o výživné pro nezletilé dítě, které je specifickým nárokem upraveným zákonem o rodině, tedy i v nalézacím řízení o výživném náleží advokátu odměna dle § 7 písm. b) (nyní písm. a)) vyhlášky; v exekučním řízení pak je třeba obdobně stanovit odměnu dle § 12 odst. 1 písm. a) bod 3 vyhlášky jako splnění jiné povinnosti.⁹⁰

Okresní soud v Přerově nařídil exekuci spočívající v provedení prací a výkonů, exekuci byl pověřen soudní exekutor, který následně vydal příkaz k úhradě nákladů exekuce, proti němuž podali účastníci námítky, o nichž rozhodl soud tak, že změnou příkazu povinnému uložil povinnost uhradit náklady exekuce, a to odměnu exekutora, jeho hotové výdaje a náklady oprávněné ve výši 1.650,- Kč (odměna advokáta ve výši 1.500,- Kč dle § 12 odst. 1 písm. a) bodu 3 vyhlášky v tehdy platném znění, s připočtením dvou režijních paušálů po 75,- Kč podle advokátního tarifu ve znění tehdy platném. V ústavní stížnosti oprávněná namítla, že součástí exekuce bylo i peněžité plnění, proto odměna advokáta měla být posouzena dle § 12 odst. 1 písm. a) bodu 1 vyhlášky a její výše by měla odpovídat náročnosti poskytnutých právních služeb, v exekučním řízení bylo vymáháno plnění, které lze ocenit penězi (povinnost provést práci byla oceněna ve znaleckém posudku), proto se odměna advokáta měla stanovit jako u plnění peněžitého. Ústavní soud ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost odmítl. Zdůraznil, že v exekučním řízení je možno vymáhat peněžité plnění nebo plnění „jiné povinnosti,“ u plnění „jiné povinnosti“ pak není rozhodné, zda plnění je či není penězi ocenitelné. Posuzovaná věc se odlišuje od případu rozhodnutého usnesením sp.zn. II. ÚS 598/2000. V uváděném případě se Ústavní soud vyjadřoval k § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu, z něhož je zřejmé rozlišování penězi ocenitelného a penězi neocenitelného předmětu právního úkonu, jehož neplatnost je namítána. V § 12 odst. 1 písm. a) vyhlášky, který byl aplikován v nyní posuzované věci, jsou však sazby stanoveny dle toho, zda je exekučně vymáhána peněžité částka, či „jiné plnění“ (vyklizení či splnění jiné povinnosti), a to bez ohledu na možnost ocenění „jiného plnění“. Přestože „zastupitelné práce“ jsou prováděny oprávněným nebo jinou osobou odlišnou od povinného, předmět vymáhání se nemění. Exekuce je nařizována za účelem vymožení (provedení) prací a výkonů, a to na náklady povinného, nikoliv za účelem vymáhání peněžitého plnění představujícího náklady na provedení prací (nedochází ke změně druhu vymáhaného plnění z nepeněžitého na peněžité). Pokud je povinnému uložena povinnost podle § 350 odst. 3 o.s.ř. a povinný zaplatí náklady prací (zálohu) dobrovolně předem, platí je přímo oprávněnému a nedojde k vymáhání zálohy exekucí. Pokud soudem uloženou zálohu dobrovolně nezaplatí (a je podán návrh na její vymožení), dojde k vymáhání zálohy některým ze

⁸⁹ Srov. usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 27.6.2011, sp.zn. 23Co 246/2011 změnil usnesení Okresního soudu v Nymburce ze dne 6.1.2011, č.j. 21 E 395/2010 -13 změnil výrok o nákladech řízení.

⁹⁰ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 1.11.2011, sp.zn. II. ÚS 2636/11.

způsobů exekuce určených pro vymožení peněžité částky, a to v rámci exekučního řízení již probíhajícího. K námitce, že při určení odměny advokáta by měla být zohledněna náročnost úkonu, považoval Ústavní soud za potřebné poukázat na § 2 a § 18 vyhlášky, které jsou základem pro posouzení výše sazby odměny advokáta, přičemž zvýšení zákonem stanovené sazby odměny závisí na úvaze soudu (právo domáhat se zvýšení odměny advokáta není zaručeno, tj. není na ně právní nárok).⁹¹

Vyhláška dále stanovila sazby odměn ve zvláštních případech (díl 3). Jde o sazby odměn v řízeních, která se nekončí meritorně.

Rozhodne-li soud I. stupně o odmítnutí žaloby nebo o zastavení řízení, činí sazba odměny 50 % sazeb uvedených v § 3 až 9, 10 odst. 1 a 2, 11 nebo 12, nejméně však 750,- Kč a nejvýše 15.000,- Kč; to neplatí, bylo-li řízení zastaveno (částečně zastaveno) z důvodu zpětvzetí návrhu. Jestliže chybí předpoklady pro určení sazby odměny podle odst. 1, činí sazba odměny 500,- Kč (§ 13 odst. 1, 2). Patří sem například situace, kdy soud I. stupně zastaví řízení pro nezaplacení soudního poplatku nebo proto, že nemůže věc dále projednávat, neboť věc má být podle smlouvy účastníků projednána v řízení před rozhodci.

Rozhodne-li soud o odmítnutí odvolání nebo o zastavení odvolacího řízení, činí sazby odměny 50 % sazby stanovené podle § 10 odst. 3, nejméně však 750,- Kč a nejvýše 20.000,- Kč. Je-li předmětem odvolacího řízení rozhodnutí o odmítnutí žaloby nebo o zastavení řízení, postupuje se při určení sazby odměny podle § 13. Je-li předmětem odvolacího řízení pouze rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, o lhůtě k plnění, o předběžné vykonatelnosti, o příslušenství pohledávky nebo rozhodnutí procesní povahy, činí sazba odměny 1.000,- Kč. Postupuje-li se podle odstavců 2 a 3, § 10 odst. 3 se nepoužije (§ 14 odst. 1, 2, 3, 4).

Usnesení, jímž odvolací soud potvrdil usnesení soudu I. stupně o odmítnutí námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu pro opožděnost (§ 175 odst. 3 o.s.ř.), je usnesením jen procesní povahy. Odmítá-li odvolací soud dovolání proti takovému usnesení odvolacího soudu, činí paušální sazba odměny za zastupování účastníka advokátem v dovolacím řízení 750,- Kč (pozn. nyní 1.000,-Kč) podle § 14 odst. 3, § 15 vyhlášky.⁹²

Dalším příkladem je usnesení o odmítnutí odvolání pro opožděnost, o odmítnutí odvolání podaného někým, kdo k odvolání není oprávněn nebo směřuje proti rozhodnutí, proti němuž není odvolání přípustné.

⁹¹ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 13.7.2007, sp.zn. III. ÚS 780/07.

⁹² Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6.5.2003, sp.zn. 29 Odo 56/2002.

Stěžovatel namítal, že předmětem odvolacího řízení ve vztahu mezi ním coby žalobcem a druhou žalobkyní (pozn.zřejmě žalovanou) byly už jen úroky z prodlení ze žalované částky 70.000,- Kč, tedy příslušenství pohledávky, a odvolací soud přitom výpočet náhrady nákladů řízení v odvolání úspěšně druhé žalované provedl podle § 3 vyhlášky a zcela pominul ustanovení § 14 odst. 3 téže vyhlášky, podle něhož, je-li předmětem odvolacího řízení rozhodnutí o příslušenství, činí sazba odměny za zastoupení jen 1.000,- Kč. Ústavní soud ústavní stížnost odmítl se závěrem, že z odůvodnění stížností napadeného rozsudku odvolacího soudu je patrné, že odměnu za zastoupení stanovil z punkta 76.667,- Kč proto, že již vycházel z kapitalizovaných úroků z prodlení ve výši 10 % z částky 70.000,- Kč od 3.3.2000 do 29.12.2010, kdy druhá žalovaná žalovanou částku zaplatila. Za uvedeného stavu nelze hodnotit napadený výrok odvolacího soudu jako výraz svévole a zásah do ústavně zaručených práv stěžovatel.⁹³

Ustanovení § 14 vyhlášky o paušálních náhradách platilo obdobně, rozhodl-li soud o odmítnutí dovolání nebo o zastavení dovolacího řízení, je-li předmětem dovolacího řízení rozhodnutí o odmítnutí žaloby nebo o zastavení řízení nebo je-li předmětem dovolacího řízení pouze rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, o lhůtě k plnění, o předběžné vykonatelnosti, o příslušenství pohledávky nebo rozhodnutí procesní povahy (§ 15). V soudní praxi se nezdá vyskytovaly případy, kdy se účastníci řízení, resp. jejich právní zástupci nedůvodně domáhají aplikace tohoto zákonného ustanovení.

Např. Nejvyšší soud ČR neshledal důvodným dovolání a podle ust. § 243b odst. 2 věta před středníkem o.s.ř. je zamítl. Ústavní stížnost stěžovatele Ústavní soud jako návrh zjevně neopodstatněný odmítl a po citaci § 15 vyhlášky uzavřel, že v daném případě bylo dovolání zamítáno (pozn.: nikoliv odmítáno), čímž nebyly splněny podmínky k aplikaci uvedeného ustanovení vyhlášky.⁹⁴

Hlava III. obsahuje společná ustanovení.

Pro určení sazeb odměn je rozhodný stav v době vyhlášení (vydání) rozhodnutí. Sazby odměn stanovené procentem z předmětu řízení se zaokrouhlují na celé desetikoruny směrem nahoru (§ 16 odst. 1, 2).

Pro ilustraci lze poukázat na řízení vedené u Obvodního soudu pro Prahu 4 pod sp.zn. 20 C 258/2008. V tomto řízení se žalobce domáhal, aby žalované byla uložena povinnost

⁹³ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 24.7.2012, sp.zn. I. ÚS 2520/12.

⁹⁴ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 19.1.2012, sp.zn. II. ÚS 12/12, odmítající ústavní stížnosti proti rozsudku NS ČR ze dne 12.10.2011, sp.zn. 28 Cdo 2094/2011.

zaplatit mu 503.885,90 Kč s příslušenstvím; jelikož žalovaná po podání žaloby uhradila částku 491.085,- Kč, obvodní soud řízení v tomto rozsahu zastavil a dále vedl řízení jen co do částky 12.800,90 Kč s příslušenstvím. Rozsudkem žalované uložil plnit do výše 10.525,86 Kč s příslušenstvím, ve zbytku žalobu zamítl a žalované uložil povinnost zaplatit žalobci náklady řízení ve výši 62.325,- Kč. Městský soud v Praze jako soud odvolací rozsudkem rozsudek soudu I. stupně ve vyhovujícím výroku ve věci samé potvrdil a ve výrocích o náhradě nákladů řízení jej změnil tak, že žalovanou zavázal zaplatit žalobci částku 17.337,- Kč. Vysvětlil, že odměnu advokátu nelze počítat z původně žalované částky, neboť řízení bylo částečně zataveno před jednáním ve věci samé a v době rozhodnutí byla předmětem řízení jistina ve výši 10.525,86 Kč, jež je podle § 16 odst 1 vyhlášky pro určení výše odměny advokáta rozhodná.⁹⁵

Z chronologického postavení § 16 odst. 2 a § 18 lze dovodit, že sazba odměny se ve smyslu § 16 odst. 2 zaokrouhluje na celé desetikoruny nahoru ještě před jejím snížením či zvýšením.

Je-li ke společnému řízení spojeno více věcí, určí se sazba odměn stanovených procentem z předmětu řízení ze součtu předmětu řízení všech spojených věcí nebo stanovených pevnou částkou podle druhu projednávané věci nebo procentem z předmětu řízení a pevnou částkou podle druhu projednávané věci součtem jednotlivých sazeb [§ 17 písm. a), b) vyhlášky o paušálních náhradách].

Např. Městský soud v Praze zrušil rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 a řízení o určení existence práva odpovídajícího věcnému břemeni na základě zpětvzetí žaloby (stěžovatelka byla jedním ze žalobců) zastavil. Ve vztahu ke stěžovatelce rozhodl o nákladech řízení tak, že stěžovatelka je povinna zaplatit na nákladech řízení před soudem I. stupně prvnímu žalovanému (Hlavní město Praha) 12.885,- Kč a druhému žalovanému (Stavební bytové družstvo Rozvoj) 10.450,- Kč k rukám právních zástupkyň žalovaných. O nákladech řízení odvolacího řízení rozhodl tak, že prvnímu žalovanému je stěžovatelka povinna zaplatit 25.228,- Kč a druhému žalovanému 20.900,- Kč. O náhradě nákladů řízení před soudem I. stupně ve vztahu ke stěžovatelce odvolací soud rozhodl na základě § 224 odst. 2 ve spojení s § 146 odst. 2 o.s.ř. Vzhledem k tomu, že došlo k zastavení řízení z důvodu zpětvzetí žaloby, zkoumal odvolací soud ve smyslu § 146 odst. 2 o.s.ř., který z účastníků z procesního hlediska

⁹⁵ *Srov.* rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24.2.2011, č.j. 20 Co 11/2001 – 193.

zavinil zastavení řízení. Konstatoval, že v daném případě přistoupili žalobci ke zpětvzetí žaloby poté, co jim odvolací soud předestřel právní náhled na věc vyplývající z ustálené judikatury. Tyto důvody přitom nelze považovat za důvody dané § 146 odst. 2 věty druhé o.s.ř., tj. zpětvzetí žaloby pro chování žalovaného. Zároveň na rozdíl od soudu I. stupně dovedl, že se jednalo o samostatně uplatnitelné nároky, přestože byly řešeny v rámci jednoho řízení, takže i rozhodnutí o náhradě nákladů řízení je ve vztahu ke každému ze žalobců samostatné (rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 15.9. 2009, č.j. 30 Co 332/2009 - 275). Ústavní soud neměl výhrady proti závěru odvolacího soudu o tom, že se jedná ve věci o samostatně uplatnitelné nároky jednotlivých žalobců. Byť se tento závěr může na první pohled jevit žalobcům jako nespravedlivý či nesprávný, je postaven na logické a řádně zdůvodněné úvaze odvolacího soudu, která nepředstavuje extrémní vybočení z interpretačních mezí.⁹⁶

Nejvyšší soud ČR např. judikoval, že

bylo-li ke společnému řízení spojeno více věcí, u kterých se sazba odměny určuje podle § 17 odst. 1 písm. a) (nyní § 17 písm. a)) vyhlášky, a rozhodl-li dovolací soud v jedné z těchto věcí o odmítnutí dovolání, projeví se snížení sazby odměny podle ust. § 14 odst. 1 vyhlášky tak, že z celkové odměny se na polovinu krátí část, která odpovídá poměru předmětu řízení ve věci, v níž bylo dovolání odmítnuto, k celkovému součtu předmětů řízení. Tytéž závěry se obdobně uplatní při odmítnutí odvolání. Šlo o případ, kdy se žalobci domáhali, aby žalovaný zaplatil každému z nich 9.500,- Kč s příslušenstvím a aby každému z nich platil od 1.6.2001 do budoucna měsíčně částku 1.900,- Kč, žalovaný se vzájemným návrhem domáhal, aby mu každý ze žalobců zaplatil 5.700,- Kč. Po částečném zpětvzetí žaloby soud I. stupně žalovanému uložil, aby zaplatil žalobci a) 24.000,- Kč a žalobci b) 19.000,- Kč, vzájemný návrh žalovaného zamítl a žalovanému uložil, aby zaplatil žalobcům náklady řízení ve výši 23.306,- Kč. K odvolání žalovaného odvolací soud rozsudek soudu I. stupně potvrdil a rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit na nákladech odvolacího řízení žalobci a) 8.396,- Kč a žalobci b) 6.981,- Kč. K dovolání žalovaného dovolací soud posuzoval přípustnost dovolání vůči každému z nároků samostatně, neboť dovolání napadeným potvrzujícím rozsudkem odvolacího soudu bylo rozhodnuto o několika odlišných nárocích se samostatným skutkovým základem, a to nároku žalobce a) na zaplacení částky 24.000,- Kč z titulu zvláštního příspěvku horníkům za dobu od 1.1.2001 do 21.2.2002, o nároku žalobce b) na zaplacení částky 19.000,- Kč z téhož titulu za dobu od 1.1.2001 do 31.10.2001 a o nárocích žalovaného proti každému ze žalobců na zaplacení částky 5.700,- Kč s příslušenstvím z titulu vrácení neoprávněně vyplaceného zvláštního příspěvku horníkům za období od 1.10.2000 do 1.1.2001, které vzhledem k nepřípustnosti kompenzace v pracovněprávních vztazích nelze považovat za obranu proti žalobě. Dovolací soud dovolání žalovaného proti rozsudku odvolacího soudu v části, v níž byl potvrzen rozsudek soudu I. stupně ve výroku, jímž bylo žalobci b)

⁹⁶ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 22.7.2010, sp.zn. II. ÚS 3334/09.

prisouzeno 19.000,- Kč, stejně tak jako dovolání žalovaného proti rozsudku odvolacího soudu v části, v níž byl potvrzen rozsudek soudu I. stupně ve výrocích, jimiž byl zamítnut vzájemný návrh žalovaného na zaplacení 5.700,- Kč od každého ze žalobců, jako nepřijatelné odmítl, ve zbytku je jako nedůvodné zamítl. V dovolacím řízení vznikly žalobci a) v souvislosti se zastoupením advokátkou náklady, které spočívají v odměně určené z částky 29.700,- Kč (tedy z předmětu řízení ze součtu předmětů dílčích řízení 24.000,- Kč a 5.700,- Kč) ve výši 4.477,50 Kč. Protože nárok na náhradu nákladů řízení byl v případě zamítnutí částky 24.000,- Kč, řídí se ust. § 142 odst. 1 o.s.ř., zatímco nárok na náhradu nákladů řízení v části, v níž bylo dovolání odmítnuto, je dán ust. § 146 odst. 3 o.s.ř., je třeba se samostatností uplatněných nároků počítat i při výpočtu nákladů řízení; poměrná část odměny za zastupování ve výši jedné pětiny, odpovídající dílčímu předmětu řízení 5.700,- Kč, tj. částka 895,50 Kč, proto musí být snížena na polovinu na částku 447,50 Kč, zatímco poměrná část odměny ve výši 3.582,- Kč odpovídající předmětu řízení 24,- Kč přísluší zcela. Celková odměna za zastupování tedy spočívá v odměně ve výši 4.030,- Kč a v paušální částce náhrady výdajů za jeden úkon právní služby ve výši 75,- Kč, tedy celkem v částce 4.105,- Kč. K této odměně dále přináleží DPH ve výši 780,- Kč. Protože dovolání žalovaného bylo ve vztahu k žalobci a) odmítnuto a zamítnuto, soud mu ve smyslu ust. § 243b odst. 5 věty první, § 224 odst. 1, § 146 odst. 3 a 142 odst. 1 o.s.ř. uložil, aby tyto náklady žalobci a) nahradil. Žalobci b) vznikly v dovolacím řízení v souvislosti se zastoupením advokátkou náklady určené z předmětu řízení ze součtu předmětů dílčích řízení 19.000,- Kč a 5.700,- Kč, tedy z částky 24.700,- Kč, které spočívající v odměně za zastupování ve výši 2.060,- Kč a v paušální částce náhrady výdajů za jeden úkon právní služby ve výši 75,- Kč s připočtením DPH ve výši 406,- Kč. Protože dovolání žalovaného bylo ve vztahu k žalobci b) odmítnuto, soud mu ve smyslu ust. § 243b odst. 5 věty první, § 224 odst. 1 a § 146 odst. 3 o.s.ř. uložil, aby tyto náklady žalobci b) nahradil.⁹⁷

Učiní-li advokát nebo notář v řízení pouze jediný úkon právní služby, soud sníží sazbu odměny o 50 %, nejméně na částku 400,- Kč. Neučiní-li žádný úkon, odměna mu nepřisluší. A naopak, zastupoval-li účastníka v mimořádně obtížné nebo skutkově složité věci, může soud sazbu odměny zvýšit až o 100 %; to neplatí, jde-li o sazbu stanovenou procentem z předmětu řízení (§ 18 odst. 1, 2). V rámci postupu podle § 18 odst. 1 soudy často musí zvažovat, zda se jedná o úkony právní služby ve vlastním slova smyslu, resp. úkony účelně vynaložené. O těch je zmínka na jiném místě této práce.

Například Vrchní soud v Olomouci krátil odměnu zástupkyně účastníka v odvolacím řízení na jednu polovinu proto, že za účelně vynaložený náklad považoval toliko vyjádření k odvolání žalobce; vyjádření ke zpětvzetí žaloby tak není vyjádřením ve věci samé a co do

⁹⁷ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.2.2006, sp.zn. 21 Cdo 2989/2005.

nahlížení do spisu připomněl, že ve vyjádření ke zpětvzetí žaloby žalovaná tento „úkon“ ani neuvedla.⁹⁸

Obdobně Krajský soud v Plzni snížil sazbu odměny advokáta o 50% (za účast zástupce žalobkyně při odvolacím jednání), neboť vyjádření k odvolání žalovaného nepokládá pro stručnost, když neobsahovalo žádný právní rozbor, za účelně vynaložené náklady.⁹⁹

Před soudem I. a II. stupně byla žalobkyně zastoupena advokátem jako ustanoveným zástupcem, v dovolacím řízení ji tento zastupoval na základě plné moci a v tomto řízení učinil kromě vyjádření k dovolání ještě další úkon právní služby, a to převzetí a přípravu zastoupení na základě smlouvy o poskytnutí právních služeb. Nejvyšší soud v dané věci vyslovil následující právní větu: "*Jestliže bylo vyjádření k dovolání sepsáno advokátem, který v předchozím průběhu řízení zastupoval účastníka jako advokát ustanovený podle § 30 odst. 2 o.s.ř., není důvod ke snížení odměny za zastupování podle § 18 odst. 1 vyhlášky, zastupuje-li tento advokát účastníka v dovolacím řízení na základě plné moci*".¹⁰⁰

V jiné věci obecné soudy při stanovení odměny advokáta hodnotily pouze obsah dohody účastníků (zástupce a zastoupeného) a jí sjednaný rozsah uplatněného peněžitého nároku, proto se cítily vázány striktně uzavřenou dohodou. Měly za to, že předmětem přezkumu soudem je uzavřená dohoda účastníků o odměně za poskytnuté právní služby a určení dohodnutého cenového předpisu a nikoliv opodstatněnost výše takto dohodnuté odměny konkrétním výkonem přiznané práce advokátovi. Ústavní soud odvolacímu soudu vytkl, že nevzal v úvahu rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Cdo 1583/2000 a 3 Co 69/1996, podle něhož použití ust. § 3 obč. zák. nelze vyloučit na základě úvahy, že takový výkon práv, který odpovídá zákonu, je automaticky vždy v souladu s dobrými mravy. Uzavřel, že pokud obecné soudy ve svých rozhodnutích nijak nereagovaly na námitku rozporu výkonu práv s dobrými mravy stěžovatelem výslovně a opakovaně v řízení před nimi uplatňovanou a nijak se s ní ve svých rozhodnutích nevypořádaly, jde o postup vykazující

⁹⁸ Srov. usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 30.10.2007, č.j. 2 Cmo 327/2007 -370.

⁹⁹ Srov. rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 3.10. 2007, sp.zn. 12 Co 394/2007.

¹⁰⁰ Srov. usnesení NS ČR ze dne 22.2.2006, sp.zn. 33 Odo 893/2004.

prvky libovůle, který nutno hodnotit jako zásah do práva stěžovatele na spravedlivý proces zaručovaného článkem 36 a násl. Listiny základních práv a svobod.¹⁰¹

Jestliže odvolací soud zrušil rozhodnutí soudu I. stupně a věc mu vrátil k dalšímu řízení nebo věc postoupil věcně příslušnému soudu anebo věc přikázal jinému soudu I. stupně, stanoví se sazba odměny z nového řízení před soudem I. stupně samostatně; pro účely sazby odměny za řízení před zrušeným rozhodnutím není § 16 dotčen (§ 19 odst. 1). Zruší-li odvolací soud rozhodnutí odvolacího soudu, popř. též rozhodnutí soudu I. stupně a sám řízení nezastaví, platí odstavec 1 obdobně (§ 19 odst. 2).

Do praxe se toto ustanovení promítá nejčastěji tak, že odvolací soud zrušuje-li rozhodnutí soudu I. stupně a věc mu vrací k dalšímu řízení, uloží mu s odkazem na § 224 odst. 3 o.s.ř., aby v dalším rozhodnutí neopomněl rozhodnout opětovně o všech nákladech řízení, a to i těch, které vznikly ve stádiu odvolacího řízení. Soud I. stupně potom v dalším rozhodnutí stanoví odměnu sazby advokáta v každém stupni řízení, jednak před soudem I. stupně, jednak před soudem odvolacím (případně dovolacím). Vezme přitom zřetel na předmět řízení, který po zrušujícím usnesení odvolacího soudu mohl doznat změny.

Zastupoval-li advokát nebo notář v řízení ve stejné věci společně dva účastníky, zvyšuje se sazba odměny stanovená podle vyhlášky o 30%. Zastupoval-li více než dva účastníky, zvyšuje se sazba odměny bez ohledu na počet zastupovaných účastníků o 50 % (§ 19a).

Rozsudkem Krajského soudu v Brně byla zamítnuta žaloba na ochranu dobré pověsti právnické osoby a o zaplacení zadostiučinění ve výši 100.000,- Kč. Vrchní soud rozhodnutí krajského soudu jako věcně správné potvrdil a uložil žalobkyni nahradit každému ze tří žalovaných náklady odvolacího řízení ve výši 17.300,- Kč. Výši nákladů řízení ve vztahu k žalobě na ochranu dobré pověsti právnické osoby odůvodnil použitím § 8 vyhlášky, dle něhož na každého ze žalovaných připadla částka ve výši 9.000,- Kč a ve vztahu k žalobě o zaplacení přiměřeného zadostiučinění § 3 odst. 1 bodu IV. ve spojení s § 17 písm. b) vyhlášky, kdy na každého ze žalovaných připadla částka 8.100,- Kč. Spolu s třetinou náhrady režijních paušálů stanovil celkovou výši nákladů řízení pro každého ze žalovaných částkou 17.300,- Kč v souhrnu 51.900,- Kč. Stěžovatelka (žalobkyně) naproti tomu měla za to, že mělo být použito ust. § 6 vyhlášky, neboť ochranu dobré pověsti právnické osoby lze výkladem podřadit pod pojem osobnostních práv a dále § 19a vyhlášky, neboť vedlejší účastníci (žalovaní) byli v odvolacím řízení zastoupeni týmž advokátem, náklady odvolacího řízení měly činit pro všechny žalované 33.100,- Kč. Ústavní soud uvedl, že jelikož Vrchní soud

¹⁰¹ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 23.10.2007, sp.zn. III. ÚS 594/07.

výrok o nákladech řízení dostatečně odůvodnil, přičemž jeho argumentace byla založena na racionálních důvodech a nebylo ji možno označit za svévolnou či formalistickou, nepříslušelo Ústavnímu soudu závěry obsažené v napadeném rozhodnutí jakkoliv přehodnocovat. Skutečnost, že se stěžovatelka s právním názorem Vrchního soudu neztotožnila, sama o sobě porušení jejich ústavně zaručených práv nezakládá; ústavní stížnost byla proto jako neopodstatněná zamítnuta.¹⁰²

Případné pochybení soudu v otázce stanovení odměny advokáta lze zhojit pouze v rámci řádného opravného prostředku či ústavní stížnosti.

Žalobci se u Městského soudu v Brně domáhali zaplacení peněžité částky každému z nich z titulu zadostiučinění za nemajetkovou újmu proti České republice - Ministerstvu spravedlnosti. V průběhu řízení žalovaná zaplatila každému ze žalobců 52.000,- Kč, v tomto rozsahu žalobci vzali žalobu částečně zpět tak, že nadále požadovali zaplacení 148.000,- Kč pro každého z nich. Soud I. stupně rozsudkem návrh obou žalobců zamítl (výroky I. a III.), uložil žalované povinnost zaplatit žalobci a) náklady řízení ve výši 20.808,- Kč (výrok II.) a žalobkyni b) ve výši 21.168,- Kč (výrok IV.). Krajský soud v Brně jako soud odvolací rozsudkem změnil rozsudek soudu I. stupně tak, že ve výrocích I. a III. v napadeném rozsahu, co do částky 91.000,- Kč, uložil žalované povinnost zaplatit každému ze žalobců částku 91.000,- Kč a dále jí uložil povinnost nahradit každému ze žalobců náklady řízení před soudy obou stupňů ve výši 87.380,- Kč. Žalovaná podala návrh na vydání opravného usnesení s požadavkem na opravu zjevné nesprávnosti ve výroku krajského soudu o nákladech řízení tak, aby zněl: Žalovaná je povinna nahradit žalobcům náklady řízení před soudy obou stupňů ve výši 87.380,- Kč do tří dnů od právní moci rozsudku. Krajský soud v Brně návrh na opravu svého rozsudku zamítl se závěrem, že žalovanou vytýkaná nesprávnost nákladového výroku nepředstavuje chybu v počtech či jinou zjevnou nesprávnost, ale že se jedná o případnou nesprávnou aplikaci právního předpisu při výpočtu odměny za zastupování, když zřejmě nesprávně byla každému ze žalobců přiznána paušální odměna právního zastoupení zvýšená o 30% z jimi jednotlivě uplatněné částky před soudy obou stupňů, namísto aby tato odměna byla stanovena ze součtu uplatněných nároků zvýšená o 30% a každému ze žalobců přiznána polovina výsledné částky odměny; takový nesprávný postup nelze napravit postupem dle § 164 o.s.ř. Ústavní stížnost žalované směřující do tohoto usnesení Krajského soudu v Brně Ústavní soud jako zjevně neopodstatněnou odmítl. Potvrdil zamítavý závěr krajského soudu, že v daném případě nebyly dány předpoklady k vydání opravného usnesení a že změny uložené výše náhrady nákladů řízení bylo možno dosáhnout toliko podáním včasné ústavní stížnosti směřující proti rozsudku krajského soudu, který náklady řízení nesprávně stanovil. I když se stěžovatelce může z jejího pohledu subjektivně jevit, že napadené rozhodnutí je projevem přepjatého formalismu, vydání opravného usnesení by v této konkrétní věci právě znamenalo nesprávnou interpretaci ust. § 164 o.s.ř., jež by byla v extrémním rozporu s principy spravedlnosti.¹⁰³

¹⁰² Srov. rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10.3.2010, č.j. 1 Cmo 44/2009 - 155 a usnesení Ústavního soudu ze dne 27.10.2011, sp.zn. IV. ÚS 1675/10.

¹⁰³ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 1.11.2012, sp.zn. IV. ÚS 2843/12.

3. Odměna podle advokátního tarifu

Od zrušení vyhlášky o paušálních náhradách Ústavním soudem určují soudy výši odměny advokáta podle advokátního tarifu. To platilo i před zrušením této vyhlášky v některých případech (výjimečně). Advokátním tarifem se mimo jiné stanoví mimosmluvní odměna advokáta. Jinak se řídí jeho smlouvou s klientem (smluvní odměna) (§ 1 advokátního tarifu).

Účastníci uzavřeli příkazní smlouvu podle § 724 a násl. občanského zákoníku, kterou se žalobce zavázal poskytnout žalovanému právní služby k majetkovému vypořádání dvou skupin členů sdružení R.K. Základní odměna příkazníka (žalobce), který je advokátem byla dohodnuta za projednání věci (první fáze) v částce 120.000,- Kč, za druhou fází (za uzavření mimosoudní dohody o vypořádání majetkových vztahů bývalých členů sdružení) byla dohodnuta podílová odměna ve výši 20% z rozdílu mimo požadované částky z titulu vypořádání, tj. 2,000.000,- Kč na osobu, tedy 8,000.000,- Kč pro skupinu čtyř bývalých členů sdružení, a optima, tedy jedné poloviny modifikované o navýšení z titulu očekávané penalizace za nedoplatek daně z příjmů (tato odměna byla předmětem sporu). Vzhledem k tomu, že k uzavření mimosoudní dohody o vypořádání obou skupin členů sdružení skutečně došlo a žalovaný odmítl sjednanou podílovou odměnu zaplatit, Obvodní soud pro Prahu 4 mezitímním rozsudkem ze dne 10.10.2000, č.j. 11 C 92/99 - 52 rozhodl, že žaloba, kterou se žalobce domáhal na žalovaném uhrazení částky 690.399,- Kč s příslušenstvím je co do základu plně důvodná. K odvolání žalovaného Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 2.5.2001, č.j. 11 Co 130/2001 - 73 změnil rozsudek soudu I. stupně tak, že žaloba je co do základu důvodná, a zamítl návrh na připuštění dovolání. Shledal pochybení soudu I. stupně pouze ve formulaci rozsudečného výroku tak, že do něho nesprávně včlenil ještě výši uplatněné pohledávky, takže musel být tento rozsudek změněn, aniž by se to týkalo věci samé. Ztotožnil se skutkovými i právními závěry soudu I. stupně ohledně platnosti příkazní smlouvy (§ 37 odst. 1 obč.zák.), odměnu advokáta v poměru k hodnotě a složitosti věci shledal v souladu s článkem X. odst. 5 Pravidel profesionální etiky a Pravidel soutěže advokátů České republiky jako přiměřenou. Nejvyšší soud ČR dospěl k závěru, že posuzované rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní právní význam vzhledem k tomu, že otázka smluvní odměny advokáta sjednané podílem na hodnotě věci nebyla dosud na úrovni dovolacího soudu řešena, a dovolání shledal přípustným. Ztotožnil se závěrem odvolacího soudu, že dohoda o odměně advokáta podílem na hodnotě věci byla sjednána určitě, a tudíž z tohoto hlediska platně. Dále posuzoval správnost závěru, že dohoda o podílové odměně byla uzavřena v souladu s článkem X. Pravidel a tudíž platně. Posuzoval charakter pravidel a důsledky jejich případného porušení na smluvní vztah účastníků příkazní smlouvy. Dovodil, že jakožto stavovský předpis nejsou Pravidla profesionální etiky a Pravidel soutěže advokátů ČR závazná pro jiné osoby. Právní úkon učiněný v rozporu s Pravidly nelze považovat z hlediska ust. § 39 obč. zák. za právní úkon v rozporu se zákonem. Pro posouzení, zda se dohoda o smluvní odměně advokáta nepříčí dobrým mravům, slouží jako jedno z kritérií i hodnocení, zda tato dohoda byla sjednána v souladu s Pravidly, zejména zda-li je sjednaná odměna přiměřená. Přiměřenost smluvní odměny advokáta sjednané podílem na hodnotě věci z hlediska ust. § 3 odst. 2 obč. zák. nelze v soudním řízení posuzovat, aniž by tato hodnota věci byla vyčíslena a učiněna předmětem skutkového zjištění. Protože se tak v dané věci

nestalo, nebylo možno rozhodnout mezitímním rozsudkem o základu věci. Z důvodu nesprávného právního posouzení věci dovolací soud rozsudky odvolacího soudu i soudu I. stupně zrušil a věc vrátil soudu I. stupně k dalšímu řízení.¹⁰⁴

Vztah smluvní a mimo smluvní odměny nečiní v rozhodovací praxi soudů žádné větší obtíže. Advokátní tarif počítá v první řadě s odměnou, na níž se smluvní strany dohodly, a je tudíž vyhrazený smluvní volnosti, a teprve nedohodnou-li se smluvní strany na konkrétní odměně (případně taková dohoda není platná), nastupuje nevyvratitelná domněnka, že se dohodli na mimosmluvní odměně.

Ustanoveními o mimosmluvní odměně se odměna advokáta řídí až tehdy, jestliže ze smlouvy uzavřené mezi advokátem a klientem nelze dovodit, že odměna byla „smluvena“, tj. smluvní strany se dohodly na její výši, popř. na způsobu jak ji vyčíslit. Za situace, kdy se soudu ve sporu o zaplacení odměny advokátovi nepodařilo zjistit (žalobce neprokázal jím tvrzenou) výši smluvní odměny, přísluší advokátovi nárok na mimosmluvní odměnu.¹⁰⁵

Ustanovení § 1 odst. 2 advokátního tarifu stanoví advokátu povinnost upozornit svého klienta, jedná-li s ním o smluvní odměně, že výše jeho odměny se při rozhodování soudu o nákladech řízení určuje podle paušální sazby nebo podle ustanovení advokátního tarifu o mimosmluvní odměně. Klient je tak vyrozumíván o tom, že i v případě, že bude v řízení zcela úspěšný a soud mu přizná plnou náhradu nákladů řízení, půjde na jeho vrub případný rozdíl mezi sjednanou odměnou s advokátem a přiznanou náhradou bez náhrady.

Ustanovením odstavce 2 věty první se řídí i určení výše odměny advokáta ustanoveného soudem (§ 1 odst. 3). Proti aplikaci tohoto ustanovení advokáti ustanovení jako zástupci účastníků v soudním řízení často brojí. Nerespektují, že odměna advokáta v soudním řízení a náhrada nákladů řízení jsou dva odlišné právní instituty.

Ústavní soud již v roce 2006 přijal závěr, že je-li účastníku řízení ustanoven zástupcem advokát, platí jeho hotové výdaje a odměnu za zastupování stát. Stát se v takovém případě de facto ocitá v roli advokátova klienta, a tudíž i jejich vzájemný vztah je nutno posuzovat podle příslušných ustanovení advokátního tarifu, což je i výslovně uvedeno (s odkazem na § 1 odst. 2 větu první advokátního tarifu) v § 1 odst. 3 advokátního tarifu, protože vyhláška č. 484/2000 Sb. jakožto zvláštní právní předpis odměnu ustanovenému advokátu neurčuje. Ustanovenému advokátu proto přísluší

¹⁰⁴ Srov. rozsudek NS ČR ze dne 19.6.2003, sp.zn. 33 Odo 506/2001.

¹⁰⁵ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.8.2010, sp.zn. 33 Cdo 5288/2009.

odměna vypočtená dle příslušných ustanovení podle advokátních tarifu a jiný postup v takovém případě nelze považovat za správný a spravedlivý.¹⁰⁶

Na tento nálezn odkazují četná usnesení Ústavního soudu, jimiž jsou jako zjevně neopodstatněnė odmítány ústavní stížnosti ustanovených advokátů.¹⁰⁷

Soud I. stupně rozhodl tak, že stěžovateli jako ustanovenému zástupci žalobkyně v řízení proti žalovanému Česká republika - Ministerstvo spravedlnosti o zaplacení částky 19,440.021,55 Kč přiznal odměnu za zastupování a náhradu hotových výdajů ve výši 3.570,- Kč. Stěžovatel učinil pět úkonů právní služby. Pro výpočet výše odměny by bylo možné mechanicky aplikovat ust. § 7 advokátního tarifu a určit, že sazba mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby činí z tarifní hodnoty dané věci částku 52.100,- Kč (tak, jak požadoval stěžovatel). Rozhodl se analogicky použít ust. § 150 o.s.ř. a z důvodů hodných zvláštního zřetele výjimečně náhradu nákladů řízení z části nepřiznat. Poukázal na příbuznost institutu opatrovníka a ustanoveného zástupce a uzavřel, že neexistuje žádný důvod pro závěr, že ustanovený zástupce by měl za stejnou práci jako opatrovník dostat odměnu o několik řádů vyšší. Odvolací soud napadené usnesení jako správné potvrdil. I v této věci Ústavní soud trval na závěru, že v případě příkrého rozporu mezi výší odměny ustanoveného advokáta podle advokátního tarifu a výší odměny podle vyhlášky lze na základě analogické aplikace § 150 o.s.ř. zvážít, zda nejsou dány důvody hodné zvláštního zřetele, na základě nichž by soud zčásti odměnu za zastupování nepřiznal.¹⁰⁸

Ve skutkově obdobné věci soud I. stupně v řízení, v němž se žalobce vůči České republice - Ministerstvu spravedlnosti domáhal zaplacení částky 29,986.012,60 Kč s příslušenstvím jako náhrady škody, která mu měla být způsobena nesprávným úředním postupem v řízení před Ústavním soudem, ustanovil pro řízení zástupcem advokáta a přiznal mu osvobození od soudních poplatků. Advokát učinil ve věci dvanáct úkonů právní služby, soud za použití § 150 o.s.ř. per analogiam zčásti nepřiznal náhradu nákladů řízení a odměnu stanovil podle § 9 odst. 5 advokátního tarifu. K odvolání stěžovatele odvolací soud napadené usnesení změnil tak, že výší odměny a náhradu hotových výdajů určil částku 25.610,- Kč. Nesouhlasil s úvahou soudu I. stupně odvětví počet odměny ustanoveného advokáta od odměny ustanoveného opatrovníka. Při určení odměny ustanovenému advokátu lze postupovat podle § 150 o.s.ř. i tehdy, je-li částka uplatněná žalobou s přihlédnutím ke všem okolnostem případu zcela neadekvátní. Mechanický výpočet odměny advokáta odvíjející se od nereálného požadavku jeho klienta by totiž mohl vést i k tak absurdním důsledkům, že by se mohl stát nástrojem bezprácného výdělku pro ustanoveného advokáta, zastupujícího kverulantského klienta osvobozeného od soudních poplatků, jenž zjevně mnohonásobně nadsadí rozsah požadovaného peněžitého plnění. V posuzované věci se žalobcem požadované odškodnění vymyká reálným požadavkům uplatněným z titulu náhrady škody. Ve světle tohoto odškodnění považoval odvolací

¹⁰⁶ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 11.4.2006, sp.zn. IV. ÚS 763/05.

¹⁰⁷ Srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2006, sp.zn. IV.ÚS 636/06.

¹⁰⁸ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 25.11.2009, sp.zn. I. ÚS 2684/09.

soud za přiměřenou tarifní hodnotu nejvýše v částce 200.000,- Kč. K ústavní stížnosti stěžovatele (ustanoveného advokáta) se Ústavní soud vyjádřil ke krácení odměny ustanoveného advokáta a aplikaci moderačního práva soudu podle § 150 o.s.ř. tak, že není akceptovatelné, aby až v závislosti na výsledku sporu obecné soudy rozhodly, že je třeba krátit odměnu ustanoveného zástupce, protože částka uplatněná žalobou byla s přihlédnutím ke všem okolnostem případu zcela neadekvátní, jak uvedl ve svém rozhodnutí odvolací soud. Chtějí-li se obecné soudy zbavit negativních finančních konsekvencí pro stát, je nutno konstatovat, že tuto skutečnost mohly a měly vzít v potaz již v případě rozhodování o osvobození žalobce od soudních poplatků podle ust. § 137 odst. 1 o.s.ř., když obvodní soud zároveň rozhodoval i o ustanovení advokáta. Rozhodnutí odvolacího soudu bylo navíc rozhodnutím překvapivým, neboť stěžovateli nebyl poskytnut dostatečný procesní prostor k vyjádření k eventuálnímu uplatnění moderačního práva, což je zvláště naléhavé v rámci odvolacího řízení, kdy po přijetí rozhodnutí již účastník řízení nemá procesní nástroj, jak své námitky uplatnit. Takový postup odvolacího soudu vede k situaci, kdy je účastník řízení nucen vznášet takové námitky vlastně poprvé až v řízení před Ústavním soudem. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 15.2.2010, č.j. 39 Co 523/2009 - 181 bylo zrušeno.¹⁰⁹

V jiném řízení obvodní soud přiznal stěžovateli odměnu ve výši 4.605,- Kč se závěrem, že při stanovení sazby mimosmluvní odměny nelze vycházet z tarifní hodnoty sporu podle § 7 odst. 6 advokátního tarifu, tedy žalované částky 5.000.000,- Kč, nýbrž z částky, kterou žalobce vysoudil. V daném případě byla žaloba ve vztahu k uvedené částce zamítnuta, protože bylo třeba vycházet ze základní tarifní hodnoty podle § 7 bodu 1 advokátního tarifu. Stanovil proto odměnu advokáta za pět úkonů právní pomoci po 300,- Kč zvýšenou o daň přidané hodnoty. Městský soud změnil usnesení soudu I. stupně tak, že odměnu ustanoveného advokáta stanovil ve výši 7.461,- Kč z důvodu, že přiznal odměnu ve vztahu k většímu počtu právních úkonů, jinak se ztotožnil s právním závěrem, podle kterého byla pro určení tarifní hodnoty pro výpočet mimosmluvní odměny advokáta rozhodující výše částky, kterou stěžovatel vysoudil. Pokud tato byla nulová, je třeba vycházet ze základní tarifní hodnoty. K ústavní stížnosti Ústavní soud usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28.6.2010, č.j. 22 Co 594/2009 - 114 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 16.11.2009, č.j. 11 C 56/2009 - 89 zrušil se závěrem, že obecné soudy nemohou při stanovení odměny ustanoveného advokáta, který v předmětném sporu zastupoval žalobce, považovat za tarifní hodnotu pro určení sazby mimosmluvní odměny ve smyslu § 7 advokátního tarifu částku, kterou žalobce v předmětném řízení vysoudil. Takovýto výklad totiž neumožňuje § 8 odst. 1 advokátního tarifu, podle kterého se za tarifní hodnotu považuje výše peněžitého plnění nebo cena věci a nebo práva a jejich příslušenství v době započetí úkonu právní služby, jichž je právní služba týká. Určení sazby mimosmluvní odměny podle výše vysouzené částky by tak představovalo nerespektování tohoto kogentního ustanovení, čímž by obecné soudy porušily základní právo ustanoveného advokáta na soudní ochranu podle článku 36 odst. 1 Listiny.¹¹⁰

Advokát má vedle nároku na odměnu advokáta též nárok na náhradu hotových výdajů a na náhradu za promeškaný čas za podmínek a ve výši stanovené touto vyhláškou. Jiné

¹⁰⁹ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 27.6.2012, sp.zn. II. ÚS 1534/10.

¹¹⁰ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 17.5.2011, sp.zn. I. ÚS 2654/10.

náklady advokáta, zejména náklady na běžné administrativní práce, jsou zahrnuty v odměně advokáta (§ 2 odst. 1, 2).

Smluvní odměna je upravena v § 3 až 5. Jde o smluvní ujednání mezi advokátem a klientem o částce, za kterou bude právní služba poskytnuta, anebo o způsobu jejího určení. Může být sjednána jako časová, tj. podle počtu hodin. Pokud je ve smlouvě proveden odhad celkové výše časové odměny a dojde k jejímu podstatnému překročení, může se advokát domáhat části odměny, o kterou byl původní odhad její výše překročen jen, pokud předem písemně klienta na podstatné překročení upozorní. V každém případě smluvní odměna musí být přiměřená a nesmí být ve zřejmém nepoměru k hodnotě a složitosti věci. Smluvní odměna reflektuje a zakotvuje potřebu reagovat na rozsah advokátem poskytovaných služeb. I smluvní volnost, vyjádřená v určitém právním úkonu však podléhá posouzení podle ust. § 39 obč. zák. Pokud dojde mezi klientem a advokátem ke sporu o výši smluvní odměny, soud musí provést k prokázání rozhodných skutečností dostatečné dokazování. Může dospět k závěru, že obsah právního úkonu je v rozporu s dobrými mravy, i když byl výsledkem konsensu smluvních stran.

Soud zamítl žalobu se žalobním návrhem, aby žalovaný advokát byl povinen zaplatit žalobkyni částku 7.500,- Kč. Vyšel ze smlouvy o poskytování právních služeb uzavřené mezi žalobkyní a žalovaným, podle které byla sjednána časová hodinová odměna 2.500,- Kč za každou dokončenou hodinu, a zohlednil, že žalovaný pro přípravu trestního oznámení analyzoval pořízenou fotodokumentaci a postupně dodávané listiny, zabýval se stanovením vhodné interpretační verze, připravoval se na získání dalších informací, vyhodnocoval informace od dcery mandantky a pokoušel se o kontakt s JUDr. F. S ohledem na zjištěné považoval soud rozsah tří hodin na přípravu trestního oznámení vyúčtovaný žalovaným žalobkyni za adekvátní.¹¹¹

Neposkytuje-li advokát právní služby ve sjednaném rozsahu, přísluší mu poměrná část smluvní odměny, není-li dohodnuto jinak. Smlouva o poskytování právní pomoci je typově smlouvou příkazní ve smyslu § 724 a násl. obč. zák. Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, oproti obecné úpravě stanoví jisté modifikace právního vztahu mezi advokátem a klientem (příkazníkem a příkazcem), zejména povinnosti zástupce, odlišnosti vzniku či zániku právního vztahu. Tento zákon je ve vztahu k občanskému zákoníku v poměru zvláštní právní úpravy k úpravě obecné; přestože zákon o advokacii užívá označení „smlouva o poskytování právních služeb,“ nejde z pohledu občanského zákoníku o samostatný smluvní typ, ale - pokud je jejím předmětem zastupování zejména v řízení před soudy a jinými orgány a nejde-li

¹¹¹ Srov. rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 22.3.2012, č.j. 10 C 85/2011 – 88.

o věc obchodní - podléhá režimu smlouvy příkazní s modifikacemi stanovenými uvedeným zákonem. Zánik závazkového právního vztahu založeného smlouvou o poskytování právní pomoci (služeb) se řídí jednak speciálními zákony (zákonem o advokacii) jednak - chybí-li zvláštní úprava - obecným právním předpisem, kterým je občanský zákoník. Dojde-li k zániku smlouvy o poskytování právních služeb odvoláním, způsob vypořádání nároku na odměnu advokáta (příkazníka) obecně upravuje § 732 obč. zák., přičemž právo na poměrnou část odměny je modifikováno § 457 obč. zák.. Jejím důsledkem je povinnost účastníků smlouvy vzájemně si vydat vše, čeho plněním ze smlouvy nabyli. Vzájemná podmíněnost a vázanost práv a povinností vyplývající z § 458 obč. zák. znamená, že právo účastníka smlouvy na plnění je podmíněno jeho povinností plnit druhému účastníkovi.

Ve věci vedené u Okresního soudu v Ústí nad Labem, potažmo Krajského soudu v Ústí nad Labem proti sobě stál požadavek žalobce na vrácení částky 1.022,57 EUR proti požadavku žalované advokátky na poměrnou část odměny podle § 732 obč. zák. Soudy obou stupňů zjistily, že účastníci smlouvy ze dne 31.1.2000 se dohodli, že „za celkové vyřízení věci se sjednává odměna 20% z celkové vymožené částky. Advokát se dohodl s příkazcem na částce 2.000,- DEM s tím, ať je výsledek této činnosti jakýkoliv“. Soud I. stupně přiznal žalobci právo na zaplacení částek 232,13 EUR a 2.000,- DEM představující vzniklou škodu z titulu marně vynaložených nákladů na jízdné a nocležné, které by nevznikly nebýt nečinnosti žalované. Dospěl k závěru, že odměna žalované náleží, neboť by bylo v rozporu s dobrými mravy, aby získala odměnu ve výši 1.022,57 EUR (dříve 2.000,- DEM), pokud její služby žalobci nepřinesly žádný prospěch. Odvolací soud změnou napadeného rozsudku žalobu zcela zamítl, neztotožnil se závěrem, že výkon práva na odměnu žalované odporuje dobrým mravům a nemůže požívat soudní ochrany podle § 3 odst. 1 obč. zák. Částka 2.000,- DEM nemůže představovat bezdůvodné obohacení získané žalovanou, jelikož představuje sjednanou odměnu za poskytování právních služeb bez ohledu na výsledek sporu a žalovaná ve věci vykonala jeden úkon právní služby, uvedená odměna jí náleží i přesto, že ostatní tvrzené úkony právní pomoci jsou sporné. Dovolací soud uvedl, že je nepochybné, že v případě kladného výsledku sporu, tj. situaci, kdy žalobce bude se svým žalobním požadavkem úspěšný, smlouva zakládala právo žalované na odměnu ve výši 20% z celkové vymožené částky. Pro případ, že se tak nestane (a žalobce neuspěje) bylo dohodnuto, že žalované náleží částka 2.000,- DEM. Ze znění smlouvy vyplývá, že v obou případech vzniku práva na odměnu za poskytnutí právní služby byl rozhodující výsledek činnosti žalované projevující se až v konečném rozhodnutí soudu o nároku žalobce. Je pochopitelné, že došlo-li k zániku smlouvy jejím odvoláním před dosažením tohoto výsledku, nejde o situaci, kterou účastníci ve shora uvedeném smluvním ujednání předpokládali; jejich dohoda vázala právo na odměnu na jakýkoliv výsledek soudního řízení, v němž měla žalovaná žalobce zastupovat, a nelze tyto předpoklady vztáhnout na předčasné ukončení uvedené smlouvy. Poněvadž otázku výše odměny žalované při odvolání smlouvy o poskytování právní služby smlouva ze dne 31.1.2000 neupravuje, nezbyvá než na tuto situaci aplikovat § 732 obč. zák. Poněvadž odvolací soud při svých úvahách ust. § 732 obč. zák. (potažmo § 457 obč.

zák.) pomínil, je jeho právní posouzení věci neúplné a tudíž nesprávné. Měnící rozsudek odvolacího soudu byl zrušen a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení.¹¹²

Mimosmluvní odměna je upravena v § 6 až 12a. Její výše je stanovena podle sazby mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby a podle počtu úkonů právní služby, které advokát vykonal. V § 7 jsou stanoveny sazby z tarifní hodnoty. Při nejnižší tarifní hodnotě do 500,- Kč činí sazba 300,- Kč, z tarifní hodnoty přes 10,000.000,- Kč činí sazba 48.300,- Kč a 40,-Kč za každých započatých 100.000,- Kč, o které hodnota převyšuje 10,000.000,- Kč. Tarifní hodnotou se přitom rozumí výše peněžitého plnění. Tarifní hodnoty pak blíže upravuje § 8 až 10a.

Není-li stanoveno jinak, považuje se za tarifní hodnotu výše peněžitého plnění nebo cena věci nebo práva v době započetí úkonu právní služby, jíž se právní služba týká; za cenu práva se považuje jak hodnota pohledávky, tak i závazku. Při určení tarifní hodnoty se nepřihlíží k příslušenství, ledaže by bylo považováno jako samotný nárok (§ 8 odst. 1). V soudní praxi je často namísto tohoto ustanovení aplikováno ust. § 9 odst. 1 a 3. Obecné soudy tak nezdědka postupují v případech žalob určovacích, např. o určení vlastnictví k nemovitostem, o určení výše spoluvlastnického podílu, o určení neplatnosti kupní smlouvy apod.

Východiskem pro posouzení aplikace § 8 odst. 1 jsou závěry uvedené v nálezu ústavního soudu ze dne 4.7.2001 sp.zn. II. ÚS 598/2000 a obdobně v nálezech sp.zn. I. ÚS 712/01, II. ÚS 2811/08 či sp.zn. II. ÚS 2886/07. Ústavní soud v nich konstatoval, že nelze bez dalšího vycházet z tarifní hodnoty stanovené v případě věci nebo práva, které nelze vyjádřit v penězích nebo je lze zjistit jenom s nepoměrnými obtížemi, ale je třeba zkoumat, zda lze předmět právního úkonu ocenit, a v závislosti na tom stanovit i výši náhrady nákladů. V případě nálezů sp.zn. II. ÚS 598/2000 a I. ÚS 712/01 byly předmětem řízení o určení neplatnosti kupní smlouvy věci movité a nemovité, tedy věci penězi ocenitelné, v důsledku čehož Ústavní soud konstatoval, že nelze vycházet z tarifní hodnoty věci stanovené v ust. § 9 odst. 3, ale je třeba aplikovat ust. § 8 odst. 1.¹¹³

Obdobně i v případě žaloby na určení vlastnictví k bytovým a nebytovým jednotkám jsou předmětem řízení věci penězi ocenitelné (nemovitosti) (nález Ústavního soudu ze dne 11.6.2009, sp.zn. II. ÚS 2811/08). Pokud se právní služba týká určení práva k věci, jejichž hodnotu lze vyjádřit v penězích považuje se ve smyslu § 8 odst. 1 za

¹¹² Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.2.2010, sp.zn. 33 Cdo 4121/2007.

¹¹³ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 24.3.2011, sp.zn. II. ÚS 530/10.

tarifní hodnotu právě tato hodnota věci a výše odměny za poskytnutí právní služby je na místě stanovit z tarifní hodnoty podle § 7.¹¹⁴

Bylo-li úkolem advokáta podle smlouvy o poskytnutí právní služby provést právní rozbor s následným určením, zda z právního vztahu vznikla zastoupenému povinnost uzavřít smlouvu o dílo v ceně minimálně 150,000.000,- Kč v předkládaném znění, týkala se právní služba závazku, jehož hodnota byla vyjádřena v penězích; za tarifní hodnotu se považuje ve smyslu § 8 odst. 1 hodnota závazku; výši odměny za poskytnutí právní služby je třeba stanovit z tarifní hodnoty podle § 7.¹¹⁵

Uvedené platí tam, kde předmětem sporu je sama nemovitost, resp. práva k ní, nikoliv však její samotné užívání, resp. vyklizení. V takovém případě je na místě stanovení odměny advokáta podle § 9 odst. 1.

U ustanovení o tom, že při určení tarifní hodnoty se nepřihlíží k příslušenství, ledaže by bylo požadováno jako samostatný nárok, je nutno přihlížet k § 142 o.s.ř. Odvíjí-li se posouzení náhrady nákladů řízení od úspěchu ve věci a rozumí-li se věcí předmět řízení, potom se musí vzít v úvahu úspěch ohledně celého předmětu sporu, tj. též ohledně příslušenství pohledávky.

Proti tomu nelze argumentovat ust. § 6 odst. 1 zák. č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, podle něhož cena příslušenství předmětu řízení tvoří základ poplatků jen v případech, je-li příslušenství samostatným předmětem řízení, ani ust. § 14 odst. 3 vyhl. č. 484/2000 Sb. ukládajícím soudu nepřihlížet při určení sazby odměny za zastupování k příslušenství pohledávky nebo práva (poznámka: zřejmě správně § 3 odst. 3 vyhlášky). V obou případech se jedná o specifickou úpravu týkající se pouze výše soudního poplatku a paušálně stanovené výše odměny za zastupování, jíž nelze povyšovat na úroveň pravidla modifikujícího posuzování úspěchu či neúspěchu ve věci (u citované vyhlášky je obtížně představitelné už jenom z důvodu její nižší právní síly). Správnost tohoto závěru dokládá i § 8 odst. 1 advokátního tarifu, jenž naopak při určení tarifní hodnoty vychází nejen z ceny nebo práva, ale též z jejich příslušenství. Stanovení výše soudního poplatku nebo výše odměny advokáta není totéž, co určení míry úspěchu ve věci. Neobstojí ani argument neurčitosti či neurčitelnosti výše úroků z prodlení tam, kde jsou požadovány od určitého data až do zaplacení; při absenci jiného výslovného pravidla soud vezme v úvahu jejich výši ke dni vyhlášení svého rozhodnutí (§ 154 odst. 1 o.s.ř.). Nevýhodou tohoto řešení je skutečnost, že míra úspěchu ve věci tak bude záviset nepřímou mimo jiné na délce soudního řízení. Z obdobných důvodů, jako byly uvedeny shora, však nelze vycházet např. z pětinašobku ročního výše úroků z prodlení tam, kde byly úroky požadovány na dobu neurčitou (viz § 6 odst. 2 zák. o soudních poplatcích, § 3 odst. 2 vyhlášky, § 8 odst. 2 advokátního tarifu); při úpravě zákonného úroku z prodlení před účinností novely č.

¹¹⁴ Srov. rozsudek NS ČR ze dne 25.7.2007, sp.zn. 33 Odo 725/2005.

¹¹⁵ Srov. rozsudek NS ČR ze dne 31.3.2003, sp.zn. 238/2001.

33/2000 Sb., jehož výše je proměnlivá každý kalendářní půlrok, a tudíž předem nepředvídatelná, by takový postup ostatně nebyl ani možný.¹¹⁶

V případě eventuálního petitu je pro výpočet odměny advokáta nutno vycházet pouze z nároku, který je v řízení uplatněn jako základní, a nikoli z nároku, který je požadován jen eventuálně. I když vyhláška tuto otázku přímo neupravuje, je nutno při rozhodování o určení sazby odměny advokáta vycházet z povahy eventuálního nároku. O žalobu s eventuálním petitem jde tehdy, jestliže se žalobce domáhá uložení určité povinnosti, a teprve pro případ, že tomu návrhu nebude vyhověno, domáhá se plnění jiného. Pokud soud vyhoví primárnímu petitu, nezabývá se už petitem eventuálním. O eventuálním petitu rozhoduje soud jen v případě, že primární petit zamítne. V době zahájení řízení tak není ještě známo, zda vůbec bude eventuální nárok předmětem řízení. Je proto logické, že podle platné právní úpravy je předmětem soudního poplatku za podání žaloby pouze primární petit. Obdobně je třeba vycházet z nároku, který je uplatněn jako první v pořadí, také při stanovení sazby odměny advokáta. Žalobce nepožaduje obě plnění současně, ale pouze jedno z nich.¹¹⁷

Advokátka ustanovená soudem žalobkyni vyúčtovala u obecných soudů na odměně a náhradě hotových výdajů 113.323,- Kč, hodnotu úkonu právní pomoci určila podle §§ 7 a 8 odst. 1 advokátního tarifu z ceny věci vylučovaných z výkonu rozhodnutí ohodnocených znaleckým posudkem na částku 495.131,- Kč. Obecné soudy ji přiznaly odměnu ve výši 13.923,- Kč, kterou určily podle § 9 odst. 1 a § 7 advokátního tarifu. Ústavní stížnost soudem ustanovené advokátky Ústavní soud jako návrh zjevně neopodstatněný odmítl se závěrem, že řízení o vylučovací žalobě je v podstatě sporem určovacím o tom, zda budou uvedené věci vyloučeny z výkonu rozhodnutí. Důvodem vylučovací žaloby je tedy takové právo třetí osoby, zpravidla právo vlastnické, které nepřipouští výkon rozhodnutí. K předpokladům, za nichž lze vyhovět žalobě o vyloučení věci z výkonu rozhodnutí, přitom patří, aby osoba, která se toho domáhá, prokázala nejen to, že věc neměla být do soupisu zařazena, nýbrž i to, že právo, které její zařazení vylučoval svědčí jí. Cena věci nemá v této věci určující úlohu, rozhodující je její popis ve smyslu přesné individualizace. Znalecký posudek nebyl pro řízení o vyloučení věci nutný a jeho „důkazní hodnota“ spočívala snad jen v popisu věci, které tvořily předmět sporu.¹¹⁸

V jiném řízení se žalobce domáhal vůči České republice - Ministerstvu spravedlnosti náhrady škody ve výši 50,000.000,- Kč. Soud I. stupně žalobu zamítl, soud II. stupně k odvolání žalobce napadený rozsudek soudu I. stupně potvrdil. Poté advokát žalobce

¹¹⁶ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 30.8.2010, sp.zn. I. ÚS 2717/08.

¹¹⁷ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze, č.j. 5 Cmo 158/2008 - 269, usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19.7.2011, č.j. 47 Co 125/2011 - 419.

¹¹⁸ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 7.12.2011, sp.zn. I. ÚS 1622/10.

jako soudem ustanovený zástupce vyúčtoval odměnu ve výši 387.600,- Kč, soud I. stupně mu přiznal odměnu ve výši 3.600,- Kč. Uzavřel, že tarifní hodnotou je podle § 8 odst. 1 advokátního tarifu žalovaná částka 50,000.000,- Kč, sazba mimosmluvní odměny by tedy činila 64.300,- Kč za jeden úkon právní služby a vzhledem k tomu, že advokát provedl v řízení šest úkonů právní služby, náležela by mu formálně odměna v jím účtované výši. Soud přikročil s poukazem na rozhodnutí Ústavního soudu sp.zn. I. ÚS 1126/07 k analogické aplikaci ust. § 150 o.s.ř. a přiznal ji pouze jako opatrovníkovi účastníka s tím, že čistě formální aplikace advokátního tarifu není v daném případě v souladu s účelem a smyslem zákona a vede k nespravedlivému řešení věci. K odvolání žalobce odvolací soud napadené usnesení potvrdil s konstatováním, že není-li nárok na náhradu škody či nemajetkovou újmu podle zák.č. 82/1998 Sb. důvodný proto, že se v řízení ukáže, že nejsou dány předpoklady pro úspěch takové žaloby, pak pro účely určení odměny ustanovenému zástupci nelze vycházet z toho, že předmětem sporu byla částka, jejíž zaplacení žalobce v řízení požadoval. Lze proto analogicky dovodit, že práce ustanoveného zástupce je svým charakterem obdobná práci ustanoveného opatrovníka. Je proto namístě postupovat při určení výše odměny ustanoveného zástupce v těchto případech analogicky jako při určení odměny opatrovníků, jak učinil soud I. stupně. Ústavní soud v dané věci konstatoval, že právní závěry obou stupňů jsou ústavně zcela konformní a ústavní stížnost jako zcela neopodstatněnou odmítl.¹¹⁹

Advokátka byla soudem I. stupně ustanovena účastníkovi zástupkyní pro řízení o žalobě pro zmatečnost proti rozhodnutí, kterým bylo rozhodováno o nároku na zaplacení částky 5,000.000,-Kč s příslušenstvím. Na odměně advokáta vyúčtovala částku 407.360,- Kč, přičemž tarifní hodnotu určovala dle ust. § 8 odst. 1 advokátního tarifu. O požadavku advokátky na určení odměny a náhrad za poskytnuté právní služby krajský soud rozhodl usnesením tak, že jí určil za poskytnutou právní službu celkovou částku ve výši 17.384,40 Kč. Odvolací soud usnesení soudu I. stupně potvrdil. Ústavní stížnost stěžovatelky (advokátky) Ústavní soud jako neopodstatněnou odmítl s konstatováním, že právnímu závěru obecných soudů, dle něž odměnu ustanoveného advokáta za poskytování právních služeb je nutné v případě stěžovatelky, kdy se jednalo o zastupování v řízení o žalobě pro zmatečnost, stanovit dle § 9 odst. 1 vyhlášky, nelze z hlediska ústavněprávního nic vytknout.¹²⁰

Je-li předmětem právní služby opětuující se plnění, stanoví se tarifní hodnota součtem hodnot těchto plnění; jde-li však o plnění na dobu delší než 5 let nebo na dobu neurčitou, stanoví se jen pětinasobkem hodnoty ročního plnění (odst. 2).

Ústavní stížností se stěžovatelka (v řízení před obecnými soudy ustanovená zástupkyně žalobce) domáhala zrušení usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí soudu I. stupně ve výroku o přiznání odměny a náhrady hotových výdajů stěžovatelce ve výši 4.105,50 Kč. Nesouhlasila se závěry soudů, dle nichž jí přísluší za zastupování ve sporu odměna a náhrada hotových výdajů dle § 9

¹¹⁹ Srov. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20.1.2010, č.j. 16 Co 368/2010 - 90 a usnesení Ústavního soudu ze dne 27.1.2011, sp.zn. I. ÚS 83/11.

¹²⁰ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 4.11.2010, sp.zn. II. ÚS 2902/10.

odst. 1 advokátního tarifu, neboť v předmětné věci nebylo patrné, co je předmětem soudního sporu. Byla přesvědčena, že odměnu je nutné dle § 8 odst. 2 advokátního tarifu vyčíslit z částky, která byla předmětem sporu. Žalobce se vůči České republice - Ministerstvu spravedlnosti domáhal placení částky 500.000,- Kč měsíčně za období od 1.8.1999 do 30.4.2004 s tím, aby od 1.5.2004 byla tato částka navýšena o procentní nárůst inflace a o procentní nárůst průměrného výdělku. Usnesením soudu I. stupně byl návrh odmítnut, neboť žalobce přes výzvu soudu návrh nedoplnil, a soud konstatoval, že se nadále jedná o podání neurčité, neobsahující vyličení rozhodujících skutečností a tvrzení nutných k projednání věci. Krajský soud napadené rozhodnutí potvrdil. Nejvyšší soud dovolání zamítl jako nedůvodné, neboť se ztotožnil se závěrem, že žaloba je neprojednatelná a k odstranění nedostatků žaloby přes výzvu k jejich odstranění a řádné poučení nedošlo. Odvolací soud uvedl, že advokátní tarif předpokládá, že odměna bude advokátovi přiznána za poskytování právních služeb, tj. za činnost, kterou lze takto označit. Vzhledem k tomu, že ve věci nebyla ani podána řádná žaloba, žalobci účinná pomoc poskytnuta nebyla. Ústavní stížnost Ústavní soud jako zjevně neopodstatněnou odmítl, ztotožnil se s argumentací obecných soudů a dodal, že právní zástupkyně bez ohledu na poukazy žalobce na předchozí řízení a eventuální pochybnosti o úspěšnosti řízení beze sporu měla možnost vypracovat žalobní návrh tak, aby splňoval náležitosti § 42 o.s.ř. a vyhovět výzvě soudu na odstranění vad návrhu. Konečně sama stěžovatelka byla přesvědčena, jak uvádí ve svém odvolání ze dne 18.8.2005, že z obsahu připojených spisů bylo možno dovodit, v čem spočívá nesprávný úřední postup a porušení zákona ze strany soudu a jiných orgánů, avšak mylně se domnívá, že bylo povinností soudů nejen zajistit jako důkazy stěžovatelkou uváděné spisy, ale z obsahu těchto spisů i posoudit nesprávný úřední postup a porušení zákona.¹²¹

Jinou ústavní stížností stěžovatel napadl rozhodnutí obecných soudů, jimiž bylo rozhodnuto o jeho odměně a náhradě hotových výdajů spolu s DPH přiznané mu jako soudem ustanovenému zástupci žalobkyně v řízení o náhradu škody včetně měsíční renty. Mimo jiné namítal, že mu nebyla přiznána odměna za provedenou práci, ačkoliv byla řádně vyúčtována. Ústavní soud stížnost jak zjevně neopodstatněnou odmítl s tím, že v posuzované věci obecné soudy přezkoumatelně vyložily, o která ustanovení advokátního tarifu svá rozhodnutí opírají. Soud I. stupně, který stěžovateli přiznal na odměně a náhradě nákladů včetně DPH částku 386.946,- Kč a nepřiznal stěžovatelem dále účtovanou částku 637.519,- Kč, v odůvodnění svého rozhodnutí objasnil, proč se neztotožnil s výpočtem stěžovatele, z jakého důvodu se ve věci nedá uplatnit ust. § 12 odst. 3 advokátního tarifu a z jakého důvodu při svých výpočtech vycházel z ust. § 8 odst. 2, když vysvětlil, že nelze k základu pro výpočet odměny zástupce přičítat i částku žalovanou vedle renty, neboť se pouze zdánlivě jedná o samostatné plnění, ve skutečnosti však jde pouze o rentu dosud nevyplacenou, tedy o tentýž nárok. Podrobně také objasnil, z jakých důvodů stěžovateli přiznal z celkem jím účtovaných 59 úkonů právní služby odměnu jen za jejich část, tj. 26. Stejně tak odvolací soud, který svým rozhodnutím přiznal dalších 97.638,- Kč na další odměně a náhradě nákladů přezkoumatelným a dostatečným způsobem odůvodnil svůj změněný výpočet, přičemž

¹²¹ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 26.4.2007, sp.zn. II. ÚS 443/07.

však přisvědčil soudu I. stupně u části porad s klientkou, že stěžovatel měl korigovat návštěvy tak, aby byly účelné.¹²²

Je-li zákonem stanoveno spojení dvou nebo více věcí ke společnému projednání, považuje za tarifní hodnotu hodnota věci, která je nejvyšší (odst. 3).

Při výkonu rozhodnutí nebo exekuci pro opětuující se plnění je pro stanovení tarifní hodnoty rozhodná jen hodnota splátek, které jsou v době nařízení výkonu rozhodnutí již splatné (odst. 4).

Ve věcech zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví se vychází z ceny celé věci po odečtení ceny podílu klienta, směřuji-li návrh na přikázání věci klientovi nebo v případě návrhu na prodej věci. Směřuje-li návrh na přikázání věci ostatním spoluvlastníkům, vychází se z ceny celé věci po odečtení ceny podílu ostatních spoluvlastníků. V případě návrhu na reálné rozdělení věci se vychází z ceny celé věci (odst. 5).

Ve věcech vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů (pozn.: společného jmění manželů) se vychází z poloviny hodnoty všech jednotlivých věcí, pohledávek a závazků, které strany učinily předmětem vypořádání (odst. 6).

Žalobkyně se domáhala vypořádání společného jmění manželů po rozvodu manželství. Zástupkyní žalobkyně byla ustanovena advokátka (stěžovatelka). V průběhu řízení uzavřeli účastníci mimosoudní dohodu a žalobkyně vzala podanou žalobu zpět. Soud I. stupně řízení zastavil, rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení a České republice - Okresnímu soudu v Jihlavě nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení. Následně stěžovatelka soudu předložila vyúčtování právního zastoupení, dle něhož odměna za devět úkonů účtovaná dle advokátního tarifu z punkta 130.000,- Kč činí 53.550,- Kč, režijní paušál 2.700,- Kč a DPH 10.687,50 Kč. Napadeným usnesením Okresního soudu v Jihlavě bylo o návrhu stěžovatelky rozhodnuto tak, že ustanovené zástupkyni se přiznává odměna ve výši 13.923,- Kč. Soud vycházel z ust. § 9 odst. 1 advokátního tarifu, neboť dospěl k závěru, že hodnotu věci spadajících do společného jmění nelze ocenit, resp. ji lze zjistit jen s nepoměrnými obtížemi. K odvolání stěžovatelky Krajský soud v Brně druhým napadeným usnesením rozhodnutí soudu I. stupně potvrdil s konstatací, že při určení výše odměny zástupce nelze vycházet z částky 130.000,- Kč, kterou se dle dohody zavázal žalovaný zaplatit žalobkyni, neboť tato částka nemá žádnou vypovídací hodnotu o ceně všech jednotlivých věcí, event. její poloviny, která by byla základem pro určení odměny advokáta podle § 8 odst. 6 advokátního tarifu. Uzavřel, že pro účely stanovení odměny by bylo zapotřebí znaleckého ocenění věci, což by bylo v rozporu se zásadou procesní ekonomie. K ústavní stížnosti stěžovatelky Ústavní soud napadená usnesení obecných

¹²² Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 3.8.2010, sp.zn. IV. ÚS 1704/10.

soudů zrušil. Uzavřel, že není pochyb o tom, že v projednávaném případě jsou předmětem řízení věci a práva penězi ocenitelné, na určení odměny zástupkyně žalobkyně se tedy primárně použije ust. § 8 odst. 6 advokátního tarifu. Postup obecných soudů, které navíc bez dalšího aplikovaly ust. § 9 odst. 1 advokátního tarifu nepovažoval za ústavně konformní. Za situace, kdy součástí spisu je celá řada podkladů pro stanovení hodnoty jednotlivých věcí, pohledávek a závazků, které účastníci učinili předmětem vypořádání, přičemž u většiny z nich se strany shodly na všech skutečnostech rozhodných pro jejich ocenění, nelze dospět k závěru, že vyjádření hodnoty těchto věcí nebo práv by bylo spojeno s „nepoměrnými obtížemi.“ Argument soudu, že na ceně některých věcí a dalších rozhodných skutečnost se účastníci v průběhu řízení neshodli, nemůže obstát už s ohledem na mimosoudní dohodu o vypořádání společného jmění, kterou účastníci v průběhu řízení uzavřeli, a která byla důvodem zpětvzetí žaloby. Vytkl obecným soudům, že se obsahem této dohody při zjišťování odměny stěžovatelky nezabývaly. Přisvědčil stěžovateli v tom, že hodnota práv a věcí stanovená účastníky v dohodě musela být minimálně dvojnásobná. Nejméně v rozsahu částky 130.000,- Kč, kterou žalobkyně obdržela od žalovaného, byla tedy hodnota podílu stěžovatelky přesně specifikována. Soudy z ní však odmítly vycházet a odměnu stanovily z mnohonásobně nižší tarifní hodnoty stanovené v § 9 odst. 1 advokátního tarifu.¹²³

V jiném řízení se žalobkyně domáhala po žalované zaplacení 56.628,-Kč s příslušenstvím představující nedoplatek její odměny za zastupování žalované v řízení o vypořádání společného jmění manželů. Okresní soud žalobě v celém rozsahu vyhověl. Vyšel ze zjištění, že žalovaná udělila žalobkyni plnou moc k zastupování v řízení o vypořádání SJM, které bylo zahájeno k návrhu bývalého manžela žalované; odměnu za zastupování si přitom nesjednali. Žalobkyně v této věci učinila dva úkony právní služby - převzetí a přípravu zastoupení a seps písemného vyjádření k žalobě. Oproti žalobě, v níž žalobce určil hodnotu nemovitostí patřící do SJM ve výši 4,800.000,- Kč a závazků ve výši 2,800.000,- Kč, žalovaná ve vyjádření k žalobě rozšířila předmět vypořádání o další věci a pohledávky a uvedla, že hodnota všech věcí nemovitých a movitých včetně hodnoty pohledávek a závazků činí 16,000.000,- Kč. Žalovaná složila žalobkyni zálohu na odměnu ve výši 40.000,- Kč. Poté, co žalovaná smlouvu o poskytování právních služeb vypověděla, vyúčtovala jí žalobkyně za zastupování 96.628,- Kč (mimosmluvní odměna za dva úkony po 40.300,- Kč z tarifní hodnoty 8,000.000,- Kč, dva režijní paušály po 300,- Kč a DPH ve výši 19%). Soud I. stupně vyvodil, že žalobkyni vzniklo právo na mimosmluvní odměnu za dva úkony právní služby po 40.300,- Kč z tarifní hodnoty 8,000.000,- Kč vycházející z hodnoty vypořádacího podílu, který byl předmětem řízení. Protože žalobkyni vznikl za právní služby poskytnuté žalované právo na odměnu a náhradu výdajů včetně DPH v celkové výši 96.628,- Kč a žalovaná jí zaplatila jen 40.000,- Kč, dluží jí 56.628,- Kč. Krajský soud v Plzni rozsudek soudu I. stupně co do částky 16.644,- Kč s příslušenstvím potvrdil, co do částky 39.984,- Kč s příslušenstvím jej změnil tak, že žalobu v této části zamítl. Od soudu I. stupně se odlišil v posouzení tarifní hodnoty. Konstatoval, že pro stanovení tarifní hodnoty je určující, co bylo předmětem soudního řízení v okamžiku započetí právního úkonu. I když vyjádření k žalobě sepsané žalobkyní obsahovalo rozšíření předmětu vypořádání, v okamžiku započetí tohoto úkonu právní služby byl předmět vypořádání vymezen jen žalobou; teprve poté, co

¹²³ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 16.3.2010, sp.zn. II. ÚS 2886/07.

žalovaná podáním vyjádření k žalobě rozšířila předmět soudního vypořádání, činila tarifní hodnota pro výpočet mimosmluvní odměny za případné další úkony právní služby učiněné po tomto rozšíření 8,000.000,- Kč, tj. polovinu hodnoty všech věcí, pohledávek a závazků, které účastníci učinili předmětem řízení o vypořádání. Při sazbě mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby ve výši 23.500,- Kč z tarifní hodnoty 3,800.000,- Kč (§ 7 bod 6, § 8 odst. 6 advokátního tarifu) náleží žalobkyni za dva úkony právní služby 47.000,- Kč, náhrada hotových výdajů 2x 300,- Kč a 9.044,- Kč odpovídající 19% DPH, celkem 56.644,- Kč. Po odpočtu zálohy 40.000,- Kč dluží žalovaná žalobkyni 16.644,- Kč. K dovolání žalobkyně dovolací soud rozsudek Krajského soudu v Plzni v části výroku, již byl změněn rozsudek Okresního soudu v Klatovech tak, že byla zamítnuta žaloba o zaplacení 39.984,- Kč s příslušenstvím a ve výroku o náhradě nákladů řízení, a rozsudek Okresního soudu v Klatovech v části výroku, již byla žalované uložena povinnost zaplatit žalobkyni 39.984,- Kč s příslušenstvím a ve výroku o nákladech řízení zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil Okresnímu soudu v Klatovech k dalšímu řízení. Dospěl k závěru, že výčet jednotlivých věcí, pohledávek a závazků, které strany učinily předmětem vypořádání, se v průběhu zastupování žalované žalobkyni měnil, a měnila se tudíž i jejich celková hodnota; z toho plyne, že ani tarifní hodnota nemohla zůstat beze změny. Zatímco v případě úkonu právní služby převzetí a přípravy zastoupení byla tarifní hodnotou polovina hodnoty nemovitostí a závazků, které učinil předmětem vypořádání žalobce, v případě úkonů právní služby podání písemného vyjádření k žalobě byla tarifní hodnotou polovina hodnoty všech jednotlivých věcí, pohledávek a závazků, které učinily předmětem vypořádání obě strany sporu. Žalovaná totiž svým podáním nesledovala pouhé vyjádření k žalobě, nýbrž účelem tohoto podání bylo též rozšíření předmětu vypořádání o další věci a pohledávky. Uzavřel, že při určování výše tarifní hodnoty pro výpočet mimosmluvní odměny za poskytnutí právních služeb v řízení o vypořádání SJM je třeba vycházet nejen z ceny věcí a závazků, které učinil předmětem vypořádání žalobce, ale i z ceny věcí a pohledávek, které písemným podáním ve věci samé učinila předmětem vypořádání žalovaná, jestliže tímto podáním nesledovala pouhé vyjádření k žalobě, nýbrž též rozšíření předmětu vypořádání o další věci a pohledávky; okolnost, kdy bylo vyjádření podáno u soudu, je pak již z hlediska mimosmluvní odměny za úkon poskytnuté právní služby.¹²⁴

V dědických věcech se za tarifní hodnotu považuje obvyklá cena zůstavitelova majetku odpovídající výši dědického podílu klienta (odst. 7).

Nelze-li hodnotu věci nebo práva vyjádřit v penězích, nebo lze-li ji zjistit jen s nepoměrnými obtížemi a není-li dále stanoveno jinak, považuje se za tarifní hodnotu částka 10.000,- Kč (§ 9 odst. 1). Jak už bylo uvedeno výše, toto zákonné ustanovení soudci často mylně aplikují namísto ust. § 8 odst. 1.

Použití tohoto zákonného ustanovení přichází v úvahu např., je-li předmětem řízení určení vlastnického práva zůstavitele ke dni jeho smrti; jde o stanovení rozsahu majetku, který tvoří dědictví. V takovém případě není předmět sporu penězi ocenitelný, neboť předmětem sporu není věc ani právo, k nimž by účastníci takového řízení

¹²⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.3.2011, sp.zn. 33 Cdo 208/2009.

uplatňovali své vlastnictví, ale určení rozsahu majetku patřícího do dědictví, v jehož rámci teprve hodnota majetku ke dni smrti zůstavitele určena a hlavně najisto postaveno, kdo je dědicem a jak velký podíl ten, který z dědiců dědí.¹²⁵

Ve věcech péče o nezletilé, osvojení, pěstounské péče, způsobilosti k právním úkonům, přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče, ve věcech opatrovnických, věcech prohlášení za mrtvého a ve věcech nároků fyzických osob v oblasti sociálního zabezpečení, důchodového, nemocenského a všeobecného zdravotního pojištění se považuje za tarifní hodnotu částka 5.000,- Kč (§ 9 odst. 2 advokátního tarifu).

Advokátní tarif stanoví dále tarifní hodnotu ve výši 35.000,- Kč ve věcech

- a) určení, zda tu je právní vztah nebo právo, určení neplatnosti právního úkonu, jde-li o určení práva k věci penězi neocenitelné nebo jde-li o určení neplatnosti právního úkonu, jehož předmětem je věc nebo plnění penězi neocenitelné,
- b) žalob na projev vůle směřující ke vzniku, změně nebo zániku právního úkonu, jehož předmět je penězi neocenitelný,
- c) zřízení nebo zrušení věcného břemene a dalších práv a povinností z věcných břemen
- d) osobnostních práv, ve věcech ochrany proti uveřejňování informací, které jsou zneužitím svobody projevu, slova a tisku podle právních předpisů o hromadných informačních prostředcích, a ve věcech vyplývajících z uplatňování práv a povinností podle právních předpisů o ochraně osobních údajů nebo podle právních předpisů o ochraně průmyslového a jiného duševního vlastnictví, bez návrhu na náhradu nemajetkové újmy, nebo
- e) nájmu nebytových prostor, staveb a pozemků, nejde-li o peněžité plnění.

Ustanovení § 9 odst. 3) advokátního tarifu stanoví částku 50.000,- Kč za tarifní hodnotu ve věcech:

- a) osobních práv ochrany proti uveřejňování informací, které jsou zneužitím svobody projevu slova a tisku podle právních předpisů o hromadných informačních prostředcích, a ve věcech vyplývajících z uplatňování práv a povinností podle právních předpisů o ochraně osobních údajů nebo podle právních předpisů o ochraně průmyslového a jiného duševního vlastnictví, s návrhem na náhradu nemajetkové újmy,
- b) uvedených v odst. 3 písm. a), jde-li o právní vztah k podniku, nemovitosti nebo právo z průmyslového a nebo jiného duševního vlastnictví,
- c) rozhodovaných v řízení v otázkách obchodních společností, družstev a jiných právnických osob, a dále ve věcech rozhodovaných v insolvenčním nebo obdobném řízení
- d) žalob, kasačních stížností a dalších právních věcí projednávaných podle soudního řádu správního, s výjimkou věcí podle odst. 2, nebo
- e) ústavních stížností s výjimkou věcí podle odst. 2 (§ 9 odst. 4).

¹²⁵ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 5.10.2011, sp.zn. II. ÚS 1894/11.

Při výkonu funkce opatrovníka ustanoveného účastníku řízení podle § 29 odst. 3 o.s.ř. se považuje za tarifní hodnotu částka 1.000,- Kč. Uvedené ustanovení vztáhl Ústavní soud na všechny případy, kdy je účastník občanskoprávního řízení zastoupen advokátem jako opatrovníkem ustanoveným podle § 29 odst. 3, 4 o.s.ř. (tedy např. z důvodu neznámého pobytu).

Okresní soud v Kladně zamítl žalobu na určení, že žalobkyně je vlastníci nemovitostí a uložil jí povinnost zaplatit do pokladny tamního soudu na nákladech řízení 25.514,- Kč. Rozhodl tak podle úspěchu ve věci a náklady řízení vypočetl podle vyhlášky - sazba podle § 5 písm. b) ve výši 20.000,- Kč a 2x paušál po 300,- Kč podle advokátního tarifu včetně DPH ve výši 3.914,- Kč, celkem 25.514,- Kč. K odvolání žalobkyně proti výroku o nákladech řízení Krajský soud napadený výrok rozsudku soudu I. stupně jako věcně správný potvrdil. Konstatoval, že vzhledem k tomu, že v předmětné věci byl žalovanému ustanoven opatrovník z řad advokátů podle § 29 odst. 3, 4 o.s.ř. z důvodu neznámého pobytu, bylo třeba při rozhodování o nákladech řízení vycházet z § 149 odst. 2 o.s.ř. a tomuto ustanovení napadený výrok v podstatě odpovídá, neboť podle výsledku řízení má žalovaný na náhradu nákladů řízení právo, ale za stavu, kdy jej zastupoval ustanovený advokát, přísluší náhrada státu. Ústavní stížnost žalobkyně shledal Ústavní soud důvodnou a nákladové výroky soudů I. i II. stupně zrušil. Obecným soudům vytkl, že nevezaly v úvahu, že žalovanému jako osobě neznámého pobytu byl soudem ustanoven opatrovníkem advokát. Vyslovil, že pokud je účastník občanskoprávního řízení zastoupen advokátem, jako opatrovníkem ustanoveným podle § 29 odst. 3, 4 o.s.ř., pak je třeba náklady právního zastoupení počítat podle § 9 odst. 5 a § 7 advokátního tarifu.¹²⁶

V ustanovení § 10 jsou stanoveny tarifní hodnoty při zastupování ve správním řízení a při obhajobě v trestním řízení.

Při zastupování ve správním řízení, včetně řízení o přestupcích nebo o jiných správních deliktech se považuje za tarifní hodnotu částka 5.000,- Kč (odst. 1). Toto ustanovení se vztahuje na správní, potažmo daňová řízení (jako zvláštní formu řízení správního). "Před účinností novely č. 276/2006 Sb., tedy před 1.9.2006 bylo třeba odměnu advokáta určit podle § 8 odst. 1 advokátního tarifu, tj. podle výše peněžitého plnění."¹²⁷

Ustanovení § 11 odst. 1 obsahuje výčet úkonů právní služby, za který každý z nich náleží mimosmluvní odměna. Patří mezi ně převzetí a příprava zastoupení nebo obhajoby na základě smlouvy o poskytnutí právních služeb, první porada s klientem včetně převzetí a přípravy zastoupení nebo obhajoby, je-li klientovi zástupce nebo obhájce ustanoven soudem,

¹²⁶ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 15.12.2011, sp.z. I. ÚS 2205/09.

¹²⁷ Srov. rozsudek NS ČR ze dne 16.11.2011, sp.zn. 28 Cdo 1160/2009.

další porada s klientem přesahující jednu hodinu, písemné podání nebo návrh ve věci samé, s účinností od 1.1.2013 i výzva k plnění se základním skutkovým a právním rozbohem předcházející návrhu ve věci samé, dále za každé započaté dvě hodiny účasti při vyšetřovacích úkonech v přípravném řízení, prostudování spisu při skončení vyšetřování, účast při úkonu správního nebo jiného orgánu, účast na jednání před soudem nebo jiným orgánem, jednání s protistranou, dále sepsání právního rozboru věci, návrh na předběžné opatření před zahájením řízení, odvolání proti rozhodnutí o předběžném opatření a vyjádření k nim, odvolání, dovolání, návrh na obnovu řízení, případně stížnost proti rozhodnutí o návrhu na obnovu řízení a vyjádření k nim, podnět k podání stížnosti pro porušení zákona a vyjádření k ní a sepsání listiny o právním úkonu.

K uvedenému lze citovat následující právní věty z relevantní judikatury:

Zvolí-li si účastník pro dovolací řízení zástupcem jiného advokáta, aniž by změna v osobě zástupce byla vynucena objektivními důvody, není odměna za úkon právní služby spočívající v převzetí zastoupení (§ 11 odst. 1 písm. a) advokátního tarifu) účelně vynaloženým nákladem, jež by měl jít k tíži druhého účastníka řízení.¹²⁸

Advokátovi jako opatrovníku ustanovenému soudem účastníkovi náleží mimosmluvní odměna podle § 11 odst. 1 písm. b) advokátního tarifu jen tehdy, pokud se po doručení usnesení soudu o ustanovení opatrovníkem uskutečnila první porada s klientem. Advokátní tarif v § 11 odst. 1 odlišuje situaci převzetí zastoupení na základě smlouvy o poskytnutí právních služeb, kdy nepožaduje pro přiznání mimosoudní odměny uskutečnění porady s klientem, a situaci, kdy advokát zastupuje klienta na základě ustanovení ze strany soudu. Pokud by zákonodárce chtěl přiznat ustanovenému advokátovi právo na odměnu i v případě, že nebude uskutečněna prvá porada s klientem, pak by nebylo logické rozlišování situací popsanych v § 11 odst. 1 písm. a) a b) advokátního tarifu.¹²⁹

Převzetím zastoupení nelze rozumět pouhé převzetí usnesení, jímž byl advokát ustanoven zástupcem, ale je jím nutno rozumět seznámení se s věcí v takové míře, aby ustanovený advokát mohl náležitě hájit zájmy účastníka, kterému byl ustanoven. K tomu bude v naprosté většině případů nezbytné uskutečnit poradu s klientem. Ústavní soud dospěl k závěru, že o jinou situaci by se mohlo jednat tehdy, kdyby k první poradě s klientem nemohlo dojít ze subjektivních důvodů (zastoupený či obhajovaný odmítne poradu s ustanoveným zástupcem či obhájcem) či z důvodů objektivních (stav zastoupeného či obhajovaného, který neumožňuje verbální komunikaci, neznámý pobyt, duševní porucha, který smysl porady s ustanoveným zástupcem vyloučil, nezletilý nižšího věku a nižší rozumové vyspělosti a jiné). Ve

¹²⁸ Srov. usnesení NS ČR ze dne 26.1.2005, sp.zn. 29 Odo 909/2004.

¹²⁹ Srov. usnesení Krajského soudu v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích ze dne 30.11.2010, sp.zn. 23 Co 614/2010.

vztahu k takové situaci již judikatura obecných soudů dovodila, že za úkon právní služby podle § 11 odst. 1 písm. b) advokátního tarifu lze pokládat přípravu a převzetí zastoupení i bez vykonání první porady, avšak pouze za splnění předpokladu, že ustanovený zástupce vyvine jinou faktickou činnost směřující k přípravě a převzetí zastoupení.¹³⁰

Krajský soud v Ostravě změnil usnesení soudu I. stupně tak, že advokátu coby ustanovenému opatrovníkovi nezletilé podle § 91 odst. 2 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže přiznal za poskytnutí právních služeb v prvostupňovém řízení odměnu a náhradu hotových výdajů v celkové výši 1.875,- Kč. Přisvědčil argumentaci opatrovníka, že soud I. stupně nepostupoval správně, když za úkon právní služby podle § 11 odst. 1 písm. b) advokátního tarifu přiznal odměnu pouze v rozsahu jedné poloviny; o tento úkon šlo už v souvislosti s rozhodnutím o ustanovení opatrovníka, aniž bylo potřebné dokládat, že k první poradě s klientem došlo. Odvolací soud však dospěl k závěru, že opatrovníku nenáleží odměna za druhý účtovaný úkon, jímž byla účast u jednání před soudem, kterého se zúčastnila advokátní koncipientka; řízení o návrhu na uložení opatření podle zák. č. 218/2003 Sb. je však řízením, ve kterém je předepsáno povinné zastoupení advokátem, z čehož vyplývá, že advokát je oprávněn nechat se zastoupit jiným advokátem, nikoliv však již advokátním koncipientem. Z tohoto důvodu ustanovenému opatrovníku odměnu (stejně jako režijní paušál a daň z přidané hodnoty) za účast u jednání přiznat nelze.¹³¹

"Jestliže neproběhla první porada s klientem, tak nelze pouhé převzetí usnesení o ustanovení advokáta zástupcem účastníka považovat za převzetí věci ve smyslu § 11 odst. 1 písm. b) advokátního tarifu."¹³² Bylo tak judikováno v případě, kdy v řízení byl zproštěn první advokát funkce zástupce žalobce a na jeho místo tímto zástupcem byla ustanovena druhá advokátka, posléze i ona byla funkce zproštěna a zástupcem žalobce byl ustanoven třetí advokát. Advokátce bylo doručeno usnesení, kterým byla ustanovena zástupcem a další listiny (podání žalobce a rozhodnutí). Skutečnost, že prostudovala doručené listiny, neodůvodňuje sama o sobě přiznání odměny.

"Nutnou podmínkou k přiznání odměny dle § 11 odst. 1 písm. b) advokátního tarifu je uskutečnění prvé porady s klientem. Nelze přitom vyloučit, že k takové poradě může dojít i písemným kontaktem mezi advokátem a jeho klientem."¹³³ Jednalo se o situaci, kdy soudem

¹³⁰ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 6.8.2008, sp.zn. II. ÚS 906/08.

¹³¹ Srov. usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 29.11.2007, č.j. 13 Rodo 24/2007 – 71.

¹³² Srov. usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 26.1.2012, sp.zn. 8 Co 56/2012.

¹³³ Srov. usnesení Krajského soudu v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích ze dne 30.11.2011, sp.zn. 23 Co 547/2011.

ustanovenému advokátu žalobce se nepodařilo žalobce kontaktovat, když byl propuštěn z věznice a byl i pro soud neznámého pobytu. Kontakt mezi žalobcem a jeho advokátem se podařilo navázat až poté, kdy byl žalobce opětovně vzat do vazby a tento kontakt proběhl písemnou formou. I když obsah této komunikace nebyl soudu zpřístupněn, nelze přehlédnout to, že komunikace mezi advokátem a žalobcem byla bezpochyby završena ústní poradou ve vazební věznici.

Podle § 11 odst. 1 písm. c) advokátního tarifu náleží advokátovi mimosmluvní odměna za další poradou s klientem přesahující jednu hodinu. Takováto poradou je považována za úkon právní pomoci jen tehdy, trvala-li poradou déle než jednu hodinu. Ze slov „přesahující jednu hodinu“ je zřejmé, že v takovémto případě nejde o úkon právní pomoci, za nějž náleží advokátovi mimosmluvní odměna. Uskuteční-li se v určitém období více dalších porad s klientem v téže věci a tyto poradou jsou kratší než jedna hodina, posuzují se tyto poradou samostatně, a tím nejde o úkon právní pomoci, za nějž by náležela odměna. Doby trvání takovýchto dalších porad s klientem, tj. kraších než je jedna hodina, nelze sčítat, a přesáhne-li takto sečtená doba jednu hodinu, účtovat odměnu za úkon právní pomoci, neboť tomu brání právní úprava o odměnách advokátů.¹³⁴

Zpětvzetí žaloby i souhlas protistrany s tímto zpětvzetím je písemné podání soudu týkající se věci samé ve smyslu § 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu.¹³⁵

Odměna advokáta za sepis vyjádření k odvolání nepřisluší, jestliže advokát ve vyjádření neuvedl žádnou novou okolnost, týkající se skutkových nebo právních úvah, a je nepochybné, že takové vyjádření nebylo potřebné k účelnému bránění práva žalovaného.¹³⁶

Následující případ ilustruje nutnost důsledného zkoumání obsahu pojmu "úkonu právní služby", neboť nikoliv každé podání, bez ohledu na jeho faktickou smysluplnost, naplňuje tento pojem a právním zástupcům proto nelze přiznat náhradu nákladů za neproduktivní činnosti, resp. neúčelné úkony.

Krajský soud v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích rozhodl, že rozsudek soudu I. stupně se v odvoláním napadené části výroku pod bodem I., kterou bylo žalovanému uloženo zaplatit žalobci 7% úrok z prodlení z částky 41.551,- Kč od 4.7.2008 do 15.7.2009 a ve výroku pod bodem II. potvrzuje, vyslovil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení, a že ustanovené zástupkyni žalovaného

¹³⁴ Srov. rozsudek NS ČR z 9.1.2001, sp.zn. 29 Cdo 2736/99.

¹³⁵ Srov. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28.2.2001, č.j. 62 Co 5/2001 – 83.

¹³⁶ Srov. rozsudek Krajského soudu z 23.11.1998 sp.zn. 15 Co 556/98, ASPI č. JUD13414CZ, Bulletin advokacie, 6-7/1999, str. 87.

se přiznává odměna za zastupování ve výši 2.700,- Kč a náhrada hotových výdajů ve výši 900,- Kč, která bude proplacena z účtu soudu I. stupně. Podle § 140 odst. 2 o.s.ř. přiznal ustanovené zástupkyni žalovaného právo na zaplacení odměny ve výši 2.700,- Kč za dva úkony po 1.000,- Kč a jeden za 700,- Kč podle §§ 7, 8 odst. 1, 11 odst. 1 písm. b), d), g), 12a advokátního tarifu a náhrady hotových výdajů ve výši 900,- Kč za tři úkony po 300,- Kč podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu. Nesdílel názor zástupkyně žalovaného, že předmětem odvolacího řízení pro účely vyčíslení odměny advokátky byla částka 41.551,- Kč s příslušenstvím. Odvolání podané žalovaným bylo neúplné a postrádalo jednoznačné vyjádření, v jakém rozsahu je rozsudek soudu I. stupně napaden. Stejný závěr učinil tehdy okresní soud, když vyzýval žalovaného k odstranění vad podání a zřejmě i zástupkyně žalovaného, která po převzetí zastoupení přistoupila k vymezení rozsahu odvolání formou doplnění odvolání, nikoliv částečného zpětvzetí. Odvolací soud poukázal na to, že předmětem odvolacího řízení byl 7% úrok z prodlení ročně z částky 41.551,- Kč za období od 4.7.2008 do 15.7.2009, tj. částka 3.004,70 Kč (7,97 Kč x 377 dnů). Mimosmluvní odměna z této částky činí 1.000,- Kč za jeden úkon právních služeb poskytnutých do 31.12.2010 a 700,- Kč za jeden úkon právních služeb poskytnutých od 1.1. do 31.12.2011. Dospěl k závěru, že zástupkyně poskytla žalovanému tři úkony právní služby (z toho poslední po 1. lednu 2011) - první poradou včetně převzetí a přípravy zastoupení, doplnění odvolání a účast u odvolacího jednání. Zástupkyni nepřiznal odměnu za prostudování spisu se závěrem, že to je samozřejmou součástí převzetí zastoupení zahrnutého do prvního úkonu a ust. § 11 odst. 1 písm. f) advokátního tarifu se týká prostudování spisu v trestním přípravném řízení při skončení vyšetřování, které nelze zpravidla ani časově ztotožnit s převzetím zastoupení a jedná se o zvláštní právní úkon, na který má obviněný právo ve lhůtách podle ust. § 166 tr. řádu.¹³⁷

Obdobně přistoupil soud k požadavku právního zástupce na úhradu dvou úkonů právní služby čistě z důvodu krátkého přerušení jednání soudu, přičemž uvedené rozhodnutí je stejně relevantní pro civilní věci, jak pro trestní, s ohledem na jeho obsah.

Krajský soud v Ostravě přiznal advokátovi odměnu a náhradu hotových výdajů za obhajobu odsouzeného v celkové výši 4.470,- Kč s tím, že za účast u jednání před soudem konaném v době od 8:30 do 10:00 hod. a od 10:20 do 10:35 hod. přiznal odměnu pouze za jeden úkon právní pomoci, nikoliv účtované dva úkony, poněvadž počet přiznaných úkonů musí odpovídat čistému času, po který veřejné zasedání v daném dni probíhalo. V odvolání advokát namítal, že soud I. stupně nepostupoval správně, pokud do úkonu právní služby nezahrnul přestávku kratší 30 minut, která vznikla přerušením jednání na dobu 20 minut. Do doby účasti na jednání před soudem, tedy do úkonu právní služby, je nutné zahrnout přestávky, kdy jednání bylo přerušeno na dobu 30 minut a kratší, naopak přestávky delší jak 30 minut je nutné účtovat jako promeškaný čas v souvislosti s poskytnutím právní služby. Navrhl, aby mu byla přiznána částka 6.705,- Kč. Vrchní soud v Olomouci jako soud odvolací se ztotožnil s rozhodnutím soudu I. stupně a zdůraznil, že v době přerušení jednání se obhájce neúčastní jednání před soudem, a proto jakákoliv jeho činnost či nečinnost

¹³⁷ Srov. rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích ze dne 4.5.2011, č.j. 18 Co 181/2011 – 114.

v této době nemůže být odměněna jako úkon právní služby podle § 11 odst. 1 písm. g) advokátního tarifu.¹³⁸

Vrchní soud v Praze podle § 149 odst. 1 písm. a) tr. řádu zrušil usnesení krajského soudu a znovu rozhodl tak, že advokátu jako obhájci odsouzeného stanovil odměnu a náhradu hotových výdajů ve výši 233.390,- Kč. K odročenému hlavnímu líčení se v 9:00 hod. dostavil obhájce a soud zjistil, že se bez omluvy nedostavil obžalovaný, proto bylo hlavní líčení skončeno v 9:19 hod. a odročeno na jiný den. Obhájce byl přítomen u hlavního líčení, které je formou jednání soudu v trestním řízení. Po formální stránce tak je splněna podmínka naplnění úkonu právní služby podle § 11 odst. 1 písm. g) advokátního tarifu - účast na jednání před soudem. Z materiálního hlediska však z jeho strany k úplnému naplnění právní služby obhájce nedošlo, neboť jednání soudu se omezilo pouze na zjištění procesních skutečností odůvodňujících odročení hlavního líčení. Krajský soud důvodně přiznal obhájci pouze náhradu za ztrátu času podle § 14 odst. 2 advokátního tarifu ve výši 1.395,- Kč. Narozdíl od soudu I. stupně přiznal advokátovi za tento „úkon“ i paušální náhradu hotových výdajů podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu s tím, že vynaložení nákladů na místní přepravné, vnitrostátní poštovné a místní hovorné v rámci obhajoby v situaci, jež nastala, bylo iniciováno předvoláním soudu a je stejně důvodné jako v případech provádění jakýchkoli jiných úkonů právní služby. Soud I. stupně také správně nepřiznal odměnu za konzultace přes zprostředkovatele (koncipienta), neboť porady s klientem, které se týkají přípravy na hlavní líčení má učinit v „krajských trestních věcech“ samotný obhájce, neboť zastupuje v těchto věcech klienta před soudem. Podle § 35 odst. 1 tr. řádu v řízení před krajským soudem jako soudem I. stupně se obhájce nemůže dát zastoupit koncipientem. Obdobně takové zastoupení nepřipouští Usnesení představenstva ČAK z 8.12.1998.¹³⁹

V odstavci 2 jsou vypočteny úkony právní služby, za které náleží mimosmluvní odměna ve výši jedné poloviny. Patří k nim návrh na předběžné opatření podaný po zahájení řízení, návrh na zajištění důkazů nebo dědictví, návrh na opravu odůvodnění rozhodnutí, na odstranění následků zmeškání lhůty a na změnu rozhodnutí odsuzujícího k plnění v budoucnu splatných dávek nebo k plnění ve splátkách, odvolání proti rozhodnutí, pokud nejde o rozhodnutí ve věci samé, a vyjádření k takovému odvolání, návrhy a stížnosti ve věcech, ve kterých se rozhoduje ve veřejném zasedání, a vyjádření k nim, s výjimkou odvolání, návrhu na obnovu řízení a podnětu ke stížnosti pro porušení zákona, jde-li o výkon rozhodnutí, za první poradou s klientem včetně převzetí a přípravy zastoupení, za sepsání návrhu na zahájení řízení, vyjádření k návrhu, zastupování při jednání a sepsání odvolání proti rozhodnutí, účast při jednání, při kterém došlo pouze k vyhlášení rozhodnutí, účast při přípravě jednání (§ 114c o.s.ř.) a jednoduchá výzva k plnění.

¹³⁸ Srov. usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17.7.2000, č.j. 3 To 112/2000 – 43.

¹³⁹ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19.4.2012, sp.zn. 2 To 112/2011.

Za úkony právní služby neuvedené v odstavcích 1 a 2 náleží odměna jako za úkony, jimiž jsou svou povahou a účelem nejbližší (odst. 3). Jde například o vyjádření k odvolání ve věci výkonu rozhodnutí nebo vyjádření k dovolání ve věci výkonu rozhodnutí.

Advokátní tarif dále upravuje případy, kdy lze mimosmluvní odměnu zvýšit nebo snížit (§ 12).

Zatímco v občanskoprávních řízeních nejsou s aplikací tohoto zákonného ustanovení v soudní praxi výraznější problémy, v trestních řízeních soudem ustanovení obhájci se často obracejí na Ústavní soud s ústavními stížnostmi, v nichž nesouhlasí s postupy obecných soudů.

U úkonů právní služby mimořádně obtížných, zejména je-li k nim třeba použití cizího práva nebo cizího jazyka, nebo u úkonu právní služby časově náročných může advokát zvýšit mimosmluvní odměnu až na trojnásobek (odst. 1). Může snížit mimosmluvní odměnu až o polovinu (odst. 2).

Usnesením okresního soudu bylo rozhodnuto o přiznání odměny a náhrady hotových výdajů stěžovatelky jakožto ustanoveného obhájce za tři vyúčtované úkony pouze v základní výši a nikoliv ve výši dvojnásobné, jak požadovala stěžovatelka. Stížnost stěžovatelky proti tomuto usnesení krajský soud zamítl. Ústavní stížnost stěžovatelky Ústavní soud jako zjevně neopodstatněnou odmítl s důrazem na to, že sice není pochyb o tom, že za časově náročný úkon je třeba považovat úkon provedený mimo standardní pracovní dobu advokátní kanceláře, aby však mohl být takový úkon uznán za časově náročný, musí být splněna i druhá podmínka implicitně vyplývající z interpretace § 12 odst. 1 advokátního tarifu, a sice že provedený procesní úkon nesnesl odkladu, resp. musel být v zájmu klienta vykonán právě v den pracovního klidu. Všechny sporné úkony naléhavost postrádaly, o čemž svědčí i skutečnost, že jejich písemné podání stěžovatelka provedla až několik dní po jejich (tvrzeném) faktickém provedení.¹⁴⁰

Vrchní soud nově rozhodl tak, že stěžovateli jako ustanovenému obhájci se stanoví odměna a náhrada hotových výdajů v celkové částce 210.680,- Kč. Advokát se domáhá přiznání odměny zvýšené jednak pro mimořádnou obtížnost práce v důsledku časové náročnosti, jednak proto, že šlo o úkony provedené i po pracovní době advokáta a dále též s ohledem na vysokou závažnost předmětné trestní věci odlišující od obdobných případů, poukázal též na to, že právní služba byla poskytována ve vypjaté atmosféře za podmínek jak široké medializace případu, tak i určité obtížnosti při komunikaci s klientem. Požadoval přiznání odměny zvýšené trojnásobně za sepsání odvolání, dovolání a dalšího odvolání. Soud shledal odměnu stanovenou ve výši 1.800,- Kč za každý tento úkon právní služby za přiměřenou; skutečnost, že šlo o trestný čin vraždy

¹⁴⁰ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 26.4.2007, sp.zn. II. ÚS 848/07.

je dostatečně zdůvodněna už v § 10 odst. 3 písm. d) advokátního tarifu. Samotná délka vlastního sepisu těchto opravných prostředků při nepochybné znalosti spisového materiálu a množství uskutečněných porad s klientem neznamená podle názoru stížnostního soudu mimořádnou obtížnost těchto úkonů. Ústavní stížnost stěžovatele byla odmítnuta.¹⁴¹

V jiných věcech se ustanovení obhájci domáhali aplikace § 12 odst. 1, když úkony právní služby poskytli v době od 17:50 až 19:15 hod. resp. 18:45 až 19:00 hod. Obecné soudy takové mimořádné zvýšení odměny odmítly, ústavní stížnosti ustanovených obhájců byly odmítnuty se závěrem, že za mimořádnou obtížnost či časovou náročnost, resp. kritérium pro aplikaci uvedeného ustanovení nelze považovat skutečnost, že úkon právní služby byl proveden mimo běžnou pracovní dobu advokátní kanceláře a že za dobu „pozdních večerních či nočních hodin“ se považuje doba od 22:00 hodin.¹⁴²

K trvání úkonu právního zástupce a časové náročnosti zaujal stanovisko i Nejvyšší soud, dle něhož trvání samotného úkonu právního zástupce může mít při posuzování, zda jde o časově náročný úkon, význam jen u těch úkonů, kde časové hledisko není pro výpočet odměny a náhrady již zohledněno, tedy u jiných úkonů než těch, které jsou uvedeny v ust. § 11 odst. 1 písm. c), e), f), g) advokátního tarifu. Přitom je třeba zdůraznit, že trvání celého trestního řízení není z hlediska posuzování uvedené otázky rozhodující.¹⁴³

Při spojení dvou a více věcí, pro něž spojení ke společnému projednání není stanoveno jiným právním předpisem, se odměna určí součtem odměn za všechny spojené věci (odst. 3).

Usnesením okresního soudu byla ustanovené obhájce odsouzeného (stěžovatele) přiznána odměna ve výši 1.785,- Kč, a to 450,- Kč za jeden úkon právní služby a 300,- Kč za režijní paušál a 285,- Kč jako 19% DPH, soud neshledal aplikaci ust. § 12 odst. 3 advokátního tarifu důvodnou, neboť rozhodl o spojení v trestní věci na základě zákona. Usnesením krajského soudu byla stížnost ustanovené obhájce proti usnesení soudu I. stupně zamítnuta. V trestním řízení byly spojeny ke společnému řízení celkem dva návrhy na potrestání na základě ust. § 223 odst. 3 tr. řádu, v nichž bylo obviněnému kladeno za vinu spáchání trestného činu podle ust. § 180d tr. zák. Stěžovatelka provedla vyúčtování tak, že věc s vyšší tarifní hodnotou zvýšila o polovinu mimosmluvní odměny, jež by jinak náležela v ostatních spojených věcech (poznámka: do 31.12.2012 bylo sporné ustanovení účinné ve znění „při spojení dvou nebo více věcí, pro něž spojení ke společnému projednání není stanoveno zákonem se zvyšuje mimosmluvní odměna náležející ve věci s nejvyšší tarifní hodnotou o polovinu

¹⁴¹ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 20.5.2010, sp.zn. I. ÚS 2176/07.

¹⁴² Srov. usnesení Ústavního soudu sp.zn. I. ÚS 1726/10, I. ÚS 561/10.

¹⁴³ Srov. rozsudek NS ČR ze dne 11.5.2011, sp.zn. 28 Cdo 4184/2009.

mimosmluvní odměny, jež by jinak náležela v ostatních spojených věcech“). Ústavní stížnost stěžovatelky byla jako nedůvodná odmítnuta.¹⁴⁴

Jde-li o společné úkony při zastupování nebo obhajobě dvou nebo více osob, náleží advokátovi za každou takto zastupovanou nebo obhajovanou osobu mimosmluvní odměna snížená o 20% (odst. 4).

Při obhajobě v trestním řízení vedeném pro trestné činy spáchané v souběhu náleží advokátovi pouze odměna stanovená pro trestný čin s nejvyšší trestní sazbou (odst. 5). Ustanovení obhájci se někdy namísto soudy aplikovaného tohoto ustanovení, nesprávně domáhají použití § 12 odst. 3.

Například stěžovatelka byla ustanovena obhájkyň pro řízení u okresního soudu, ten o jejím návrhu na přiznání odměny ve výši 9.103,50 Kč rozhodl tak, že jí přiznal odměnu a náhradu hotových výdajů ve výši 5.890,50 Kč (3x úkon právní služby po 1.350,- Kč, 3x režijní paušál po 300,- Kč a 19% DPH ve výši 940,50 Kč). Stěžovatelka toto usnesení napadla stížností, kterou krajský soud zamítl. V posuzovaném řízení došlo ke spojení věcí podle § 23 odst. 3 tr. řádu, a proto okresní soud postupoval při určení výše odměny podle § 12 odst. 5 advokátního tarifu s tím, že toto ustanovení je vůči § 12 odst. 3 téhož tarifu ustanovením speciálním. Ústavní stížnost stěžovatelky Ústavní soud odmítl jako zjevně neopodstatněnou a výklad dotčených ustanovení advokátního tarifu provedený okresním soudem považoval za ústavně konformní.¹⁴⁵

V jiné věci se obecné soudy shodly na tom, že odměna za jeden úkon právní služby činí podle §§ 7, 10 odst. 3 písm. b) a 12 odst. 5 a 15a advokátního tarifu (poznámka: ve znění účinném do 31.12.2010) 1.350,- Kč a nikoliv 3.375,- Kč, jak uváděl stěžovatel s poukazem na to, že jeho klient byl původně stíhán v různých samostatných řízeních, které byly posléze soudem spojeny podle § 23 odst. 3 tr. řádu. Podle stěžovatele se však nejednalo o trestné činy spáchané v souběhu, a proto nebylo možné aplikovat na daný případ § 12 odst. 5 advokátního tarifu, ale ust. § 12 odst. 3 advokátního tarifu. Odvolací soud se přihlásil k názoru J.Bláhy (viz stať „K některým problémům souvisejícím s výkladem advokátního tarifu“ in BA 2000, zvláštní č. 4 - otázky advokátního tarifu: 58), že „z ust. § 20 tr. řádu vyplývá povinnost konat společné řízení o všech trestních věcech téhož obviněného a proti všem obviněným jejichž trestní věci spolu souvisí. Pak by ovšem aplikace § 12 odst. 3 advokátního tarifu v trestním řízení prakticky neměla přicházet v úvahu. Na tom by neměla nic měnit ani skutečnost, že ke spojení věcí ke společnému řízení dochází až rozhodnutím příslušného orgánu, neboť tím se jen formálně plní povinnost obligatorně stanovená zákonem.“ Ústavní stížnost stěžovatele ústavní soud jako zjevně neopodstatněnou odmítl.¹⁴⁶

¹⁴⁴ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 30.7.2008, sp.zn. III. ÚS 236/08.

¹⁴⁵ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 12.11.2008, sp.zn. I. ÚS 2574/08.

¹⁴⁶ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 8.1.2010, sp.zn. II. ÚS 3347/09.

4. Náhrada hotových výdajů, náhrada za promeškaný čas a daň z přidané hodnoty

Advokátu náleží náhrada hotových výdajů účelně vynaložených v souvislosti s poskytnutím právní služby, zejména na soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné, telekomunikační poplatky, znalecké posudky a odborná vyjádření, překlady, opisy a fotokopie. Advokát se může s klientem dohodnout na přiměřené paušální částce jako náhradě veškerých nebo některých hotových výdajů, jejichž vynaložení se předpokládá v souvislosti s poskytnutím právní služby. Klient pak při vyúčtování nemůže požadovat specifikaci těchto hotových výdajů a advokát nemůže požadovat náhradu těch hotových výdajů, o něž byla dohodnutá paušální částka překročena. Nedohodne-li se advokát s klientem na jiné paušální částce jako náhradě výdajů na vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné, činí tato částka 300,- Kč na jeden úkon právní služby. Není-li o výši náhrady cestovních výdajů dohodnuto jinak, řídí se výše této náhrady právními předpisy o cestovních náhradách, tj. zák.č. 119/1992 Sb., o cestovních náhradách, ve znění zák.č. 44/1994 Sb. (ust. § 13 odst. 1 až 4).

Paušální náhrada nákladů řízení by měla pokrývat náklady, jež advokátovi v souvislosti s jeho ustanovením vznikly, a to zejména náklady na administrativní činnosti v souvislosti s převzetím a prostudováním usnesení o zahájení řízení a o ustanovení advokáta opatrovníkem, založení, vedením a archivaci advokátního spisu, případné náklady na zaměstnance advokáta zajišťujícího tuto činnost, poměrné náklady na provoz kanceláře atd. I kdyby měly být tyto náklady v konkrétních případech relativně nízké, bylo by v rozporu se základními právy advokáta, aby je hradil zcela ze svého, aniž by mu byla poskytnuta alespoň minimální kompenzace.¹⁴⁷

Justiční praxe nezaznamenává případy, kdy by se advokáti domáhali přiznání náhrady hotových výdajů podle dohody advokáta s klientem, téměř bezvýhradně účtují paušální částku 300,- Kč na jeden úkon právní služby.

Soudy někdy přiznávaly advokátům náhradu jejich cestovního, avšak pouze veřejným dopravním prostředkem, nikoli osobním automobilem. Mylně posuzovaly míru účelnosti vynaložených nákladů jen z hlediska faktické možnosti advokáta dopravit se k nařízenému soudnímu jednání i jiným způsobem než autem. Později se sjednotily v tom, že je třeba ji poměřovat i ve vztahu k profesnímu a společenskému postavení advokáta a náročnému výkonu jeho profese, která spočívá v poměrně širokém spektru poskytování právních služeb v různých odvětvích práva, což je spojeno s jeho poměrně značným časovým zatížením, které

¹⁴⁷ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 23.7.2012, sp.zn. I. ÚS 1436/12.

by se paušálním zohledňováním cestovních náhrad toliko veřejnými dopravními prostředky v řadě případů jen neúměrně zvyšovalo. *"Použití osobního automobilu advokátem k cestě k soudnímu jednání v občanskoprávním sporu konaném u procesního soudu, v jehož obvodu nemá advokát své sídlo, je třeba považovat za účelně vynaložený cestovní výdaj".*¹⁴⁸

Je třeba zdůraznit, že náhrada hotových výdajů nemusí být vázána na odměnu advokáta.

Krajský soud přiznal ustanovenému obhájci obžalovaného nárok na náhradu cestovních nákladů v částce 57,50 Kč vynaložených na cestu z Jičína do Valdic vykonanou za účelem návštěvy obviněného ve vazbě dne 1.7.1998, zatímco jeho žádost na náhradu týchž nákladů vynaložených dne 3.9.1998 v téže výši zamítl s odůvodněním, že jeho porada s obžalovaným nepřesáhla jednu hodinu, proto ji nelze považovat za některou z odměnitelných právních služeb uvedených v § 11 advokátního tarifu, když ten podmiňuje přiznání náhrady hotových výdajů tím, že byly vynaloženy v souvislosti s poskytnutím právní služby, porada kratší jednu hodinu však tarifem uznanou právní službou není. K ústavní stížnosti advokáta Ústavní soud usnesení krajského soudu zrušil s tím, že se i v případě druhé cesty jednalo o účelně vynaložený výdaj, neboť advokát navštívil obviněného ve vazební věznici celkem ve třech případech, z tohoto v jednom případě v souvislosti s jeho výsledkem a že obviněný má právo kdykoliv se poradit se svým obhájcem, což nesmí být omezeno ani ekonomickými vlivy. *"Poskytnutí právní služby mimo rámec vymezený ust. § 11 advokátního tarifu nezakládá sice nárok na odměnu, je však důvodem pro poskytnutí náhrady hotových výdajů ve smyslu ust. § 13 odst. 1 advokátního tarifu".*¹⁴⁹

Advokátu náleží náhrada za čas promeškaný v souvislosti s poskytnutím právní služby při úkonech prováděných v místě, které není sídlem nebo bydlištěm advokáta, za čas strávený cestou do tohoto místa a zpět, nebo za čas promeškaný v důsledku zpoždění zahájení jednání před soudem nebo jiným orgánem, jestliže toto zpoždění činí více než 30 minut. Advokátu náleží náhrada za čas promeškaný v souvislosti s poskytnutím právní služby ve výši jedné poloviny mimosmluvní odměny za účast při jednání, které bylo odročeno bez projednání věci, a za dostavení se k jednání, které se nekonalo, aniž byl o tom advokát včas předem

¹⁴⁸ Srov. usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 22.7.2003, sp.zn. 10 Co 478/2003.

¹⁴⁹ Srov. rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 31.3.1999, sp.zn. IV. ÚS 15/99.

vyrozuměn; bylo-li jednání odročeno nebo se nekonalo z důvodů spočívajících na straně klienta advokáta a byly-li tyto důvody advokátovi známy nejméně dva dny před termínem jednání, náleží mu náhrada ve výši jedné čtvrtiny mimosmluvní odměny. Není-li dohodnuto jinak, činí náhrada 100,- Kč za každou jen započatou půlhodinu. Náhrada za promeškaný čas advokátu nenáleží, má-li za stejné časové období nárok na odměnu za úkon právní služby podle § 11 (§ 14 odst. 1 až 4).

Účelem tohoto ustanovení je poskytnutí určité míry kompenzace za to, že advokát z objektivního důvodu nemůže poskytovat právní službu, neboť se v daném čase přemísťuje z místa svého sídla či bydliště do místa poskytování právní služby. Tím je vyřazen ze své běžné činnosti a není rozhodující, zda se přesouvá ze svého sídla či bydliště do jiného místa, ale to, jaká je vzdálenost těchto dvou míst.

Krajský soud v Ostravě zamítl stížnost proti usnesení soudu I. stupně, kterým advokátovi nebyla přiznána částka 393,- Kč jako náhrada cestovného a za promeškaný čas při provádění úkonů obhajoby N. S., jemuž byl ustanoven obhájcem. Přisvědčil soudu I. stupně, že vzhledem ke snadné dopravní dostupnosti Okresního soudu v Ostravě ze sídla stěžovatele s využitím městské hromadné dopravy (do 20 min.) nelze přiznat náhradu za promeškaný čas, stejně jako náhradu cestovného, neboť použití osobního automobilu nebylo účelné. Stěžovatelovu ústavní stížnost Ústavní soud jako zjevně neopodstatněnou odmítl se závěrem, že není pochyb, že náhrada za promeškaný čas přísluší advokátu jen za splnění určitých zákonných podmínek; k těm, jež jsou zakotveny v ust. § 14 odst. 1 písm. a) advokátního tarifu, dodal Ústavní soud v nálezu ze dne 23.9.2005, sp.zn. IV. ÚS 215/05 výklad, jenž položil důraz na jeho účel, oslabil hledisko „místa“ jakožto „obce“, a naopak akcentoval hlediska „vzdálenosti“ a „dopravní dostupnosti“. Obecné soudy se jimi zabývaly a stěžovatelovu konkrétní situaci v dané věci neshledaly mimořádnou v tom smyslu, že by spojení k místu procesních úkonů představovalo zátěž nad běžnou, resp. očekávanou míru, odpovídající zátěži spojené s typicky s „týmž místem“.¹⁵⁰

V jiné věci Obvodní soud pro Prahu 4 přiznal advokátovi podle § 151 odst. 3 tr.ř. odměnu a náhradu hotových výdajů ve výši 18.336,- Kč. Stížnost advokáta, již napadal to, že mu nebyla přiznána náhrada za promeškaný čas ve výši 600,- Kč, Městský soud v Praze usnesením zamítl s odůvodněním, že nepřiznání náhrady pražskému obhájci za promeškaný čas strávený cestou k úkonu právní služby, který se konal v Praze, je v souladu s § 14 odst. 1 písm. a) advokátního tarifu. Připustil, že hlavní město Praha je z hlediska své rozlohy a vnitřní komunikační dostupnosti specifické, a proto lze učinit výjimku z této zásady (např. při úkonech konaných na periférii či na opačném konci Prahy). V této konkrétní věci však relativní blízkost těsně sousedících pražských obvodů, jakož i slušné dopravní spojení v rámci husté sítě MHD neopodstatňují přiznání náhrady za promeškaný čas. Připomněl, že k odměně za každý úkon právní služby přináleží též režijní paušál ve výši 300,- Kč, jímž jsou v daném případě

¹⁵⁰ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 27.1.2010, sp.zn. III. ÚS 3119/09.

*nepojmenované náklady spojené s úkonem, koneckonců i s přesunem advokáta vnitřní Prahou, slušně kryty.*¹⁵¹

Za kuriozní lze označit případ, kdy žalobce se u Obvodního soudu pro Prahu 1 domáhal zaplacení částky 200,- Kč představující náhradu za promeškaný čas podle § 14 odst. 3 advokátního tarifu, který žalobce (profesí advokát) strávil cestou do prodejny žalovaného za účelem vyzvednutí si nůžek na větve, které žalovaný v rámci reklamace vyměnil. Soud žalobu zamítl a uložil žalobci povinnost k náhradě nákladů řízení. Žalobce proti tomuto rozsudku brojil ústavní stížností s námitkou, že bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces, které spatřoval v nepředvídatelnosti procesního postupu soudu a v neostatečném odůvodnění jeho rozhodnutí. Ústavní stížnost byla jako zjevně neopodstatněná Ústavním soudem odmítnuta.¹⁵²

Advokát, který je plátcem daně z přidané hodnoty předloží soudu nebo jinému orgánu, u kterého uplatňuje z tohoto důvodu zvýšení odměny a náhrad podle zvláštních právních předpisů (§ 23a zák. o advokacii, § 151 odst. 2 tr.řádu, § 140 odst. 2 o.s.ř., § 35 odst. 7 s.ř.s.), osvědčení o registraci plátce daně z přidané hodnoty vydané příslušným správcem daně (§ 33 odst. 11 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků). Vykonává-li advokát advokacii ve veřejné obchodní společnosti zřízené podle zvláštního právního předpisu (§ 15 zák. o advokacii), předloží za uvedeným účelem soudu nebo jinému orgánu osvědčení o registraci plátce daně z přidané hodnoty vydané příslušným správcem daně ohledně této obchodní společnosti (§ 14a odst. 1, 2).

K nákladům řízení patří částka odpovídající dani z přidané hodnoty, kterou je advokát povinen z odměny za zastupování a z náhrad odvést podle zvláštního právního předpisu (ust. § 137 odst. 3 o.s.ř.) už od 1.5.2004. I když se s účinností od 1.4.2006 změnilo označení této složky nákladů řízení, její smysl a účel zůstal stejný. Účtování této složky nečiní advokátům v praxi problémy, osvědčení často předkládají už se žalobou, vyjádřením k žalobě nebo při jednání, při kterém se řízení končí. Naproti tomu soudy někdy chybují, když - pokud tak advokát neučiní sám - nevyzvou ho k doložení, zda je plátcem daně z přidané hodnoty. To se může odrazit v tom, že mu v rozhodnutí tuto náhradu nepřiznají. "*Nepředloží-li soudu*

¹⁵¹ Srov. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 11.4.2012, sp.zn. 5 To 151/2012.

¹⁵² Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 23.7.2012, sp.zn. I. ÚS 2096/12.

advokát, který je plátcem daně z přidané hodnoty, soudu osvědčení ve smyslu § 14 advokátního tarifu, soud jeho návrh na náhradu za daň z přidané hodnoty zamítne".¹⁵³

5. Odměna v tzv. bagatelních věcech

Z nálezu Ústavní soudu se podává, že každý má právo nechat se právně zastupovat podle své vůle bez ohledu na to, zda by byl schopen sám hájit svá práva v řízení.¹⁵⁴

Do zrušení vyhlášky o paušálních náhradách bylo možno odměnu advokáta při skončení soudního sporu počítat čtyřmi různými odůvodnitelnými způsoby a bylo možno dospět ke zcela odlišným výsledkům. Za prvé podle vyhlášky o paušálních náhradách, za druhé podle advokátního tarifu, za třetí podle právního názoru vysloveného v nálezu sp. zn. I. ÚS 3923/2011 (tj. ve výši jednonásobku vymáhané jistiny) a za čtvrté aplikací § 150 o.s.ř.

Až do roku 2000 se advokátní tarif používal i pro výpočet nákladů řízení a soudci si vedle obtížnosti výpočtu ztěžovali na právní zástupce, kteří měli tendenci prodlužovat soudní řízení o další stání jen proto, aby mohli požadovat vyšší náklady řízení. V roce 2000 se proto Ministerstvo spravedlnosti (vedené v oné době JUDr. Pavlem Rychetským) rozhodlo přijmout vyhlášku, kterou by stanovilo paušály za právní pomoc namísto složitého výpočtu jednotlivých úkonů podle advokátního tarifu. Vedle zjednodušení tehdy věřilo, že přijetím nové právní úpravy dojde k tomu, že advokáti a účastníci řízení budou mít zájem na zkrácení soudního řízení. V té době samozřejmě nemohl nikdo předpokládat, že vzniknou inkasní agentury a firmy zabývající se odkupem drobných pohledávek. S ohledem na tehdejší průměrný počet ústních jednání (3 až 5) nastavilo ministerstvo výši paušálů tak, že odpovídala 5ti úkonům právní služby podle advokátního tarifu (tedy 3 ústní jednání, sepis žaloby a převzetí věci). Měla-li věc skončit u prvního ústního jednání (nebo vydání platebního rozkazu), byl paušál vyšší než odměna podle advokátního tarifu, naopak v mnohaleté věci (pracovní, náhrady škody, vypořádání SJM apod.) činil paušál výrazně méně než odměna za úkony podle advokátního tarifu.¹⁵⁵

¹⁵³ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.1.2012, sp.zn. 22 Cdo 5286/2009.

¹⁵⁴ Srov. nálezu Ústavního soudu ze dne 7.7.2009, sp.zn. II. ÚS 2257/08.

¹⁵⁵ Srov. Kovářová, D. Paušální vyhláška proklínaná a milovaná. Soudce 6/2013, str. 14.

Vyhláška č. 484/2000 Sb., o paušálních náhradách byla s účinností od 1.3.2012 novelizována vyhláškou č. 64/2012 Sb. a výše odměn advokáta jako právního zástupce byla v bagatelních sporech snížena.

V případě z bagatelního sporu o zaplacení částky 1.020,- Kč (dlužné jízdné + přírážka) napadlého k soudu do 1.3.2012, činila výše odměny advokáta 6.000,- Kč, v případě sporu napadlého po 1.3.2012 činila 3.750,- Kč.

Použil-li soud k zamezení tvrdosti zákona ve smyslu ust. § 151 odst. 2 o.s.ř. při stanovení odměny advokáta advokátní tarif, činila odměna advokáta u bagatelního sporu o 1.020,- Kč (nedošlo-li k jednání) za dva úkony právní služby (převzetí a příprava právního zastoupení a podání žaloby) po 1.000,- Kč, tj. 2.000,- Kč.

V nálezu sp.zn. I. ÚS 3923/2011 Ústavní soud vyslovil názor, že v případě bagatelních sporů je výše odměny právního zástupce nižší, než jak ji stanoví právní předpisy podzákoné právní síly, tj. vyhláška o paušálních náhradách a advokátní tarif, a že výše odměny činí jednonásobek vymáhané jistiny. Odměna advokáta podle tohoto názoru v modelovém příkladě činí 1.020,- Kč. Je přitom nerozhodné, zda řízení bylo zahájeno před nebo po 1.3.2012.

Ustanovení § 150 o.s.ř. umožňuje z důvodů zvláštního zřetele hodných účastníkům náhradu nákladů zcela nebo zčásti nepřiznat. V uvedeném příkladě by výše odměny advokáta činila 0,-Kč, nebo v případě přiznání odměny zčásti zřejmě ve výši 1.020,- Kč podle nálezu shora zmíněného. Protože označené zákonné ustanovení dopadá především na specifika účastníků a jejich postoje k projednávané konkrétní věci, nelze jej při rozhodování o nákladech řízení v bagatelních sporech, spotřebitelských vztazích, formulářových žalobách aplikovat, neboť v takových věcech je rozhodováno zpravidla bez jednání a soud zvláštní okolnosti případu nezjišťuje.

Rozhodovací praxe se po dlouhá léta snažila sjednotit. Klade důraz na oddělené posuzování otázky účelnosti nákladů ve smyslu § 142 odst. 1 o.s.ř. a otázky přiměřenosti výše těchto nákladů, zejména výše odměny advokáta. Po vydání nálezu Ústavního soudu sp.zn. I. ÚS 3923/2011 se např. procesní skupina Městského soudu v Praze na gremiální poradě konané dne 1.10.2012 shodla v tom, že v případech typově shodných s věcí řešenou v nálezu je třeba z tohoto nálezu vycházet a jen ve výjimečných a odůvodněných případech bude užito ust. § 151 odst. 2 o.s.ř. a jeho prostřednictvím advokátním tarifem (vyhláškou č. 177/1996

Sb.), neboť toto řešení nález respektuje a vyslovuje se proti Cpjn 201/2008. Zástupce NS ČR k tomu uvedl, že NS se i nadále cítí být vázán stanoviskem publikovaným pod R 100/2008 s tím, že při tvorbě tohoto stanoviska nebyl NS konfrontován s živelným uplatňováním bagatelních žalob společnostmi zabývajícími se hromadným vymáháním pohledávek. Nicméně se vždy musí jednat o individuální posouzení každého případu. Od doby přijetí stanoviska se změnila právní úprava a došlo především ke změně společenského klimatu oproti době, kdy bylo stanovisko přijímáno, nebyla zde sociálně kritická situace a silná kritika k výdělečnému uplatňování pohledávek. Soudy nežijí ve vzduchoprázdnu a vždy musí reagovat na konkrétní situaci ve společnosti. To učinil i Ústavní soud. Změnilo se nahlížení na to, co je v této zemi spravedlivé, a tomu je nutno přizpůsobit i aktuální judikaturu.¹⁵⁶

V souvislosti se špatnou platební morálkou dlužníků došlo v průběhu posledních let k narůstajícímu trendu, že vymáhání drobných pohledávek se pro velké věřitele stalo ekonomicky neefektivním (nejen z hospodářských důvodů co do úspěšnosti vymahatelnosti, ale též kvůli spojené administrativní agendě, jakož i délce řízení), a proto došlo k využívání institutu postoupení pohledávky v dříve nebyvalém rozsahu. Značnou měrou k tomu pak nepochybně přispělo zavedení tzv. elektronického platebního rozkazu (po vzoru evropského platebního rozkazu) a s ním spojeného zvýhodnění platby soudního poplatku. Cílem zákonodárce tedy nepochybně bylo zavedením formulářových žalob a formulářových rozhodnutí zjednodušit jak podávání žalob, tak i následné rozkazní řízení, zejména v těch věcech, kdy o existenci a výši nároku zpravidla není sporu, ale kdy dlužník prostě neplní. Tedy ulevit věřitelům i soudům. Obdobný zjednodušující cíl byl přitom zákonodárcem již dříve sledován ve vztahu k advokátnímu tarifu zavedením paušální výše odměny advokáta při přijetí vyhl.č. 484/2000 Sb., která tak ve svém rozsahu nahradila úkonovou vyhlášku č. 177/1996 Sb. Nepoměr mezi výší žalovaného nároku (v řádu desítek či stovek korun) a výší odměny advokáta (nejméně 4.500,- Kč) pak vedlo obecné soudy ke snaze výši odměny advokáta snížit a s jistým časovým odstupem též k novele vyhl.č. 484/2000 Sb. ze strany Ministerstva spravedlnosti. Některé soudy proto při stanovení výše odměny advokáta vycházely nikoli z vyhl.č. 484/2000 Sb., ale z vyhl.č. 177/1996 Sb., advokátního tarifu, a to na základě § 151 odst. 2 o.s.ř. V této souvislosti bylo soudy argumentováno též zásadou přiměřenosti nákladů k předmětu řízení, a to buď s odkazem na zásadu přiměřenosti obecně,

¹⁵⁶ Srov. zápis z gremiální porady soudců občanskoprávního úseku Městského soudu v Praze konané dne 1. října 2012, Spr 16/2012, internetové stránky.

nebo s odkazem na Nařízení evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11.července 2007 (pro Českou republiku závazné od 1.1.2009), kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích, které v čl. 16 stanoví, že : "*soud však straně, která měla úspěch ve věci, nepřizná náhradu nákladů v rozsahu, v němž nebyly nutně vynaložené nebo nebyly přiměřené ve vztahu k nároku.*" Uvedenou rozhodovací praxí došlo k odchýlení od dřívějších stanovisek Nejvyššího soudu uveřejněných ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. Rc 61/2004 a Rc 100/2008. Vše následně změnil Ústavní soud. V usnesení sp.zn. IV. ÚS 2777/2011 ze dne 27.12.2011 vyslovil, že nelze označit za svévolný či nepřiměřený postup soudu, pokud v rozsudku v bagatelní věci dospěl z konkrétních skutečností k závěru, že žalobcem vynaložené náklady na právní zastoupení advokátem nebyly ve smyslu § 142 odst. 1 o.s.ř. potřebné k účelnému uplatňování práva (tj. soud přiznal žalobci na náhradě nákladů řízení jen soudní poplatek), a toto své rozhodnutí dostatečně odůvodnil v souladu s požadavky spravedlivého procesu, které lze vztáhnout i na rozhodování o nákladech řízení. Ústavní soud též dovodil, že nemohlo být porušeno právo žalobce na právní pomoc, když byl před soudem prvního stupně zastoupen advokátem. Soud prvního stupně přitom ve svém rozhodnutí vycházel z premisy, že jde o věc typově velmi jednoduchou po skutkové i právní stránce, že podobné nároky žalobce uplatnil vzorovou žalobou (návrhem na vydání elektronického platebního rozkazu), jejíž vyplnění je rutinní činností nevyžadující žádné odborné znalosti, že žalobce měl ve svých statutárních orgánech k dispozici osobu s právnickým vzděláním (navíc osobu vykonávající advokacii), že z úřední činnosti je soudu známo, že pokud některá z věcí žalobce pravomocně neskončí elektronickým platebním rozkazem, je rozhodnuto buď bez jednání podle § 115a o.s.ř., nebo sice při jednání, však k žádnému nařízenému jednání se žalobce ani jeho zástupce dosud nedostavil, že zastoupení žalobce advokátem nebylo po materiální stránce výkonem základního práva na pomoc v řízení před soudy podle Čl. 37 odst. 2 Listiny a jednalo se o „prostou“ realizaci oprávnění účastníka občanského soudního řízení na jeho zastoupení podle § 25 odst. 1 o.s.ř.¹⁵⁷

Vyhl. č. 64/2012 Sb. došlo s účinností od 1.3.2012 k novelizaci vyhl. č. 484/2000 Sb., a to ke snížení a pozvolnějším odstupu výše odměny advokáta ve věcech, kde předmět řízení nepřesahuje 10.000,- Kč.

¹⁵⁷ Srov. Grygarová, D. Snížení výše náhrady nákladů řízení soudem v bagatelních věcech. Bulletin advokacie. 7/2012, str. 40 (ASPI LIT 42330 CZ).

Zanedlouho poté Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 29.3.2012, sp.zn. I. ÚS 3923/2011 dospěl k názoru, že se jako spravedlivé jeví, a to ve vztahu k předmětu řízení, jeho účastníkům, okolnostem, specifiku věci a plynulosti řízení před soudy prvního stupně, určit výši odměny za zastupování advokátem jako ekvivalent jednonásobku vymáhané jistiny ve věcech, kdy jde o řízení o tzv. bagatelní věci vymezené následujícími znaky: jde o věci, proti nimž není odvolání přípustné, jednotlivé žaloby se liší jen údaji o žalovaném a žalované částce (tzv. formulářové žaloby), v nichž účastníkem právního vztahu je spotřebitel, který je fakticky vyloučen z možnosti uzavřít smlouvu s jiným obsahem; současně není podstatné, zda právo na peněžní plnění vymáhá původní věřitel nebo jeho právní nástupce.

Ani po přijetí výše uvedeného nálezu Ústavním soudem se soudní praxe ohledně výpočtu odměny advokáta nesjednotila. Jisté rozpaky přinesla skutečnost, že Ústavní soud současně nerozhodl o zrušení ustanovení § 151 odst. 2 o.s.ř., avšak na druhé straně obecné soudy nabádal, že při výpočtu odměny advokáta v bagatelních sporech nemají podle tohoto zákonného ustanovení postupovat. Pokud zákon na určitou situaci pamatuje a není-li zrušen, je platný a účinný.

V odborné literatuře byl publikován názor, že Ústavní soud se stal v tomto případě jakýmsi náhradním zákonodárcem. Ústavní soud vysloveným právním názorem nabádá obecné soudy, aby v obdobných situacích neaplikovaly § 151 odst. 2 o.s.ř. Výpočet výše odměny právního zástupce se přitom děje na podkladě aplikace zákona, jímž je občanský soudní řád, konkrétně na podkladě ustanovení § 151 odst. 2 o.s.ř., které odkazuje na podzákoné právní předpisy, podle povahy a charakteru věci buď na vyhlášku č. 484/2000 Sb., nebo na vyhlášku č. 177/1996 Sb. Obecný soud je tak v určité pasti. Na straně jedné mu přikazuje § 151 odst. 2 o.s.ř., aby použil jedné ze dvou vyhlášek podle okolností případu, na straně druhé vyslovuje autorita v podobě Ústavního soudu názor, že se má (v jím vymezených bagatelních sporech) odchýlit od těchto dvou vyhlášek. Výše odměny vypočítané podle nálezu není souladná s výpočtem odměny právního zástupce podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. Odměna podle nálezu může být vyšší než odměna stanovená novelizovanou vyhláškou. Nález Ústavního soudu jako by se „minul“ s novelizací vyhlášky č. 484/2000 Sb. a nereaguje na ni.¹⁵⁸

¹⁵⁸ *Srov. Šabata, K. Výše odměny advokáta jako právního zástupce v bagatelních sporech. Soudce 10 – 11/2012.*

Situace při určení odměny advokáta v bagatelních sporech zůstala nepřehledná a postupy soudů nemohly být jednotné. Zákonodárce nereagoval. Ústavnímu soudu tak nezbylo, než v posledně zmíněném nálezu vyzvat obecné soudy, aby při rozhodovací činnosti dále rozpracovaly jím ustavená obecná kritéria pro posuzování přiměřenosti odměny advokáta.¹⁵⁹

Uvedené skutečnosti byly zřejmě motivací návrhu skupiny senátorů na zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb., event. jejího § 3 odst. 1 a 12. Nálezem Ústavního soudu ze dne 17.4.2013, sp.zn. Pl. ÚS 25/12, vyhlášeným ve Sbírce zákonů dne 7.5.2013 pod č. 116/2013 Sb., byla s účinností od 7.5.2013 vyhláška č. 484/2000 Sb. zrušena dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů. Stalo se tak z důvodu jejího rozporu s ústavním pořádkem a se zákonem. Z odůvodnění se podává, že přiznané náklady se pravidelně dostávají do hrubého nepoměru k žalované hodnotě sporu, tak dochází k sankcionování neúspěšné strany řízení, přičemž výše uložených nákladů je v rozporu s principem proporcionality sankcí. Dochází de facto k ukládání sankce bez zákona. Přisudková vyhláška se tak dostává do rozporu s článkem 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, který stanoví, že povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod. Přiznané náklady by neměly být nepřiměřené povaze a hodnotě sporu. Přisudková vyhláška se přičí zákonu, a to o.s.ř., podle něhož se přiznávají náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva (§ 142 odst. 1 o.s.ř.). Konkrétním argumentem je skutečnost, že prisudková vyhláška stanoví paušální sazby výše odměny, čímž neumožňuje rozlišit složitost věci, časovou náročnost, počet provedených úkonů právní služby, stejně tak jako způsob, jakým řízení před soudem skončilo (elektronický platební rozkaz, rozsudek pro uznání, rozsudek pro zmeškání). Paušalizace zcela pomíjí věcnou a časovou náročnost sporu či účelnost vymáhání práva nebo bránění nároku. Soudce Ústavního soudu Vladimír Kůrka ve svém odlišném stanovisku poukázal na to, že i většinou pléna favorizovaný advokátní tarif je založen na principu paušalizace, že je historicky prověřenou zkušeností, že jinak to ani není možné není. Je-li „paušalizace“ objektivně nevyhnutelná, pak přec vždy - v konkrétním případě a v té či oné míře - „pomíjí věcnou a časovou náročnost sporu.“ Kritika sazeb odměny dle vyhlášky nemůže pominout ani seriózní socioekonomickou analýzu ceny práce toho, kdo tuto službu poskytuje (typicky advokáta), čímž se však většina pléna nikterak nezabývala. Z jakých poznatků vychází úsudek, že „dosavadní zkušenosti ukazují, že aplikace těchto právních možností ze strany soudů je nejednotná a nepředvídatelná“ většina pléna

¹⁵⁹ Srov. Svoboda, K. Proč a jak české civilní soudy ignorují zákon. ASPI KP 635 LIT 41102 CZ.

neprozrazuje. Náklady řízení ani pojmově ani „fakticky“ sankcí nejsou. Ust. § 142 odst. 1 o.s.ř. tím, že ukládá soudu přiznat úspěšnému účastníku náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl, míří zcela jinam (mimo vyhlášku), neboť stanoví primárně kritérium, jež určuje, kdo hradí náklady řízení a komu. Pravda, také říká, že povinný účastník má povinnost nahradit náklady jen účelně vzniklé, což však v daných souvislostech typově znamená, že účelné jsou (ohledně odměny advokáta) jen ty, jež mají oporu v právním předpisu (včetně vyhlášky), a nikoliv náklady jiné či vyšší, byť by je advokát v řízení účtoval. Odměnu za zastupování zákon řadí mezi náklady řízení v ust. § 137 odst. 1 a 2 o.s.ř. a odkazuje na zvláštní právní předpis (jímž je i vyhláška), což znamená, že ust. § 142 odst. 1 o.s.ř. odtud - pouze - vychází, aniž by mohl zpětně tento „zvláštní právní předpis“ ovlivnit. Z čehož logicky plyne, že ust. § 142 odst. 1 o.s.ř. proti vyhlášce využít argumentačně nelze; náklady řízení podle vyhlášky určené lze jeho prostřednictvím (kritériem „účelnosti“) - jen - korigovat (srov. opět nález sp.zn. I. ÚS 3923/11).

Zrušením paušální vyhlášky se situace vrací do stavu ke dni 31.12.2000, soudy tak budou při rozhodování o nákladech řízení vypočítávat odměnu advokáta podle advokátního tarifu za jednotlivé úkony právní služby.

Gremiální porada soudců občanskoprávního úseku Městského soudu v Praze dne 24.6.2013 (po souhlasném stanovisku zástupce Nejvyššího soudu ČR JUDr. Františka Ištvánka, předsedy občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu) přijala závěr, že po zrušení vyhlášky je třeba odměnu advokáta počítat podle advokátního tarifu a poté zkoumat soulad výše takové náhrady s kritérii vyjádřenými v nálezu sp.zn. I. ÚS 3923/11. Protože náklady řízení vznikají až právní mocí konstitutivního rozhodnutí soudu, pokud je proti rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé podáno odvolání, přezkoumává odvolací soud nákladový výrok jako výrok akcesorický ex off. Právní moci nabývá tedy i výrok o nákladech řízení až po rozhodnutí odvolacího soudu. Pokud pak odvolací soud rozhoduje až po účinnosti nálezu, musí jej aplikovat a musí tedy o nákladech před soudem prvního stupně rozhodnout podle něj, tedy náklady řízení před soudy obou stupňů spočítat podle advokátního tarifu. V případě odvolání proti rozhodnutí jen procesní povahy se aplikuje § 11 odst. 2 písm.

c) advokátního tarifu a je-li podáno odvolání např. jen do výroku o nákladech řízení, tarifní hodnotou je zde celková výše nákladů řízení (neboť jich se právní služba týká).¹⁶⁰

¹⁶⁰ *Srov.* Zápis z gremiální porady soudců občanskoprávního úseku Městského soudu v Praze konané dne 24.6.2013, spr. 16/2013, internetové stránky.

C. Srovnání s německou právní úpravou

1. Obecně

V právním řádu Německé spolkové republiky jsou náklady civilního soudního řízení upraveny v pátém dílu druhého oddílu první knihy civilního procesního řádu (*Zivilprozessordnung*) v §§ 91 až 107.¹⁶¹ Kromě toho je pro stanovení nákladů řízení důležitá úprava soudních poplatků v zákoně o soudních nákladech (*Gerichtskostengesetz*)¹⁶² a v advokátním tarifním řádu (*Rechtsanwaltvergütungsgesetz*).¹⁶³

Základní zásadou je, že neúspěšná strana sporu hradí náklady sporu, zejména náklady protistrany, které tato účelně vynaložila k uplatňování či k bránění práva. Mezi tyto náklady se řadí především soudní poplatky a náklady na advokáta úspěšné strany. Cestovní výlohy advokáta úspěšné strany, který nesídlí v okrsku soudu, pouze v tom rozsahu, v němž bylo pro úspěšnou stranu nutné využít služeb takového advokáta.¹⁶⁴

V případě částečného úspěchu ve věci se náklady sporu vzájemně nenahrazují anebo se dělí poměrem odpovídajícím situaci. Pokud se náklady mezi stranami nenahrazují, nese každá strana polovinu nákladů soudu. Soud nicméně uloží povinnost nahradit náklady řízení jedné ze stran, pokud neúspěšný nárok druhé strany byl zanedbatelný, nevedl k žádným, či pouze zanedbatelným, dodatečným nákladům nebo pokud byla výše tohoto nároku závislá na soudním uvážení.¹⁶⁵

¹⁶¹ Plné znění názvu předpisu je: "*Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die durch Artikel 7 des Gesetzes vom 20. April 2013 (BGBl. I S. 831) geändert worden ist*", původně jde o zákon z 30.1.1877, publikovaný v RGBl. S. 83, účinný od 1.10.1879 (dále jen "**ZPO**").

¹⁶² Plné znění názvu předpisu je: "*Gerichtskostengesetz vom 5. Mai 2004 (BGBl. I S. 718), das durch Artikel 8 Nummer 1 des Gesetzes vom 25. April 2013 (BGBl. I S. 935) geändert worden ist*" (dále jen "**GKG**").

¹⁶³ Plné znění názvu předpisu je: "*Rechtsanwaltsvergütungsgesetz vom 5. Mai 2004 (BGBl. I S. 718, 788), das zuletzt durch Artikel 8 des Gesetzes vom 11. März 2013 (BGBl. I S. 434) geändert worden ist*" (dále jen "**RVG**"), jde o zákon z 5.5.2004, kterým byl nahrazen původní *Bundesrechtsanwaltsgebührenordnung* (BRAGO).

¹⁶⁴ *Srov.* § 91(1), (2) ZPO.

¹⁶⁵ *Srov.* § 92 ZPO.

Kromě toho platí, že i úspěšný žalobce musí nahradit žalovanému náklady řízení, pokud žalovaný svým chováním podání žaloby nezapříčinil a nárok okamžitě uzná.¹⁶⁶ Obdobně to platí, pokud žalobce uplatňuje nárok nabytý postoupením a žalovanému nabytí nároku před podáním žaloby neprokáže, pokud, resp. ve vztahu k nákladům, které vzniknou pouze proto, že se žalovaný žalobě brání z důvodu takového neprokázání.¹⁶⁷

Ohledně nákladů jednotlivých úkonů v řízení obsahuje německý procesní řád zvláštní pravidla: účastník, který způsobí náklady tím, že zmešká lhůtu či soudní jednání, je povinen nahradit náklady tím způsobené (bez ohledu na úspěch ve věci). To platí též v případě neúspěšně uplatněného opravného prostředku či jiného návrhu a též v případě úspěšného opravného prostředku, pokud v něm uplatněné námitky úspěšný účastník mohl uplatnit již dříve.¹⁶⁸

V případě uzavření smíru platí domněnka, že se strany dohodly, že se náklady řízení nenahrazují. To se týká i nákladů řízení předcházejícího uzavření smíru, pokud o těchto nákladech nebylo zatím pravomocně rozhodnuto.¹⁶⁹

Více účastníků na jedné straně odpovídá za náklady řízení společně, zpravidla rovným dílem, nerozhodne-li soud z důvodu rozdílné míry účasti na sporu o jiných podílech. Společně a nerozdílně odpovídají za náklady řízení žalovaní tehdy, jsou-li i ve věci samé solidárními dlužníky. Za náklady vyvolané separátními úkony v průběhu řízení však odpovídá každý účastník samostatně (pokud za tyto náklady neodpovídá dle hmotného práva).¹⁷⁰

Dlužná částka nákladů řízení se (pokud o to navrhuje strana požádá) úročí ode dne podání návrhu na přiznání náhrady nákladů, resp. ode dne rozhodnutí ve věci, úrokovou sazbou o 5 procentních bodů vyšších než základní úroková sazba.¹⁷¹

¹⁶⁶ *Srov.* § 93 ZPO.

¹⁶⁷ *Srov.* § 94 ZPO.

¹⁶⁸ *Srov.* §§ 95 – 97 ZPO.

¹⁶⁹ *Srov.* § 98 ZPO.

¹⁷⁰ *Srov.* § 100 ZPO.

¹⁷¹ *Srov.* § 103 ZPO.

2. Rozhodování o nákladech řízení

O nákladech řízení rozhoduje soud pouze na základě rozhodnutí, které je způsobilé být exekučním titulem, tj. zpravidla pravomocného rozsudku. Žádost o rozhodnutí o uložení náhrady nákladů řízení se podává u soudu prvního stupně, přičemž navrhovateli se rozhodnutí přiznávající náklady v plné výši nedoručuje. Návrh stačí uvěřitelně (*glaubhaft*) doložit, tzn. zřejmě není nutné prokázání veškerých nákladů.¹⁷² Soud však může rozhodnout o nákladech řízení zjednodušeným způsobem v rámci rozhodnutí ve věci samé (resp. dopsáním rozhodnutí o nákladech na rozsudek), pokud tím nedojde ke zdržení a veškeré vyhotovení rozhodnutí ve věci jsou stále u soudu. Pokud účastník předloží soudu vyčíslení nákladů před vynesením rozhodnutí ve věci, není nutný ani samostatný návrh na přiznání náhrady nákladů řízení.¹⁷³

Pokud se náklady řízení dělí mezi strany, nepřichází do úvahy zjednodušené rozhodnutí o nákladech a soud vyzve stranu, která o náhradu nákladů nepožádala jako první, aby předložila vyčíslení svých nákladů, jinak rozhodne pouze o náhradě nákladů ve prospěch žádající strany.¹⁷⁴

Proti rozhodnutí o nákladech řízení není přípustný opravný prostředek, pokud tento není přípustný proti rozhodnutí ve věci samé. To však neplatí v případě rozsudku pro uznání, kdy může neúspěšný účastník napadnout rozhodnutí o nákladech okamžitou stížností (*sofortige Beschwerde*).¹⁷⁵

3. Výše a druhy nákladů řízení

Jak bylo zmíněno, náklady řízení se skládají především ze soudních poplatků a z náhrady odměn advokátů zastupujících strany. Obě tyto částky se stanoví dle hodnoty sporu. Z toho důvodu je v řízení důležité stanovení hodnoty sporu (*Streitwertfestsetzung*). Pokud není předmětem sporu jistá peněžitá suma, rozhodne o hodnotě sporu na návrh soud pro účely stanovení náhrady nákladů řízení, pokud takové rozhodnutí neučinil již dříve pro účely

¹⁷² Srov. § 103 ZPO, § 11 RVG.

¹⁷³ Srov. § 105 ZPO.

¹⁷⁴ Srov. § 106 ZPO.

¹⁷⁵ Srov. § 99 ZPO.

vyměření soudního poplatku usnesením popřípadě stanovení věcné příslušnosti.¹⁷⁶ V žalobě, resp. jiném podání, kterým se zahajuje řízení, popřípadě v opravném prostředku, musí podatel vždy uvádět hodnotu věci, a pokud tak neučiní, odpovídá za náklady, které soudu vzniknou při stanovení této hodnoty (např. znalečné).¹⁷⁷

Hodnota sporu se stanoví dle hodnoty předmětu řízení (např. peněžitá částka), nikdy však nepřesahuje 30 mil. EUR, v případě více účastníků nepřesáhne 30 mil. EUR na účastníka, celkově 100 mil EUR.¹⁷⁸ Pokud nelze takto stanovit hodnotu sporu, stanoví se dle uvážení soudu nikoliv nad 500.000 EUR, jinak platí, že jde o částku 4.000 EUR. Pro účely výpočtu odměny advokáta existuje řada zvláštních pravidel o stanovení hodnoty sporu, například v případě opravného prostředku, za který se nevybírá samostatný soudní poplatek (hodnota sporu se určí úvahou soudu), v insolvenčních řízeních při návrhu věřitele (hodnota se určí dle výše jeho pohledávky), v exekuci vedené pouze na předmět zástavního práva (dle hodnoty zástavy).¹⁷⁹

Pokud dojde ke změně hodnoty sporu, resp. rozhodnutí, kterým se určí, že hodnota sporu je odlišná, poté, co již soud rozhodl o uložení povinnosti k náhradě nákladů řízení, upraví soud prvního stupně na návrh dotčené strany rozhodnutí o náhradě nákladů řízení dle nově stanovené hodnoty sporu.¹⁸⁰

Odměna advokáta za zastupování se určuje dle advokátního tarifu (RVG) z hodnoty sporu. Do hodnoty sporu ve výši 300 EUR je základní sazba odměny advokáta za zastupování jednotná ve výši 25 EUR, následně roste dle zákona až do částky 2.996 EUR, která odpovídá hodnotě sporu ve výši 500.000 EUR. Za každých dalších 50.000 EUR hodnoty sporu se základní sazba odměny zvyšuje o dalších 150 EUR.¹⁸¹ Pokud si některá strana sjedná odměnu

¹⁷⁶ Srov. § 63 GKG, § 3 ZPO a §§ 23 a 33 RVG.

¹⁷⁷ Srov. §§ 61 a 64 GKG.

¹⁷⁸ Srov. § 22 RVG, § 39 Abs. 2 GKG.

¹⁷⁹ Srov. §§ 23 až 25 RVG.

¹⁸⁰ Srov. § 107 ZPO.

¹⁸¹ Srov. §§ 2 a 13 RVG a Michel D., *Honoráře a honorování v německé advokacii*, Bulletin advokacie, 2011, č. 10, str. 70.

advokáta odlišně od zákonné sazby, náhrada nákladů právního zastoupení bude zpravidla odpovídat pouze zákonné výši odměn. Pro účely soudního řízení totiž ani nelze sjednat odměnu nižší, než je zákonná.¹⁸²

Základní sazba odměny se násobí u jednotlivých záležitostí (*Angelegenheit*) faktorem stanoveným v sazebníku, který je přílohou RVG. Za jednu záležitost se považuje celý právní případ od objednání právní služby až po její uzavření, v případě soudních řízení však řízení před každým stupněm. Zákon též podrobně stanoví, co se rozumí jednou záležitostí a co již nikoliv. Například žádost o osvobození od soudních poplatků tvoří jednu záležitost se sporem, pro který se o osvobození žádá, podobně žádost o určení osoby rozhodce soudem tvoří jednu záležitost se souvisejícím rozhodčím řízením a též řízení o přípustnosti opravného prostředku s řízením o tomto opravném prostředku. Na druhé straně, například řízení o vydání platebního rozkazu (*Mahnverfahren*) a následný spor (*Streitverfahren*) představují dvě odlišné záležitosti, podobně řízení o opravném prostředku a případná stížnost proti rozhodnutí o nepřípustnosti opravného prostředku jsou samostatné záležitosti.¹⁸³

Například ve sporu o částku 10.000 EUR náleží advokátovi žalobce následující odměny (při popsaném vývoji sporu) stanovené dle základní sazby ve výši 486 EUR:

- za prověření naděje nároku na úspěch spojené se sepsáním písemného stanoviska 1,3-násobek základní sazby, tj. 631,80 EUR (položka 2101);
- za podání návrhu na vydání platebního rozkazu základní sazba, tj. 486 EUR (položka 3305);
- za zastupování v prvním stupni 1,3-násobek základní sazby, tj. 631,80 EUR (položka 3100), odměna za podání návrhu na vydání platebního rozkazu se však započte na tuto odměnu;
- za zastupování v odvolacím řízení 1,6-násobek základní sazby, tj. 777,60 EUR (položka 3200);

¹⁸² Srov. § 3a RVG.

¹⁸³ Srov. §§ 15 až 19 RVG.

- za součinnost při uzavření smíru po případném zrušení původního prvostupňového rozsudku v odvolacím řízení základní sazba odměny, tj. 486 EUR (položka 1003);

Celková odměna advokáta, která by se nahradila v případě, že součástí smíru je náhrada nákladů jedné ze stran, by činila 2.527,20 EUR.

Zvláštní, nižší, výše odměn advokáta platí v případě, že odměnu hradí stát, resp. spolková země, když základní sazba odměny nepřesahuje 391 EUR (při hodnotě sporu ve výši 30.000 EUR a více). Zároveň jsou stanoveny pro tyto případy podrobná pravidla, která upravují splatnost a způsob stanovení odměn advokátů. Především je stanoveno, že případný nárok na náhradu nákladů právního zastoupení přechází na stát, resp. spolkovou zemi, která odměnu hradila.¹⁸⁴

4. Srovnání s českou právní úpravou

V právních řádech obou srovnávaných států ohledně nákladů civilního procesu není zásadních rozdílů. V obou zemích jsou náklady řízení představovány zejména soudními poplatky a odměnami advokátů a jejich výše je závislá na hodnotě sporu. Zatímco v ČR je hodnota sporu stanovena právním předpisem, v SRN je tak stanovena pouze u sporů o peněžité plnění a o hodnotách jiných sporů na návrh rozhoduje soud. V obou státech je stanovena horní hranice, v obou může hodnota sporu, a tedy i výše nákladů řízení doznat během řízení změny, rozlišuje se odměna advokáta smluvní a mimosmluvní a soudní rozhodnutí o výši odměny advokáta odpovídá pouze výši zákonné (mimosmluvní). Na rozdíl od nás, v SRN nelze pro účely soudního řízení sjednat nižší než zákonnou odměnu.

Jde-li o soudní řízení, určuje se odměna advokáta za každý stupeň v řízení, avšak v SRN se odlišuje jako samostatné řízení (jiná záležitost) řízení o vydání platebního rozkazu a případně následující spor.

Stejně jako v ČR, je stanovena nižší odměna advokáta v případě, kdy ji hradí stát (u nás ustanovený advokát).

¹⁸⁴ *Srov. §§ 44 až 59 RVG.*

Podstatná shoda je i v zásadě, že při náhradě nákladů řízení se vychází z úspěchu účastníka ve věci, a ve výjimkách z tohoto pravidla (výše nároku závisí na úvaze soudu, separace, uzavření smíru).

Největší odlišnost spočívá v tom, že v německém právním řádu se náklady řízení úročí, respektive k návrhu účastníka řízení soud rozhodne o náhradě nákladů řízení včetně jejich úroků ode dne rozhodnutí.

České soudy rozhodují o nákladech řízení z úřední povinnosti, takové rozhodnutí je integrální součástí rozhodnutí, kterým se řízení končí (nejen meritorního). Naproti tomu u německého soudu je třeba náklady řízení uplatnit a hodnověrně doložit u soudu prvního stupně a soud rozhoduje buď samostatně mimo rozsudek, nebo zjednodušeně v rámci meritorního rozhodnutí (to platí v případech plného úspěchu ve věci). Pokud bylo dosaženo jen poměrného úspěchu a náklady řízení se dělí mezi strany sporu, zjednodušené rozhodnutí nepřichází v úvahu. Pokud strana, která o náhradu nákladů řízení nepožádala jako první, je soudem vyzvána, aby tak učinila, jinak soud rozhodne o nákladech řízení té strany, která je žádala.

Ve srovnávaných právních úpravách je patrný rozdíl, i pokud jde o opravný prostředek proti rozhodnutí o nákladech řízení. Zatímco v českém právním řádu je zásadně přípustné odvolání proti každému rozhodnutí o nákladech řízení, v německém právním řádu je zásadně nepřípustné s výjimkou, kdy je odvolání přípustné proti rozhodnutí o věci samé, nebo jde-li o rozsudek pro uznání.

D.

Návrhy de lege ferenda

V současné době je rozhodování soudů o nákladech řízení zcela nejednotné, a to průřezem od soudů okresních až po jednotlivé senáty Nejvyššího soudu ČR. To má za následek značnou právní nejistotu na straně účastníků řízení a jejich zástupců. Kromě toho otázka způsobu výpočtu nákladů řízení se za daného stavu v řadě případů u bagatelních věcí stává časově náročnější než rozhodování o věci samé. Poslední vývoj rozhodovací praxe přinesl nutnost nového legislativního řešení odměny za zastupování účastníka řízení advokátem, a to zejména po zrušení tzv. přísudkové vyhlášky nálezem Ústavního soudu ze dne 17.4.2013, sp.zn. Pl. ÚS 25/12. Zásadně se nabízejí dvě varianty řešení, a to:

- Vytvoření nové vyhlášky Ministerstva spravedlnosti stanovící paušální sazby odměny (při respektování věcné a časové náročnosti sporu, možnost snížení i zvýšení paušálu s ohledem na vyšší počet úkonů právní služby, větší diferenciaci paušálů podle druhu sporů, zohlednění specifik tzv. bagatelních a formulářových žalob a způsobu skončení věci).
- Novela vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátního tarifu za současné novelizace § 151 odst. 2 o.s.ř. (revize a doplnění nových institutů advokátním tarifem neřešených - např. žaloba pro zmatečnost, vedle počtu úkonů právní služby zohlednění ve větší míře věcné náročnosti sporu podle různých druhů řízení).

V úvahu přichází řešení, podle něhož by v případě bagatelních sporů byla přiznávána paušalizovaná částka bez ohledu na zastoupení účastníka advokátem. Taková úprava se nejeví schůdná, neboť by byla nejen v rozporu s dosavadními názory Ústavního soudu ve věcech nákladů v bagatelních věcech, ale zcela by narušila náhradový princip u nákladů řízení, neboť se nahrazují jen skutečně vynaložené náklady v řízení. Nebylo by zřejmé, o paušální náhradu čeho by se jednalo. Uvedená úprava by vyžadovala novelizaci o.s.ř. a z hlediska principu spravedlnosti nemá takový postup věcné opodstatnění.

Po zrušení přísudkové vyhlášky došlo aplikací advokátního tarifu sice ke snížení odměn v bagatelních věcech, v ostatních věcech však došlo až k několikanásobnému navýšení odměny (např. v případech sporů o vypořádání společného jmění manželů trvajících několik let), což ve výsledku nikdy cílem Ústavního soudu nebylo. Současný advokátní tarif je zcela nevyhovující, motivuje advokáty k činění co nejvyššího počtu úkonů, mimo jiné se to

projevuje nesouhlasem s použitím ust. § 115a o.s.ř. ve všech stádiích řízení, podávání opakovaných písemných vyjádření bez nového podstatného obsahu atd. To přináší prodražování (pro stát i účastníky řízení) a prodlužování sporů.

Pokud byla v roce 2000 zavedena paušalizace odměny advokáta, byla tato úprava vedena myšlenkou, že mimosmluvní odměna neodráží skutečný vztah mezi klientem a advokátem. Cílem úpravy bylo zrychlení řízení z pohledu zamezení podávání zbytečných, leč odměňovaných úkonů advokátem. Odmítnutí paušalizace odměny by narušilo legitimní požadavek účastníků řízení na předvídatelnost rozhodování soudu z pohledu nákladů, které si vedení soudního řízení vyžádá. Účastník by měl vědět (nejen z pohledu jeho rozhodnutí neuspokojit řádně splatný nárok před podáním žaloby, ale také z pohledu zhodnocení jeho procesní pozice a nákladů, které bude muset v případě svého neúspěchu zaplatit po podání žaloby), co ho řízení bude stát. Z praktických důvodů se jeví jako jednodušší zachování určení výše odměny advokáta podle sazeb stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni, tedy vytvoření nové vyhlášky respektující stávající znění § 151 odst. 2 o.s.ř. Nová vyhláška by v širší míře měla umožnit snižování i zvyšování paušálu, zejména zohlednit specifika tzv. bagatelních a formulářových žalob, způsob skončení věci (např. vydáním elektronického platebního rozkazu).

Závěr

Náklady civilního řízení jsou nepochybně spjaty s tím, aby řízení mohlo proběhnout dle požadavků práva na spravedlivý proces, což vyplývá i ze skutečnosti, že jsou integrální součástí občanského soudního řízení. Podstatný druh (a troufám si říct), že nejkomplicovanější a bezesporu nejspornější druh nákladů řízení, představuje právě odměna za zastupování advokátem, o čemž pojednává valná část této rigorózní práce. Ve své práci jsem se pokusila o shrnutí problematiky nákladů řízení s výše uvedenou specifikací se zaměřením na judikatorní výklad v dané oblasti.

V poslední době bylo k soudům podáváno stále více žalob z bagatelních, postoupených a ne v ojedinělých případech i promlčených, pohledávek, kdy náhrada nákladů řízení, respektive odměna za právní zastoupení advokáta dle dosavadních právních předpisů, výrazně převyšovala samotnou pohledávku včetně příslušenství. Je taktéž nutné si uvědomit, že řízení zahájená tzv. formulářovými žalobami tvoří v současné době přibližně 70% občanskoprávní agendy u soudů v statutárních městech.¹⁸⁵ Do budoucna je nezbytné, aby obecné soudy převzaly náhled, který prezentuje Ústavní soud, čímž by prosazování bagatelních pohledávek soudní cestou ze strany advokátů a inkasních společností přestalo být zajímavé,¹⁸⁶ a tím by pochopitelně došlo i k výraznému poklesu celkového civilního nápadu. Z praktického a logického hlediska je nemyslitelné, aby rozhodování o nákladech řízení zabralo soudcům více času, než samotné rozhodování o meritu věci. Pokud se zákonodárce neujme své role a nebude průběžně odstraňovat výrazné disproporce, jenž stávající právní normy obsahují, jeví se jako nejlepší řešení do budoucna, kdyby zákon přímo umožnil soudům větší volnost v rozhodování v rámci nákladů řízení, kdy by soudci mohli uplatnit vlastní zdravý rozum v této oblasti. Rozhodování o nákladech řízení by se tak stalo flexibilnějším, oprostilo by se od přepjatého formalismu a mohlo by lépe reagovat na společenské změny. Nicméně je taktéž nutné, aby rozhodování soudů o nákladech řízení bylo jednotné jak u soudů okresních až po jednotlivé senáty Nejvyššího soudu ČR, čímž by došlo k posílení právní jistoty na straně účastníků řízení a jejich zástupců. Čeští zákonodárci by mohli nalézt částečnou inspiraci u sousední země Spolkové republiky Německa v tom směru,

¹⁸⁵ *Srov.* Svoboda, K. K „revoluci“ ve sporech zahájených tzv. formulářovými žalobami, *Právní rozhledy* 10/2012, s. 366.

¹⁸⁶ *Srov.* nálezn Ústavního soudu ze dne 29.3.2013, sp.zn. I. ÚS 3923/2011.

že by o nákladech řízení bylo rozhodováno pouze na návrh (právní úprava SRN tuto eventualitu za určitých podmínek připouští).

Doufám, že se zákonodárce ujme své role jako každodenní správce práva v tom nejlepší slova smyslu a nová vyhláška umožní snižování i zvyšování paušálu, zejména zohlední specifika tzv. bagatelních a formulářových žalob, způsob skončení věci a tím přispěje k tomu, že se civilní justice navrátí ke své podstatě, tedy k projednávání záležitostí, ve kterých je stěžejní rozhodnutí ve věci samé, čili meritum věci.

Seznam zkratek

advokátní tarif	vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), v platném znění
o.s.ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění
Listina	Listina základních práv a svobod vyhlášená pod č. 2/1993 Sb.
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášená pod č. 209/1992 Sb.
obč. zák.	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění
jednací řád	vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů
zákon o soudních poplatcích	zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, v platném znění
zákoník práce	zákon č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, v platném znění
vyhláška o paušálních náhradách	vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanovily paušální sazby výše odměny za zastupování účastníků advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení (zrušena nálezem Ústavního soudu z 25.4.2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12)

Cizojazyčné resumé

The thesis analyzes the Czech legal rules relating to the costs of civil judicial proceedings, in particular the attorneys' fees. The first part of the work sets the attorneys' fees within the context of the costs of civil judicial proceedings generally, which can be categorized as out-of-pocket expenses of parties and their representatives, out-of-pocket expenses of attorneys and other counsel, court fees, lost wages, evidence and interpreting costs and notarial fees. The second part analyzes payment of costs of proceedings and their reimbursement, focusing on the abundant case law related to the latter issue. Under Czech law, in general, the unsuccessful party (plaintiff or defendant) must reimburse the losing party for the costs that the successful party bore in respect of the proceedings (however, at the rate determined by the statutory rules, i.e. not the actual costs).

The third part describes the particular case of attorney's fees. This generally, until April 2013, took place according to a decree on flat rates for reimbursement of attorney's fees in civil disputes. In April 2013, however, the Constitutional Court cancelled that decree due to its disproportionate impact on defendants in small claims cases. Therefore, the courts are currently using the general statutory schedule for attorney's fees also for determination of reimbursement of counterparty's fees in civil disputes. The case law in respect of this schedule is limited, as it was usually disputed only among the attorneys and their clients (mainly where the client was the state in cases where the state reimburses legal fees to poor litigants). The part concludes with a discussion of the contentious issue of attorney's fees in small claims, which has caused much uproar recently in the Czech Republic, as the attorney's fees in such cases were not unusually awarded in high multiples (even 10 or 100) of the principal amount demanded.

After a description of the legal regime of reimbursement of legal fees in sets forth to set the matter in context, the work concludes with suggestions for changes in the Czech legislation in this matter. Two options are available here. The ministry of justice can issue a new decree providing for flat rates for various types of legal proceedings, with more sophisticated structure preventing the disproportionate impact in small claims cases. Alternatively, the ministry can amend the decree providing for the statutory schedule of attorney's fees to provide for all types of situations and be used instead of the flat rates decree, which is the approach taken in Germany. The first approach appears to me to be more

pragmatic, as it is far simpler to implement and also, the statutory schedule of attorney's fees has numerous negative effects, such as incentivizing attorney to make unnecessary motions only to incur fees.

Seznam použitých zdrojů

SOUDNÍ ROZHODNUTÍ

nález Ústavního soudu ČR ze dne 30.8.2010, sp.zn. I. ÚS 2717/08	53
nález Ústavního soudu ze dne 10.1.2013, sp. zn. II. ÚS 3367/12	19
nález Ústavního soudu ze dne 11.4.2006, sp.zn. IV. ÚS 763/05	69
nález Ústavního soudu ze dne 12.3.2009, sp.zn. III. ÚS 584/07.....	56
nález Ústavního soudu ze dne 12.8.2010, sp. zn. I. ÚS 1595/10	21
nález Ústavního soudu ze dne 13.1.2005, sp.zn. IV. ÚS 1/04	7
nález Ústavního soudu ze dne 13.8.2012, sp.zn. II. ÚS 2396/09	26
nález Ústavního soudu ze dne 15.12.2001, sp.zn. I. ÚS 195/11	26
nález Ústavního soudu ze dne 15.12.2011, sp.z. I. ÚS 2205/09	82
nález Ústavního soudu ze dne 15.5.2012, sp. zn. II. ÚS 3388/11	28
nález Ústavního soudu ze dne 16.3.2010, sp.zn. II. ÚS 2886/07.....	79
nález Ústavního soudu ze dne 17. dubna 2013 sp. zn. Pl. ÚS 25/12, vyhlášený pod č. 116/2013 Sb.....	42, 51
nález Ústavního soudu ze dne 17.1.2013, sp.zn. I. ÚS 3607/12	27
nález Ústavního soudu ze dne 17.5.2011, sp.zn. I. ÚS 2654/10	70
nález Ústavního soudu ze dne 19.10.2010, sp.zn. II. ÚS 622/10.....	35
nález Ústavního soudu ze dne 19.2.2009, sp. zn. III. ÚS 674/06.....	53
nález Ústavního soudu ze dne 20.5.2010, sp.zn. II. ÚS 580/10.....	39
nález Ústavního soudu ze dne 21.4.2011, sp.zn. II. ÚS 2388/10.....	22
nález Ústavního soudu ze dne 23.10.2007, sp.zn. III. ÚS 594/07.....	65
nález Ústavního soudu ze dne 23.11.2010, sp.zn. IV. 2738/10.....	39
nález Ústavního soudu ze dne 24.11.2005, sp. zn. III.ÚS 725/04.....	18
nález Ústavního soudu ze dne 24.3.2011, sp.zn. II. ÚS 530/10.....	73
nález Ústavního soudu ze dne 25. 2. 2009, sp. zn. I. ÚS 92/08, náleží č. 36, sv. č. 52 sb. n. ú., str. 367.....	28
nález Ústavního soudu ze dne 25.7.2012, sp.zn. I. ÚS 988/12	25
nález Ústavního soudu ze dne 27.6.2012, sp.zn. II. ÚS 1534/10	70
nález Ústavního soudu ze dne 28.7.2009, sp.zn. IV. ÚS 881/07	34
nález Ústavního soudu ze dne 29.10.2008, sp.zn. IV. ÚS 288/05	33
nález Ústavního soudu ze dne 29.3.2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11	44
nález Ústavního soudu ze dne 3.4.2012, sp.zn. IV. ÚS 2119/11	27
nález Ústavního soudu ze dne 30.11.2010, sp.zn. I. ÚS 2778/10	40
nález Ústavního soudu ze dne 30.8.2010, sp.zn. I. ÚS 2717/08	28, 75
nález Ústavního soudu ze dne 31.3.2005, sp.zn. II.ÚS 557/04 (Sbírka nálezů a usnesení Ústavní soudu, svazek 36, náleží č. 68).....	56
nález Ústavního soudu ze dne 4.4.2011 sp. zn. II. ÚS 2412/10	28
nález Ústavního soudu ze dne 6.10.2008, sp.zn. I. ÚS 1408/08	22
nález Ústavního soudu ze dne 7.7.2009, sp.zn. II. ÚS 2257/08.....	95
nález Ústavního soudu ze dne 8.10.2010, sp. I.ÚS 1283/10	42
nález Ústavního soudu ze dne 8.3.2011, sp.zn. I ÚS 2899/10	32
nález Ústavního soudu ze dne 9.12.2004, sp.zn. II. ÚS 228/04.....	31
nález Ústavního soudu ze dne 9.12.2010, sp.zn. II. ÚS 1215/10.....	27
Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 21.3.1997, sp. zn. K 151/96, ASPI č. KP 635, lit. 27209 CZ.....	50
rozhodnutí Ústavní soudu ze dne 5.11.2008, sp.zn. I. ÚS 2862/07	38

rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 31.3.1999, sp.zn. IV. ÚS 15/99.....	92
rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 6.2.2007, sp.zn. II. ÚS 828/06.....	39
rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 9.6.2009, sp.zn. III. ÚS 292/07.....	41
rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 26.1.2011, č.j. 19 Co 51/2010 – 174.....	57
rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30.8.2005, sp.zn. 22 Co 1241/2005	36
rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích ze dne 4.5.2011, č.j. 18 Co 181/2011 – 114.....	86
rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 3.10. 2007, sp.zn. 12 Co 394/2007.....	64
rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 24.4.2006, sp.zn. 10 Co 976/2005.....	55
rozsudek Krajského soudu z 23.11.1998 sp.zn. 15 Co 556/98, ASPI č. JUD13414CZ, Bulletin advokacie, 6-7/1999, str. 87.....	85
rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24.2.2011, č.j. 20 Co 11/2001 – 193.....	61
rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.2.2006, sp.zn. 21 Cdo 2989/2005.....	63
rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.3.2011, sp.zn. 33 Cdo 208/2009.....	80
rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.2.2010, sp.zn. 33 Cdo 4121/2007.....	73
rozsudek NS ČR z 9.1.2001, sp.zn. 29 Cdo 2736/99.....	85
rozsudek NS ČR ze dne 11.5.2011, sp.zn. 28 Cdo 4184/2009.....	89
rozsudek NS ČR ze dne 16.11.2011, sp.zn. 28 Cdo 1160/2009.....	82
rozsudek NS ČR ze dne 19.6.2003, sp.zn. 33 Odo 506/2001.....	68
rozsudek NS ČR ze dne 24.1.2006, sp.zn. 21 Cdo 569/2005.....	56
rozsudek NS ČR ze dne 25.7.2007, sp.zn. 33 Odo 725/2005.....	74
rozsudek NS ČR ze dne 26.11.2002, sp.zn. 21 Cdo 426/2002.....	23
rozsudek NS ČR ze dne 31.3.2003, sp.zn. 238/2001.....	74
rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 22.3.2012, č.j. 10 C 85/2011 – 88.....	71
rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10.3.2010, č.j. 1 Cmo 44/2009 - 155.....	66
rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10.3.2010, č.j. 1 Cmo 44/2009- 155.....	57
rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 19.5.2011, sp.zn. 4 Cmo 60/2011.....	24
stanovisko NS ČR ze dne 15.10.2008, sp.zn. Cpjn 201/2008.....	43
stanovisko NS ČR, sp. zn. Cpjn 201/2008.....	46
usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 21.6.2012, č.j. 13 Co 493/2011 - 4.....	29
usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 16.11.2004, sp.zn. 22 Co 2062/2004.....	34
usnesení Krajského soudu v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích ze dne 30.11.2010, sp.zn. 23 Co 614/2010.....	83
usnesení Krajského soudu v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích ze dne 30.11.2011, sp.zn. 23 Co 547/2011.....	84
usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19.7.2011, č.j. 47 Co 125/2011 – 419 ...	75
usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 25.3.2011, č.j. 24 Co 55/2011 – 77.....	57
usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 26.1.2012, sp.zn. 8 Co 56/2012.....	84
usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 29.11.2007, č.j. 13 Rodo 24/2007 – 71.....	84
usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 17.2.2004, sp.zn. 10 Co 858/2004.....	47
usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 22.7.2003, sp.zn. 10 Co 478/2003.....	92
usnesení Krajského v Ústí nad Labem ze dne 27.9.2004, sp.zn. 10 Co 742/2004.....	36
usnesení Městského soudu v Praze ze dne 11.4.2012, sp.zn. 5 To 151/2012.....	94
usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20.1.2010, č.j. 16 Co 368/2010 - 90.....	76
usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25.9.2012, č.j. 18 Co 377/2012-41.....	46
usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28.2.2001, č.j. 62 Co 5/2001 – 83.....	85
usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.8.2010, sp.zn. 33 Cdo 5288/2009.....	68
usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.1.2012, sp.zn. 22 Cdo 5286/2009.....	95

usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6.5.2003, sp.zn. 29 Odo 56/2002.....	59
usnesení NS ČR z 31.7.2002, sp.zn. 29 Odo 358/2002.....	56
usnesení NS ČR ze dne 1.2.2007, sp.zn. 29 Odo 1721/2006.....	56
usnesení NS ČR ze dne 22.2.2006, sp.zn. 33 Odo 893/2004.....	64
usnesení NS ČR ze dne 25.9.2012, sp.zn. 20 Cdo 2506/2012.....	38
usnesení NS ČR ze dne 26.1.2005, sp.zn. 29 Odo 909/2004.....	83
usnesení NS ČR ze dne 30.8.2011, sp.zn. 21 Cdo 171/2011.....	34
usnesení Ústavní soudu ze dne 8.1.2010, sp.zn. II. ÚS 3347/09.....	90
usnesení Ústavního soudu ze dne 10.9.2008, sp.zn. IV. ÚS 364/08.....	54
usnesení Ústavního soudu ze dne 28.4.2009, sp.zn. I. ÚS 976/09.....	54
usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 3.11.2009, sp.zn. I. ÚS 2489/09.....	57
usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3207/09 ze dne 28.1.2010.....	56
usnesení Ústavního soudu sp.zn. I. ÚS 1726/10, I. ÚS 561/10.....	89
usnesení Ústavního soudu sp.zn. II. ÚS 2049/10 ze dne 30.9.2010.....	56
usnesení Ústavního soudu sp.zn. IV. ÚS 543/06 ze dne 18.9.2006.....	56
usnesení Ústavního soudu sp.zn. IV. ÚS 639/06 ze dne 31.1.2007.....	56
usnesení Ústavního soudu ze dne 1.11.2011, sp.zn. II. ÚS 2636/11.....	58
usnesení Ústavního soudu ze dne 1.11.2012, sp.zn. IV. ÚS 2843/12.....	66
usnesení Ústavního soudu ze dne 12.11.2008, sp.zn. I. ÚS 2574/08.....	90
usnesení Ústavního soudu ze dne 13.7.2007, sp.zn. III. ÚS 780/07.....	59
usnesení Ústavního soudu ze dne 15.3.2012, sp.zn. III.ÚS 640/12.....	56
usnesení Ústavního soudu ze dne 19.1.2012, sp.zn. II. ÚS 12/12.....	60
usnesení Ústavního soudu ze dne 20.5.2010, sp.zn. I. ÚS 2176/07.....	89
usnesení Ústavního soudu ze dne 22.7.2010, sp.zn. II. ÚS 3334/09.....	62
usnesení Ústavního soudu ze dne 23.7.2012, sp.zn. I. ÚS 1436/12.....	91
usnesení Ústavního soudu ze dne 23.7.2012, sp.zn. I. ÚS 2096/12.....	94
usnesení Ústavního soudu ze dne 24.7.2012, sp.zn. I. ÚS 2520/12.....	60
usnesení Ústavního soudu ze dne 25.11.2009, sp.zn. I. ÚS 2684/09.....	69
usnesení Ústavního soudu ze dne 26.4.2007, sp.zn. II. ÚS 443/07.....	77
usnesení Ústavního soudu ze dne 26.4.2007, sp.zn. II. ÚS 848/07.....	88
usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2006, sp.zn. IV.ÚS 636/06.....	69
usnesení Ústavního soudu ze dne 27.1.2010, sp.zn. III. ÚS 3119/09.....	93
usnesení Ústavního soudu ze dne 27.1.2011, sp.zn. I. ÚS 83/11.....	76
usnesení Ústavního soudu ze dne 27.10.2011, sp.zn. IV. ÚS 1675/10.....	66
usnesení Ústavního soudu ze dne 3.8.2010, sp.zn. IV. ÚS 1704/10.....	78
usnesení Ústavního soudu ze dne 30.7.2008, sp.zn. III. ÚS 236/08.....	90
usnesení Ústavního soudu ze dne 4.11.210, sp.zn. II. ÚS 2902/10.....	76
usnesení Ústavního soudu ze dne 5.10.2011, sp.zn. II. ÚS 1894/11.....	81
usnesení Ústavního soudu ze dne 6.8.2008, sp.zn. II. ÚS 906/08.....	84
usnesení Ústavního soudu ze dne 6.9.2007, sp. zn. II. ÚS 1202/07.....	52
usnesení Ústavního soudu ze dne 7.12.2011, sp.zn. I. ÚS 1622/10.....	75
usnesení Velkého senátu občanskoprávní a obchodního kolegia ze dne 15.6.2011, sp.zn. 31 Cdo 488/2009.....	37
usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17.7.2000, č.j. 3 To 112/2000 – 43.....	87
usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 30.10.2007, č.j. 2 Cmo 327/2007 -370.....	64
usnesení Vrchního soudu v Praze sp.zn. 9 Co 164/2000.....	23
usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16.4.2004, sp.zn. 9 Cmo 591/2003.....	55
usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19.4.2012, sp.zn. 2 To 112/2011.....	87
usnesení Vrchního soudu v Praze, č.j. 5 Cmo 158/2008 - 269.....	75

Ústavního soudu ze dne 9.10.2007, sp. zn. I.ÚS 586/05, nález č. 154, sv. č. 47 sb. n.ú., str. 19
..... 17

KNIŽNÍ PUBLIKACE

Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009.

Fialová, L. Náklady řízení v civilním řízení sporném. Rigorózní práce. PF MU 2008. Dostupné na http://is.muni.cz//th/12969/pravf_r/rigorozni prace.txt (naposledy navštíveno 22.9.2013).

Winterová, Alena a kol. Civilní právo procesní. 6. aktualizované vydání. Praha : Linde, 2011.

ČLÁNKY A JINÉ ZDROJE

Grygarová, D. Snížení výše náhrady nákladů řízení soudem v bagatelních věcech. Bulletin advokacie. 7/2012, str. 40 (ASPI LIT 42330 CZ)

Kovářová, D. Paušální vyhláška proklínaná a milovaná. Soudce 6/2013, str. 13.

Michel D., Honoráře a honorování v německé advokacii, Bulletin advokacie. 10/2011.

Svoboda, K. Proč a jak české civilní soudy ignorují zákon. Jurisprudence, 6/2012, str. 10. ASPI KP 635 LIT 41102 CZ.

Svoboda, K. K „revoluci“ ve sporech zahájených tzv. formulářovými žalobami, Právní rozhledy 10/2012, s. 366.

Šabata, K. Výše odměny advokáta jako právního zástupce v bagatelních sporech. Soudce 10 – 11/2012.

Vrcha, P. Civilní sporný proces. Náklady řízení. ASPI. Id. č. LIT 27347.

Zápis z gremiální porady soudců občanskoprávního úseku Městského soudu v Praze konané dne 1. října 2012, Spr 16/2012, internetové stránky.

Zápis z gremiální porady soudců občanskoprávního úseku Městského soudu v Praze
konané dne 24.6.2013, spr. 16/2013, internetové stránky.

Příloha

Něco málo ze statistiky

Vybrané výdaje (soudní podplatky, odměny advokátům v trestních věcech a odměny za znalečné) - přehled za roky 2008 - 2012

v tis. Kč

číslo rozpočtové položky		2008	2009	2010	2011	2012
2151	soudní poplatky	634 086	825 528	938 567	1 145 180	1 483 623
51920	odměny ustanoveným advokátům v trestních věcech	562 093	537 651	555 908	532 675	474 950
51922	odměny za znalečné (celkem)	150 445	153 575	157 743	159 081	160 676